

NOVELĖS

VAGIS

Kaip gerai turėti savo namas. Savo namas, šiluma. Pilna troba žmonių, pančius vejančių. U ta ta, šilta, gerai! – Taip gali manyti žmogus, kuris kaip šuva išguitas po pasaulį bastos.

Užrūkytoj ir dūmų prileistoj gryčioj seni žmonės pasakojo apie senos gadynės plėšikus, kaip jų pavogti arkliai buvo rišami prie medžių, kaip arkliai iš bado žieves graužė, kaip kunigams įkaitintais virbalais padus svilino.

Vaikas, drožinėdamas lentelę ir norėdamas iš jos smuiką padaryti, svajojo ir klausė.

– Nagi, kad dabar ateitų per prisnigusį darželį plėšikas... Plėšikas rodėsi vaikui aukštas, malonus, gražiais juodais rūbais apsirėdęs, lyg kunigas su blizgančiais kaliošais. Kodėl jam taip rodėsi – jis nežinojo.

Šiandien ištiko nepaprasta diena.

Vagys pavogė tėtei tiesiog iš kūtės arklį.

Sukvietus talką ir padarius oblavą, arklys buvo rastas, o vagis sugautas ir, į rogių dugną įmestas, namon parvežtas.

Namon parvežus, vagis buvo priištąs gryčioje prie skersinio spyrio, veržiančio įgubusią sieną. Vienmarškinis, žado nustojęs. Virvės buvo giliai įsipjovusios į bicepsus, galva nusvirusi, su pramuštu smilkiniu ir krauju, užkrekusiu ant grubių atlapių marškinių, rodančių jo geležinę krūtinę.

Visi išsiskirstė, kas valgyti – svečių priimti, kas arklį – rogių sužiūrėti.

Vaikas tyliai stovėjo ties piktadariu, lyg jį kas būtų tvirtai laikęs. Jis negalėjo atspėti, kur jis bus jį matęs. Rarotų vaizdas minė jam šį piktadarį: žalias veidas, suplėšyti marškiniai, pasvirusi galva... Dideliame altoriuje prikaltas ant kryžiaus Kristus turėjo tokio pat panašumo.

Kas tai „piktadarys“!

Šiaudą iš lovos ištraukęs, pasuolių atsargiai prišliaužęs, jis badė vagiui šiaudu į nosį.

– Tu esi galingas, tu gali vienu žvilgsniu trenkti mane žemėn, bet tu nieko negali man padaryti, – taip klojosi vaiko galvoj minčių chaosas.

Vagis, atvertęs raudonas akis, pažiūrėjo kokliai po gryčią.

Būdamas tikras ūkininkas, žinodamas, kad su plėšiku reikia elgtis, kaip įstatymai liepia, šeimininkas paklausė tikro veidmainio balsu:

– Gal, sveteli, pusryčių nori?.. Kiaulienos?

– Greit patį pavaišinsiu kiauliena.

Vagis nubudo. Pajuto, kad bėda artinas. Pasiryžęs buvo stoti už savo „razbainišką“ garbę ir atsakinėjo tyliu, pyktį sukuriančiu balsu..

– Tylėk, vagie. Tuoj tave čia pribaisiu.

– Pamatysime, kuris pirmą.

Vagies galva atšokinėjo į pasienį, o blazdos buvo mušamos batų su pasagaitėmis.

– Štil! – nusidirbusio ir pavargusio žmogaus balsu šaukė šeimininkas, išbėgdamas iš trobos, nors vagis ir nemanė atsakinėti, tik piktos ugnies akimis lydėjo šeimininką.

Vaikas, užlindęs į palovio tolimiausią kampą, žiūrėjo nubudusiomis akimis į šitą baisią komediją.

– Tėtė, sako, geras, bet kam taip baisiai muša vagį! – skaudžiai suspingsėjo vaiko smilkiniuose.

Vaikas pasiryžęs buvo išliuosuoti vagį.

Kas bus toliau, jam šią valandą nerūpėjo. Jį niekas dabar negalėtų sustabdyti.

Ilgai valandai praslinkus, kuomet sunkiai pradėtasai darbas buvo veik baigiamas, jis sumanė paklausti:

– O tu man nieko nedarysi – tėtės nemuši? – Paskum su vyrišku budrumu pridėjo: – Žinai, toliau galiu neatrašioti!

Vagis buvo veik visai išliuosuotas, ir vaikas negalėtų kariauti su tokia pajėga, kaip pavasario upės beplaukią ledai. Nuteistas žmogus tylėjo įbedęs akis aslon. Jis galbūt pergyveno geriausias valandas savo amžiuje.

Kuomet paskutinė virvė nusmuko nuo vagies, jis, kupron susimetęs ir nenormalus, neskubėdamas atsidūrė prie durų. Kažką murmedamas, tarytum: „Vaike, sudieu“, sugniaužė jį visą ir prispaudė prie krūtinės.

Dviejų kankinių „sudieu“.

Vagis lūkuriavo. Vaikui ašaros pripildė akis ir pradėjo byrėti per skruostus ant jo pilkų su mėlynomis juosčiukėmis trinyčių.

Jo užgimusioje šią valandą sieloje suskambėjo krikščolinio gailėsio šviesios jūros.

Jis šią dieną tapo įrašytas žmonių tarpan. Jis pajuto tokį ilgą tarytum tas vakaras niekuomet nesiliautų. Nematęs didesnių misterijų, pajuto šiame daug brangaus.

Vakare vaikas išgirdo, kad vagį sugavo, pririšę prie geltonų mažų šlajukų ir vilko per sniegą, bet šio fakto jis neanalizavo. Jautė tiek tvirtos valios ateičiai.

SACHARA

Jis važiavo miestan. Tat žinojo visi.

Vaikas, nelaukdamas tėvų, pirmas atidarė duris į dvarelį seklyčią ir nustebo: seklyčia buvo gražiai išpuošta, labai apšviesta, pilna žmonių ir jauki.

Vaikas buvo striktelėjęs atpakaliop, bet susilaikė. Tai nepridera jam. Jis pradėjo sveikintis paeiliui su visais.

Susibūrė vaikų kuopon. Žaidė. Šaudė dovanotais pistoletais į kartoninį siekį.

– Ar ponas Mykolas važiuoja miestan? – užkalbino jį „Stasiūnė“, dešimties metų mergaitė.

Jam patiko „ponas“ ir nustatė pobūdį tolimesniam pašnekesiui.

– Taip, šiandien. Neužilgo. Reikia nepasivėlinti traukinin.

– Šiandien! Tuoju? – suskubo atsiliepti apstojusi jį vaikų kuopa.

Jis norėjo žaisti: kunigas ir altorius (taip vaikai žaidė), bet susigriebė: tai ne jam.

Stasė, gražia suknele apsirendžiusi, graži, priėjo prie jo, stovinčio susimąščius atstu nuo vaikų ties alyvomis. Pagyrė jo brolių:

– Jis įdomus.

Tat vaikui labai nepatiko. Jį užgavo, kad kas nors kitas, be jo, gali būti įdomus. Jis skaitė daug knygų.

Vieno žodžio jis negalėjo suprasti. Tai žodis: meilė. Kas tai? Argi Stasytė?

– Aš sakau sudieu tamstai. Reikia važiuoti. Sudieu, Stasyt. Stasė vos neverkė.

Sudieu...

Vežimas, įgraudamas savo tekinais giliai vagas į vieškelio patizusį kelią, ilgas valandas tarškėjo stoties linkui ir Krapnojo neįjaukus rudens lietus.

Gūnia užsimetęs, nauju švarku apsirėdęs, jis kalbėjosi vienas su savim.

Tamsi seklyčia slibinų saugoma ir nakties prislėgta. Net stogas subraškėjo ir troba sulindo žemėn. Langai iki pažemės.

Seklyčioj, kurioj būdavo pirma taisomos krikštynos, susirinkimai, valgomi „mazurkai“ ir geriama skani arbata su uogienėmis, dabar guli lavonas. Jo dėdė, miręs nuo padusio. Su ilga pageltusia nosimi, išsikišančia iš karsto.

Lavonas, įsitvėręs braškančiais pirštais į eglyno briaunas, keliasi ir sako:

– Vaike, bėk atnešk man taboko. Stambuolio! – Ir vėl atsigula.

Vaikas vienas. Seklyčioj nieko nebeliko. Be žmonių, likusių gryčioje, į kuriuos nenubėgsi, lavonui kelią pastojus.

Senis, saugojęs trobą iš lauko, prikišęs prie mažo langelio sušalusią barzdą, sako:

– Vaike, kodėl neklausai? Bėk, atnešk dėdei taboko! Balsas iš seklyčios ramiai atsiliepia:

– Mykoliuk, paduok man žvakę, aš negaliu skaityti *Gazeta Świąteczna**.

Nesiprausęs kipšas bezliepyčia, užsikoręs ant krosnies ir pasiūstas turbūt vėlės nepažiopsoti, besiraižydamas savo pakulotomis blauzdomis ir besinarplinėdamas, nuvertė nuo zimso liktorių ir pilkajį muilą, tetos padžiautą.

Vaikas stiebiasi ant lovos ir žiūri.

– Stasė...

Stasė nemiega, bet ji bijo atsiliepti.

Atsargiai eidamas ir bijodamas, kad jį kas nenustvertų, jis prisiartina prie Stasės ir atsisėda ant lovos briaunos.

– Aš čia. Tu nebijok.

Nepaprastai širdingai kalba abu drauge „Tėve mūsų“, nors su korektūros klaidomis ir skubiai.

Tylu.

Jie susiglaudžia ir klauso šios įstabiosios tylos ir užmiega.

– Vaikai, vaikai, kelkitės! Aje aje. Tai gėda su mergoms miegot!..

Namiškiai sugrįžo su svečiais pakasynosna.

Šalia jo vežime, ant sudrėkusių dobilų, taip pat gūnia užsitempę, o užsitempę per daug, kad net veidų nematyti, kukždasi rudasis kalvis – vaiko palydovas tolیمان miestan, važiuojąs savo akių gydyti, ir merga, važiuojanti į savo brolių miestan uždarbiauti.

– Martynai, leisk... – čirpia merga.

Kumetis, tabaluodamas į visus šonus, kaip be kompasos paleistas į jūras laivas, virtuliavo ir snaudė. Tat – vežimo įgula.

Kas ta meilė? Maža, didelė raide rašoma, minima romanuose. Suščiuvo paukščiai.

Nedrąsiai praskleidė tamsų dangų pazara ir pažvelgė ūkininkų pasaulin savo skaisčiu, kiek pablyškusi dar nuo sopulingos nemiegamos nakties auksiniu veidu.

Stoties kaminai rūko.

Iš tolumos tarškėjo pailsęs traukinys.

Miestas didesnis už eglyną, kur žmonės be perstojo važiuoja, šaukia, ūžia, gąsdina.

Išlaikęs kvotimus, vaikas buvo įjungtas gimnazijon.

Papildęs savo enciklopedijos žinias, jis skaitė kas pakliuvo. O taip pat mokėsi geografijos.

Bute tuščia.

Nuo naujai išdažytų langų kvepia laku ir dažais.

Ties krosnim atsisėdęs pradeda:

* *Gazeta Świąteczna* – Varšuvos lenkų laikraštis, ėjęs 1881–1939.

– Sachara – nepereinami smėlingi tyrai su oazėmis keleiviams atsigavinti...

Jis stabtelėja. Stop!

Jis sugavo naują mintį.

Jis gali padaryti garvežį, einantį nuo klojimo iki jaujos lauke.

Reikia paimti katilas, pritaistyti triūbos...

Jis moka padaryti garvežį.

Arba, dar geriau, įsukamą laivą, upe leidžiamą.

Jis atsistoja ir matuoja atstumą nuo krosnies iki lango. Tokio ilgumo bus laivas. Čia bus mašina, čia bus Stasei...

– Sachara – nepereinami tyrlaukiai su labai silpnai apsidreiskiančia gyvūnija. Tik oazės keleiviams atsikvėpti. Nesuradus oazių, visi karavanai ir keleiviai gali žūti.

Jam Sachara atrodo kitaip, negu rankvedy atvaizdinta.

Nustojęs svajoti apie indijonus, daugiau domėjosi tikybos klausimais. Kad nuo jų atsikvėptų, kad greičiau juos išrištų – kelionė. Rytų žmonės su baltais apsiaustais, „minties koncentravimas“ ir – tyrlaukiai.

– Su manim geriau atsitiko...

– Mergos?

– Je.

Kalbasi priemenėje du liokajai.

– Pasiuntė mane pulkas kaipo pulko raštininką miestan. Nors užsimuš, kambarių viešbučiuose nėra. Įvargau, o rytoj darbas.

– Tai užėjai į mergas...

– Je! Sulygau, užkalbintas vienos juodplaukės (geltonplaukės – ne mano skonis). Išmiegojau, susišildžiau. O rytoj – vis vien tie patys trys rubliai.

– Tai boboms vis blogiau.

– Na, nesakyk. Sostinėje aš žinojau namą, kur buvo užlaikomi vyrai. Švarūs, krakmoluoti, išskusti. Ateina kokia nuometuota motera. Paskambina. Atidaro – įleidžia. Pabaigta.

– Je!

Vaikas žiūri pro langą į gatvę.

Restorano sodely griežia automatiškai įsukami vargonai. Jiems pritaria dzilinguodami ir uždami skaidrūs skambučiai.

Ties jaunomis drebulėmis sustatyti staliukai. Merginos geria šnapsą, valgo paspirgintas bulbes ir juokauja su vyrais.

Vos neverkdamas vaikas klausia:

– O! Kas ta meilė? Tik aš sužinočiau.

Vaikas nori eiti į draugus, surengus draugiją, laivais irtis.

Tarnai išeina.

Jis lieka vienas bute.

Išima medinę stambiai sukaltą dėžutę ir skaito laišką.

Paprastas atvirukas. Viena bavarietė, vyniojanti siūlus kamuolin, ties ja žaidžia katinėlis. Pro beržų kamienus – pavasario pievos. „Mylimas Mykolai...“

– Aš ne dzert acėjau... jau!

Butan įsiveržia girta kaimynė tarnaitė-tešla. Šoka.

Su ja šoka jo namų tarnaitė.

Kviečia degtinės paragauti.

Jis nenori, bet, vyriškumo verčiamas, – be to, jam pinigų pristigus, jis yra pasiskolinęs iš tarnaitės septyniasdešimt tris kapeikas žvaigždėto dangaus atlasui pirkti, – išgeria.

Beždžionė tampo jį: „Šok, šok!“

– Ula la. Uha!

Bobos sukibusios šoka.

– Savo mielių prilunkic acėjau... jau!

– Česnako, dešros duokit! Raugytų agurkų.

– Ve ve-e! – verkia ragana. Jis išvaro jas.

Jis suglaudžia savo turta – eglinę dėžutę, talpinančią laiškų pundelį, sudžiūvusią rožę ir dienynį, ir išeina miestan.

Jau vėsu.

Sachara taip arti.

Jis net palmėn susidūrė.

Arabai tokie narsūs, kaip ir jų arkliai.

Jam prisimena Mickevičiaus Jaguarai, Lietuvos pievos ir Lietuvos pievų gražiausioji gėlė, kurią jis neužilgo kaip riteris, iš kovos sugrįžęs, pamatys.

UŽBURTOS JACHTOS

Vienoje didelėje sanatorijoje, kurios baltuosna rūmuosna atsimušdavo jūrų biruzinės vilnys, gyveno žmogus, vardu Kajetonas, pavarde Smilga. Kajetono vardas galėjo nurodyti balamūto padermę, o Smilga tuštumo simbolį, nors nei šis, nei kitas šiuo atveju netiko, nes Kajetonas buvo žmogus statkaunas* ir turėjo gan jauną ir padorią žmoną, be kitų šeimos narių.

Šios dienos sunkią duoną Smilga uždirbdavo kaipo divonų dulkintojas sanatorijoje. Jo barzda buvo pašepusi, dryžiuota, baltais sklypeliais išdažyta nuo visa ką edančių dulkių. Veidas pailgęs. Pro akinius degė du žiburiu.

Sistemingai gainiodamas dulkelę po dulkelės iš divonų, tapčanų ir kitų padarų, jis, kaipo vienas ilgiausiai sanatorijoje tarnavusių, žinojo ne tik pačios sanatorijos visą sistemą ir smulkmenas, bet lengvai galėjo įspėti naujai atvykstančių svečių elgimąsi ir jų buitį. Lyg didelio mechanizmo daugelis tekinėlių, kuriuos jis prasto žmogaus būdu akylai sekė, dėstė, na, ir pagalios patsai padėdavo sukti.

Neseniai atvykęs belgų pasiuntinys didelio koridoriaus tarpduryje drūčiai bardavo druckę tarnaitę, net sienos braškėjo. „Tfu! – pasipiktino Smilga. – Iš kur tiek spėkos imasi?“

Eidamas koridorium, ties vienomis durimis pamatė gražiai iššveistus batukus, bronzinės spalvos, su aukštais auliukais. „Artistė“, – pamanė sau Smilga ir pro pravertas duris pamatė ir pačią ponią ryto apsiaustu, su žalia papūga bežaidžiančią. Gražios apvalios rankos nuogos iki pat pečių.

Ponia, pasiklausus Smilgos, kelintą valgoma čia pietus, ar taisomi šokiai, ramiai žaidė su paukščiu, tarytum šiepdama iš jo. „Na ką, ir tas žmogus!“ – galima buvo matyti iš jos akių. Beeinant – ilgu koridoriumi, raudonas mefistofelis šnabždėjo jam į ausį: „Žmogau, ko snaudi? Ar negali ir tu daryti „kuracijos“ kaip tasai belgų pasiuntinys?“

Praėjus sunkiai dienai, Smilga paimdavo šventą knygą ir sėdėdavo ramiai savo namuke sanatorijoj, sužydusių žemčiūgų apkabintame.

Vėsus, dekoratyvus, vakaro melsvumo nutiestas dangus su tyliai liūliuojančiomis ramiomis jūromis ir daugeliu ugnių ugnelių ir japonų lempų – toksai buvo reginys prieš jo trobą.

Pro jį praeidavo iš reto žmona, vilkusi padoriai, namų ruošos reikalais.

Jau nebetoli laikas, kai jis turės savo nuosavą namą ir galės ramiai gyventi.

Gera knyga jį ramino ir nupasakodavo jam visą gyvenimą aplinkui, tarytum viską kitais dažais nuklodama – o jis tų dažų tvarkytojas.

Už krūmų pasirodė rytą matytas belgas ir nauja esybė – teiba baltais rūbais moteriškė. „Našlė“, – nutarė Smilga. Pasiuntinys laikė ją pusiau ir, žiūrėdamas į jūrų tolį, kalbėjo:

* Rimtas, neišlaidus, rūpestingas.

– Ar tamsta džiaugies mane pažinusi?

Jo ranka virpėjo prie jos liemens; jis siekė jos veido.

– Ką tamsta darai! Atmink mano vaikus, vyrą... Štai žiūrėk!

Moterišké atkišė tragingai ranką su šliūbiniu žiedu.

Kajetonas padėjo knygą ant stalo, pasitaisė akinius, piktai pažiūrėjo į nusidėjėlius ir krankštelėjo. Pora pradingo.

– Eik, tėve, bulbienės valgyti... – šaukė iš grytelės žmona.

Jis suglaudė knygą, neskubėdamas atsikėlė. Jam buvo linksma nuo šios žvaigždės, ant juodo nakties dangaus žibančios, Dievo palaimintos. Jam buvo taip ramu nuo šio paprasto žmonos šauksmo, tarytum anais laikais, jam šešiolika metų esant, iš naktigonės sugrįžus.

Gryčioje didelis geltonas elektros abažūras bėrė šviesą. Buvo ramu. Suėjo vakarieniauti žmona ir dvi suaugusios dukterys, ant žalių suolų atsisėdusios.

Taip jis būtų pragyvenęs ilgus metus, išleidęs dukteris, pats pasenęs, jei ne vienas atsitikimas.

Sanatorijoje gyveno viena senė. Drūta, didelės apamos, kojų nevaldanti, nuolat besėdinti vienam daikte. Būdas, kuriuo ji valdė žmones, buvo jos lazda, kuria rodydavo, barškindavo, širdydavos, keikdavo, tarytum ne ji gyveno, tik ta lazda gyva buvo ir išreikšdavo visus jos norus ir geismus.

Kuomet ji bus atsikrausčiusi sanatorijon, Smilga visai nežinojo. Sanatorijos užpakalinėje dalyje ji nuomavo du kambarius, kuriuosna niekuomet nieko neįsileisdavo. Retai vežimėliu išvežama, gyveno tenai ištisais metais. Tiesa, ją slogino dar vienas „individumas“, jaunas nebejaunas, blogai sumojąs trisdešimt penkerių metų vyras, giminaitis jos ar kas. Kad jis maža proto turėjo, visi žinojo ir visi vengdavo jo.

Taip su šituo bepročiu ji gyveno nuolat jį gainiodama, grindysna lazda bestuksendama: „Ar supratai, daryk, kaip sakau, ar supratai?“ Žmogus apsiašarojusiomis akutėmis mirkčiojo, tūpčiojo vienam daikte, blogai apsirengęs; greičiau nuplyšęs.

Vieną dieną prie gydytojų tinkamos asistacijos ši senė mirė. Trumpoms pakasynoms pasibaigus ir užrūstinus teniso lošėjus ir ūpo gaudytojus, senė buvo palaidota, o jos daiktai suversti kieman sužiūrėti.

Smilga, besidžiaugdama, kad nors kartą jos kambariuose bus padaryta tvarka, savo nelengvo amato įgudintas, pradėjo dėstyti daiktus pagal jų rūšį ir esmę.

Tarp sulūžusių kreslių ir trikojų sofų, kandžių suėstų ir įtrūnijusių, saulės bijančių, mėtės knygos ir visokie skarmalai.

„Bus darbo“, – nutarė Smilga, įžvelgdama savo pratusia akimi. Bemušant piktai vieną tapčaną, vos pastovintį, kažkas sučaškėjo. „Sprogo lingynės“, – pamanė Smilga ir pakišė savo žilą barzdą po tapčanu pažiūrėti, kas atsitiko. Ant asfaltinių grindų voliojos išsipūtęs šikšnos maišiogalys, prikimštas auksinių ir popierinių pinigų sistemingai atskirais pundeliais suraišiotų. Kiekvieno pundelio vertės būta daug didesnės, neg jis kuomet nors galėtų svajoti.

Paglamžęs ir kiek paskaitęs, nutarė nunešti sanatorijos kontorai atiduoti.

– Bet kam!

Labai išsigando savo minties ir apsižiūrėjo, ar jo nebus kas matęs.

Pinigus pakasė Smilga sanatorijoje po šiaudais.

Dar buvo toli iki vakaro, norėjo baigti darbą. Nesisekė. Metęs viską, ėjo pajūrėmis pasivaikščioti.

– Tai žmona džiaugsis! Tik dar ne metas!

Reinhardto* padaras – velniukai šposininkai ir linksmumo žadintojai šokinėjo pakrantėse, mušdami sudžiūvusiais stirnų blauzdikauliais į būbnus. Skroblų viršūnėse klykė fleitos, jūros savo nenumalšinamu užesiu pritarė. Tarytum teatro orkestre būtų tampomos skardos bangos butaforiniam efektui padaryti.

Senų liepų alėja ėjo „artistė“.

* Max Reinhardt (Maksas Reinhartas 1873–1943) – žymus vokiečių režisierius, aktorius.

Aureolė šventumo, krakmolo ir kvėpalų lydėjo šią baltą esybę. Keliuklupsčias jis bučiuotų jos rūbų skvernus ir šoktų nuo uolos į vandenį, jei tik jina *panorėty*, vienok jo sąmonė pastebėjo: „Dar viena vaikščioja, bet greitai suras.“

Ponia buvo beprašlamanti šalia jo šilkais, tik staiga paklausė:

– Pasakyk man tamsta, kame čia galima pirkti maudymosikostiumas?

Keli akordai fleitos ir tolimi, užsirūstinę basūnai suardė dulkių valytojo širdį.

– Kodėl būtinai „maudymosi kostiumas“? – blinktelėjo Smilgai ir net kvapą užėmė.

Pasaulio dirigentui sustačius roles kitaip vaidinti, Smilga kitą kartą būtų ramiai atsakęs: „Prašau tamstos eiti palei fabriką, trečiam name už fabriko ir bus krautuvė“, arba būtų pasiuntęs ją į *portier*** (*portier*, jo nuomone, žmogus, tinkas visoms šunybėms atlikti, su kurio sfera jis vengdavo susidurti). Šiandien gražiai poniai kelia jam pastojus, jis pats ėmėsi ją lydėti.

– Tamsta – inspektorius?

Ne – jis tik dulkių valytojas – bene išaiškinsi.

Besivėdinant poniai įkvėpinta nosine, Smilga suščiuvo: „Mano žmona neturi tokių kvėpalų; supratimo neturi apie kvėpalus.“

Sugrįžo namon, vakarienės nevalgė, atsigulė anksti lovon, nuduodamas norįs miego. Nakčia klajojo ir varteliojos, tarytum iš upės gaudė skęstančią valizą su pinigais.

Atsikėlus, nuduodant, kad viskas po senovei, Smilga ėmėsi pagaikščio, bet kur – nenurimo. Tarytum gyslose buvo nebe paprastas dievobaimingas, muzikiškas kraujas, tik nuodėminga siera, neraminančiu skystimu aortomis beplaukianti.

Apsivilko išeiniais rūbais, pilku žaketu mažais keturkampiais dryželiais ir juodu kravatu***.

Žaketas platesnis kiek pečiuose ir – ilgesnės kelnės – tai tik padorumo žymė, kai žmogus gerai numano, ką galys padaryti ir kad šventadienį galys ramiai praleisti.

Kam jis šiandien įsivilko šituosna rūbuosna, nei jis pats nežinojo. Nudavė važiuosiąs miestan reikalingų jo amatui daiktų pirkti.

Žiūrėjo į jūras, gėrėjos ir veik nieko negalvojo – tai laimė!

Ant Jūrmalos**** tesimatė bemastaguojančių kojų eilės, vasaros koketiškai skėčiai, saldinių dėžutės, iš lėto žengiančios ponios. Taip per visą dieną prie jūrų.

– Tamsta šiandien nedirbi... – kaip koks aniolas *memento mori****** vėl užgavo jį praeidama „artistė“.

– O tamsta nuolat viena, – išsidrąsinęs atkirto Smilga, norėdamas kaip ir galą „visa kam“ padaryti.

– Argi ne gražu čia po visų miesto vargų?

Smilga gerai žinojo, kad jis savo atsikišusiais ūsais ir įdubusiomis akimis – „charakteringas“! Žiūri – kodėl ir nepasižiūrėti. Kodėl savybėje esančiai poniai ir nepastebėti?

– Deja, šiandien reikia miestan, papūgai – tam mano senam kvailiui – narvelio pirkti.

Smilga krūptelėjo.

– Taigi ir aš kaip tik rengiausi miestan... – atsiliepė aniolo sargo apleistas žmogus, siūlydamas savo pagalbą.

– Taip? Gerai, aš tuoj išsirengsiu. Tamsta palauk manęs stotyje.

Smilga atgijo. Ar džiaugėsi? Taip, jis džiaugėsi galėsiąs savo bedarbės atsikratyti.

Turėdamas valandžiukę nuliekamo laiko, nuėjo pinigų sužiūrėti. Viskas tenai buvo po senovei. Sanatorijos arklidėse asilai gardžiai šieną kramtė – palubėse čirškėjo kregždės – jūros linksmi liūliavo.

Vasaros kaitra dideliame mieste.

** Drininkas (pranc.)

*** Kaklaraiščiu (pranc.)

**** Pajūrio (latv.)

***** Atsimink, kad mirsi (lot.).

Beslankioją tramvajai tuščiomis gatvėmis. Namų langai išmirę. Ant balkonų – pelargonijos raudonos gėlės.

Juodomis gatvėmis – senės, parduodančios apelsinus ir gėles. Iš rūsių iškišą galvas recidyvistai, šiaučiai ir šaltkalviai, nakčia eisantieji įsilaužti ir vogti. „Panelės“, dieną parduodančios duoną ir vyną, naktį – nebepažinsi – su žaliomis bliuzkomis, pilkomis liūdnomis akimis ir juodais nuteptais antakiais, skęstančios tarp knapių dūmų. Akys „visa ką“ žinančios, veidai išblyškę, skruostų kaulai išsikišę. Numuštos nosys bokserių.

Tik pelargonijos viena raudona gėlė ant balkono teikė kiek vilties, besišliedama į miesto gęstančią saulę, raudoną kaip šitos gėlės ugnis.

Bobutei numirus, išeidavo anūkė su aniolo geltonais puduriais ir baltu be kraujo veidu ant balkono gėlių palaistyti.

Kajetonas, gerai progai pasitaikius, nutarė pasipuošti.

Ilgai berankiodamas, nupirko raudoną kravatą. Matydamas, kaip sanatorijoje ponai dėvėjo baltas getras, nutarė pasekti jų pavyzdį, nupirko kad ir ne baltas, bet vis viena per aiškias senyvam žmogui.

– Aš būsiu per daug tamstą išnaudojusi! – suskambo ponios skaidrus balsas, atsiradus jai staigiai sutartoj vietoj mieste.

– Jei kartą apsiėmiau... – murksėjo Smilga.

Ponia buvo linksma, jauna. Džiaugėsi surinkusi tiek dėžių, paketų, ryšulių, bonbonjerių – praleisti gyvenimui taip reikalingų daiktų.

Nutrynė įkaitusį veidą mažytėle rezginėlių nosine – žaislu.

– Bene suspėtumėm iki traukiniui užkąsti? Sodan žadėjo atnešti keletą pirkinių.

Smilga, nuo pat ryto nieko nevalgęs, neatsisakė.

Prisižiūrėjęs svetur, kaip reikia valgyti, gerai nuvaldė šaukštą. Žuvies patiekalui prisiartinus, Smilga išsirinko iš visos krūvos šalia jo ant stalo sudėtų instrumentų bukąjį anglų peilį ir pradėjo knaibyti žuvpalaikai šonkaulius.

Dryžiuota, dulkių iškramsota barzda, įkaitusiomis akimis, savo žaketu-maišu ir getromis buvo daugiau panašus į seną Lietuvos šlėktą neg į dulkių valytoją.

„Įdomus tipas!“ – linksmi prarijo ponia.

– Į traukinį nebesuspėsime. Visuomet taip čia, miestan, pakliuvus! – sielvartavo ponia su savo bendradarbiu.

– Vienok jei tamsta būtinai privalai... – rimtai, „gaspadarnai“ kalbėjo Smilga, besirengdamas keltis.

– Žinai ką tamsta!.. – Valandžiukę žiūrėjo į jį. Tarytum ponia „razkažnikė“ norėjo atsiprašyti už savo nevykusius norus. – Aš šiandien lieku mieste.

Senas pažįstamas mefistofelis, andai pastojęs jam kelią koridoriuje, diktavo jau visai tvirtai ištisas frazes ir tampė už rankovių, gestai kurių išsiliedavo į tikras manieras, o poniai skiepydavo aukštesnes mintis dėl vyrų kilmės.

Kodėl ne?

Užsimokėjimo už pietus magingai valandai prisiartinus, poniai pamojus tarną, Smilga atsidūrė kaip ir savo gyvenimo kryžkelyje: kur link Smilga? Smilga išsirinko tvirtą kelią: jis bus ponas ir Viešpatis – o ne moterys. Tvirtu gestu paėmė iš tarno sąskaitą, išėmė dar po senovei mašną, užmokėjo tarnui ir liepė eiti.

– Tamsta, aš to visai nenorėjau! – užpyko ponia.

– Kaipgi kitaip! Jei tamstai nepatogu, aš tuoj galiu keliauti. – Taip kalbėjo Smilga, suglausdamas viso amžiaus pragaištų valandų skundą ir užsibrėždamas sau naujus takus. Jis didėjo. Augo.

– Ne, tamsta mane ne taip supratai.

Traukinin „nesuspėjus“, jie žvalgė kūdrą ir gulbes, vaikščiojo takeliais – visa tat, ko jie neprivalėjo daryti. Smilga atgijo. Jis buvo net paklausęs jos vardo: Marcelė.

Sambrėška guodė žmones.

Mėnulis kaip magingas žaislo ir juokų dievaičio gestas, skverbėsi pro miesto bokštus ir šliejosi pro

namų plyšius kaitindamas geiduliu miesto porų lūpas ir prikeldamas iš lopšių paliktus vienus namie vaikus.

Mėnulis įkaitindamas geltonus džiovininkų veidus ir keldamas iš karstų numirusių porų skeletus, buvo visiems amžina pastaba: „Nerasi, žmogau, niekuomet išganymo!“

Pantomimos balerinos, iš tolo kaip marionetės, juokingai šokinėjo, darydamos *pas*: tai nuolat priklaupdamos, tai atsistodamos, mirgančios elektros nušviestos. Muzikos garsai vos dalėkdavo, tik taktas rėkiančios fleitos girdėjos.

Sklypuotu kostiumu arlekinas, bevirpantis, savo nusvirusiu, išblyškusiu, pripudruotu veidu reiškė meilės kankynės didžiausią laipsnį.

Čionai buvo pasakojamos kaitresnės pasakos neg vasaros saulės nušviestos pievos ir vaikų skinamos gėlės.

Atsirėmus poniai kūdros atramų, Smilga „netyčia“ palytėjo ir suspaudė skaisčios ponios ranką baltomis kvepinčiomis pirštinaitėmis.

– Tamsta dabokis. Tamsta nežinai, aš... pikta! – To tikir reikėjo.

Smilga ne tik nenusigando, bet palaikė tat geru ženklu ir jau buvo netoli nuo akcijos, meilėje prisipažinimu vadinamos, jei nebūtų gerasis draugas laiku už skverno timptelėjęs: „Dar ne laikas.“

Vynas užgydo žmonių žaizdas, vynas jas ir atveria. Žmonija taptų beprasmė, jei vynas nepaliestų žmonių širdžių ir neatvertų jų lūpų.

Žmogus negalėtų savo gyvenimo tako priėti.

Pora susėdo ir žiūrėjo vienas į kitą per degančio vyno stiklą.

Dabiai išskustas, pataisydamas iš reto savo akinius, sudžiūvusiais pirštais laikydamas taurę, jis sakė:

– Už mūsų pirmą susitikimą.

– Sveikaton!

Ji intrigavo:

– Sakyk man tamsta, kas bus rytoj? Ką sakys žmona? Sunki bus diena!

Amžina pasaka. Jis liuosas. Nereik jam narvelio.

Jos plaukai kiek susidraikė. Patogiausius susišliejo fotelyje, ekscentriškumo apimta, pralinksėjo.

Čiužinėjo nuo kalnų laivų kūdron (naujas amerikoniškas išradimas žmonių nervams paskatinti).

Besišliedama prie jo, šaukė:

– Dabok tamsta mano skrybėlę – ir mane!

– Ir mane!

Savo juoku pralinksmino publiką, važiuojančią kartu. Vėlai nakčia jis lydėjo ją jos butan mieste.

Kurgi važiuotų.

– Tik tamsta blogo nepamanyk. Na, šveisk namo. Sudieu!Sudieu!

– Tai moterį suradau. Ačiū tau, aukščiausias...

Bliuznijo ir krykštavo Smilga, eidamas vienas tuščiomis prisikeliančio miesto gatvėmis.

Kartą Smilga visai negrįžo namon.

Ilgai rengėsi paaiškinti namiškiams savo žygį, bet neatrado tinkamo būdo. Namiškiai seniai jį dabojo, nuteisė ir užmiršo.

Smilga gyveno pas poniją.

Jis tapo sušildytas kažkokios šviesos ir suglamonėtas moters jaukumo.

Kas rytą, išeinant iš restorano po kavos, ji pataisydavo jam kravatą, paplasnodavo per skruostą, įsegdavo trinityčių kilpelėn gėlę. Šis žmogus buvo tiek pasiaukojęs dėl jos.

– Kvailys, kvailys – pragyvenčiau visą amžių tarp dryžių ir tikrojo gyvenimo nematyčiau.

Jis švarinos, rėdės. Galvojo abu, kaip bendrai laiką praleisti. Darant jam manikiūrą panelei-lėlei, jis kartais sušukdavo: „oi!“

– Ar sopa? – klausdavo pikta manikiūristė, nuduodamavienkart ant savo aniolo veido gražią

šypsena.

Žmona – taip ponios vadinos viešumoje – norėjo jį įvesti savo pažįstamų tarpan. Draugijon.

To dėlei jis tapo įrašytas šokių mokyklon.

Smilga mokinosi stebėtino valso.

Kalnuotos, saulės nušviestos Austrijos valso, kuomet galva sukas ir tematai savo mylimosios pasvirusią galvą, gelsvų plaukų ugnį, dvi akis, kurias visą amžių norėtum matyti.

Smilga, koja prie cirkelio pririštas, sekė kreida ant parketo nubrėžtą ratą ir braškino savo smilgiškas blauzdas pagal taktą: vienas du trys ir atgal: vienas du trys.

– Tamsta šoksi valsą! – skatino suplukęs maestro, atidengdamas dideles perspektyvas mokiniui.

„Artistė“ buvo sugalvojusi pavasario kostiumą. Rūdžių spalvos gelumbė su vos žymiomis gelsvomis padabomis; maža skrybėlaitė su aukso siūlų vingeliais „atgaivinti“.

– Mano ponas turbūt neprieštaraus, jei jo mergelė pasisiūsnaujus pavasario rūbus...

Moteris klastingai prisiartinio. Pašė jo trinityčių kilpą. Sukeveno jo plaukus.

Smilga, gyvenęs nuolat ūkuose, pasijuto kažkieno netyčia užgautas. Tarytum gerai treniruoto bokserio kupron trenktas.

O jis laikė ją feją.

Smilga pinigų neturėjo.

– Aš pinigų daugiau nebeturiu.

– Taigi rengeisi naują automobilį pirkti...

Jis tikrai rengėsi automobilį pirkti, tik dar vis negalėjo nusistatyti dėl būsimo automobilio formos.

Jis įžvelgė staiga naujan pasaulin, kur viskas buvo stikliniai, be ūpo ir minties.

– Ką manai, būsiu aš tau virėja? Dirbti!

Ant jo bėdinios galvos pasipylė visa eilė reikšmingų barnių. Argi tat galima?

– Niekšas!

Jis išgirdo tą, ką seniai išgirsti turėjo.

Fantastas, lėto būdo žmogus, susirietęs kampe, jis kažką murmėjo: „Marcelė“.

Nėra tau, žmogau, atleidimo!

Vieną kartą pamatęs ją gatvėj su vienu aukštu dabiai vilkusi vyru, norėjo padaryti jai „sceną“, bet buvo jos išbartas ir iš namų išvartytas.

Tuo būdu Smilga daugiau grįžti pas ją nebegalėjo.

Žmona, lyg ir pribijodama įgyventos vietos – sanatorijos, – išsidangino miestan.

Po ilgų lūkuriavimų ir sunkių darbų pagalios jai per protekciją pavyko gauti vietą.

Tapo viešųjų klozetų prižiūrėtoja viename didžiulio miesto kryžkelyje.

Nedėkingas ir sunkus buvo tai darbas. Nuo pat ryto iki vėlybo vakaro dirbdavo tarp varstomų durų pustamsiame rūsyje. Tiesa, gan gerai įšildomame ir gan ramiame, kad nuo jo bėgtų.

Dukterys pardavinėjo restorane gėles.

Motina džiaugdavo, dukterims vakarais pas ją apsidairant, kad visos iš karto eitų namon. Tik vienam nemanė ji dovanoti, tai savo vyrui, kurio dėlei ji buvo taip baisiai apsirikusi.

Smilga sužinojo kartą, kur jos gyvenama. Kėlęs anksti, apsisvarinęs ir blaivus, ėjo jos aplankyti.

Ilgai lūkuriavęs ties jos durimis, nedrąsiai pabarškino. Įleistas į jos gūžtelę-kambarį, pamatė savo žmoną, labai pasenusią.

Žmona ne tik nemanė atsileisti, bet išvadino jį valkata ir išvarė.

– Kristus ne tokiems dovanoja, dovanok ir tu man. Namelius pasistatysim...

– Šnapsas neduos tau dirbti!

Tarytum jis vien valkata tegalėjo būti.

Pakvaišęs ėjo nakties budriomis gatvėmis. Sustojo ties kanalu ir žiūrėjo į tamsų vandenį. Ant pilkšvo dangaus kybojo nepaprastos apamos, blogai ištiestas pablėsusio žalvario mėnulis.

– Kur link dabar?

Už kanalo žybčiojo savo nušviestais langais jo paprastai lankomas restoranas. Jis turėjo savo papročius ir restorane turėjo savo staliuką. Kramtydamas po vakarienės rinktinį sūrį, jis mėgdavo klausytis restorano muzikos ir jautėsi kaip namie.

Gerai nenuvokdamas, ėjo tamsiomis ir jau nebejudriomis gatvėmis. Pasiekė priemiestį.

Buvusio dulkių valytojo metodinga siela klausė: ar ne nuo čia pradėti?

Bet klausė per daug tyliai, kimusiai, veik be vilties. Atsisėdęs sanatorijos restorane ties pajūriu, Smilga paliepė atnešti kavos ir duonos.

Ant jo staliuko atskrido ir atsitūpė du žvirbliai-čirkšliai. Ne tokie kaip paprastai. Tai buvo restorano auklėtiniai nutukusiais pilvukais, nutriušusiomis uodegomis ir sparnais, nuo riebumo pasipūtusiais. Užtinusiomis akimis. Tarytum pralobę karo pirkliai, įlindę į brangius kailinius pasipūtėlius.

Jis pabaidė šiuos sutvėrimus ranka, bet jie, dvejetą kartų kažin kaip kimiai, riebiai čirkštelėję, vėl atsitūpė ant jo staliuko ir be atodairos pradėjo gnaibyti iš jo rankos duoną.

Smilga žiūrėjo į mėlynas jūras, užburtas jachtas ir tarytum be palydovų paleistus į jūras laivus.

AD ASTRA

Ūkininkas Dalba, atsikėlęs anksti šventadienio rytą ir gražianusiskutęs rengėsi eiti bažnyčion.

Jis iautėsi pajaunėjęs ir buvo apimtas kažin kokio noro reformuoti visą savo gyvenimą ir pakeisti visą pirmykščią tvarką ūkėje.

Dalba atsiminė, kaip dar neseniai viskas aplinkui gulėjo tarp girių, o su žmogumi, kiek toliau gyvenančiu, sunku buvo ir sueiti. O dabar aplinkui kelmynai ir platūs keliai, o malkų tai ir prakurams sunku surasti...

Ant upės kranto, kur buvo sodžius ir vyšnynai, liko tik kelios trobelės. Jų tarpe ir jo gryčia, naujoviškai ant molynės statyta. Sodžiaus senos trobos buvo nukeltos, o kaminai sugriauti. Kiek sveikatos reikėjo padėti – tuos kaminus išarti, o vyšnias išrauti.

– Aš padarysiu savaip ir nepasiduosiu, – ištarė Dalba lyg koks pionierius.

Kol kas žmonės rudenį leidosi pakalnėn per jo kiemą ir išklampojo jam kelią nepamanomai. Buvo kažkoks Aliaskos vaizdas su pabrinkusiais keliais per smuklių miestą.

Energijos buvo daug, jis nežinojo, kur ją dėti.

– Imsiu ir užtversiu kelią. Tegul pamėgina! – nurimo ūkininkas.

Kaip bankininkas, prisirengdamas prie savo *week-end*, atrenka visai netikusius vekselius sunaikinti, taip ir Dalba rado vieną naikinti tinkamą. Tai buvo šuva. Pasenęs, energijos nustojęs, gaivalinėjās po trobas.

– Imsiu ir nužudysiu!

Pavalgęs skaniai šventadienio pusryčių – riebių blynų su varške, – jis rengėsi eiti miestelin ir liepė vaikams atvesti šunį.

– Tėvai, nedaryk nieko gyvuliui šventą dieną – nelaimė gali ištikti, – rimtai išlydėjo Dalbienė savo vyrą bažnyčion.

Ūkininkas ėjo upės ledu, nuklotu ką tik iškritusio sniego ir lengučio kaip pūkas.

Jį sekė senas šuva, sukvaišęs ir didelis. „Kaip veršis“, – pamanė Dalba.

Žiemos dangus niūrus ir tamsus, kaip pragiežto rašalo piešinys su kai kur žymiais pašiuko bruožais – krūmų stabarais ir šarkomis, skrendančiomis dangum.

Protarpiais žiemos spalvų nykumas būdavo sušildomas gaivesnės spalvos – oranžo ar žydriai melsvos, – tolimos saulės nusišypsojimas.

Saulei pradingus už susiveriančių debesų, viskas darydavos vėl pilka ir ramu.

Upės ledu ėjo vaikai pačiauškos, negalėdami atsidžiaugti savo naujai padarytomis rogutėmis. Kart su vaikais bėgo linksmi mastaguodami uodegomis šunys.

– Jaugi tat gali būti? Tamsta, kuris skaiteisi mūsų visuomenės įgudusiu nariu...

– Taip. Priėjo galas!

Šunys susiuostė.

– Nepasiduok, apsispręsk ir drąsiai išreikšk savo nuomonę, – pratarė vienas šunų su rimta gydytojo mina.

– Tamstos kailis dar gali tikti keliems sezonams, – ištarė viena suploninta kalė, suliesėjusi nuo bado ar poningumo.

– Ar nepalytėjai kartais žvakių lajaus? – ciningai atsiliepė vienas kumpanosis šuva, galvodamas vien apie dienos laukiamas pramogas.

Visi nudulkino, palikdami senį šunį vienų vieną.

Pasielgta buvo šuniškai.

Senis šuva, nuleidęs galvą, nešė savo kudlas kaip gyvenimo naštą.

Aukštai ant kalno, lygiai nutiestu vieškeliu, varėsi žmonės sermėgiai, eidami šalia rogių ir laikydami rankose botagus. Šalimais ėjo moterys, juodai vilkusios, su numargintomis „vengrinėmis“ skaromis. Ant pat kalno viršūnės linksmi kinksnajo galva širmis, melsvo tinklelio užtiestas, tempdamas lengvas lakuotas rogutes. Jose sėdėjo jauna ponija, besikutodama skunkso kailiniais.

Ten, kur vasarą būdavo brasta, buvo nedidelė sala upėje. Piemenys suvarydavo vasarą savo bandą nuo mašalų apginti, o pravažiuoją ūkininkai stabdydavo savo arklius pagirdyti. Dabar sala aplinkui ledo sukaustyta, su apšalusiu smilčių krantais. Nendrės ir karklai, vėjo blaškomi, švilpė paprastą žiemos dainą.

Ties krantu buvo prapjauta aketė žlugtui skalbti.

Ūkininkas niekuomet nemėgdavo su šunim eiti. Labiausiai bažnyčion.

Nutarė pabaigti sugalvotą darbą ir savo sunkumo atsikratyti.

Saldučiu, cukriniu balsu pavadino šunį į save. Atkišęs gyslotą ranką rodė šuniui aketę, tarytum joje būtų pilna visokių gėrybių, šuniui pageidaujamų. Ūkininko veidas, nuo vėjo pamėlynavęs ir keliose vietose skustuvo suraižytas, išsitempė kaip gero aktorius kaukė į linksmučio žmogaus šypseną.

Šuva įpratęs savo šeimininko šaukiamas tik rimtais atsitikimais, stačiai priėjo į jį. Ūkininkas, nudavęs, kad nori paglostyti šunį, nustvėrė jį už paskutinės kojos. Dabar tik pamato, koks šuva didelis ir svarus.

Ūkininkas, apsidairęs, kad niekas jo nepamatytų, norėjo įmesti šunį aketėn. Bet šuva piktai įkando jį rankon.

Užgulęs visu sunkumu ir perpykęs, ūkininkas įstūmė šunį aketėn.

Pasinėręs vandenyje, šuva vėl greitai pasirodė ant vandens paviršiaus ir įsikibo nagais į ledo briauną.

Šuva skendo.

Tik styrojo priešakinės šunies kojos su įtemptomis gyslomis ir nagais, suleistais ledan. Net ledas krauju nulašėjo.

– Dalba šunį skandina!

– Eitum verčiau bažnyčion...

Suriko vaikėzai, keldamiesi ties kapinėmis į kalną.

– Pienburniai!..

Jis jiems parodytų, kad ne šuva.

Pusberniai greitai pradingo už kapinių.

Ūkininkas išsibėgęs norėjo pastūmėti tas bjaurias kojas. Jis buvo sunervintas nepasisekimo ir tos „betvarkės“. Besisielodamas nepastebėjo, kad, šuniui aketėn plumptelėjus, ledas tapo sušvarkštytas vandens, ir jis, nenuskaitydamas savo lygsvaros, pačiužėjo pasagaičių kaustytais batais tiesiog aketėn.

Tarytum dar sunkių kailinių ir savo užsispyrimo tyčia velkamas.

Šuva ne tik nenuskendo, bet, radęs atramos žmogaus dideliame kamuolyje, iššoko aikštėn, brėžtelėjęs šlapia ir aštria letena žmogaus skruostan, ir iššokęs čia pat pradėjo purtytis, aptaškydamas žmogų šaltais lašais.

Jeį pašauktų piemenis, jie išgelbėtų jį, bet jis nenorėjo to daryti.

Ir dviejų valakų ūkininkas pradėjo skęsti. Jo ir be to sunkūs kailiniai pradėjo mirkti ir traukė apačion; į batus čiurškė šalto vandens srovelės.

Žemės nesiekdamas ir bijodamas mirties, Dalba, įsikibęs ledan, pradėjo plumpnoti batais ir šaukti gvoltais pagalbos. Bet niekas jo negirdėjo.

„Jeį atsitiktų laimė ir mane išgelbėtų, nieko negailėčiau tam žmogui“, – meldėsi Dalba. Jis, skęstantis, išvydo bažnyčią, šviesių angelų pilną.

– Ciucka...

Šuva, lakstęs visą laiką aplinkui, piktai suleido savo iltis į šeimininko kailinių rankovę ir atsispirdamas gyslotomis kojomis į ledo briauną, ėmė taip piktai traukti šeimininką už rankovės, kad milo siūlai pradėjo trūkti ir braškėti.

Šeimininkas, pasitaikius nusigriebti siūbuojančių karklų, išsiriogolino viršun.

Atsisėdęs ant ledo, jis verkė ir šluostė prakaitą nuo pabalusios kaktos.

Artimos mirties regėjimas įvarė jam didelės baimės, ir jis buvo labai sunervintas.

– Ciucka! – jis pabučiuotų šunį.

Kažin ką duotų, kad pasidarytų geresniu žmogumi. Nors blogu žmogumi jis ir dabar nebuvo.

– Papsninkausiu! Tris dienas nevalgysiu... – kaipo aukščiausią atgailą pasirinko..

Suvargęs ūkininkas atsikėlė nuo ledo.

Kad nesusitiktų su žmonėmis ir neaiškintų, kodėl jis sušlapo, namon negrįžo, bet tiesiog nukumbrino į zakristijoną, kur, sumelavęs apie įvykį, gavo naujus vilokus ir sermėgą.

Kunigas per pamokslą gaudino jį, tarytum, jam pokaičio metu bemiegant, šiltas vėjelis kuteno ir vartė marškinių atlapas. Ar kas varpa būtų jį erzinęs.

Užėjęs į zakristijoną, su kuriuo norėjo dorai atsisveikinti, tenai sutiko tuos pačius nelemtus pusbernius.

– Na, šeimininke, ar paskandinai šunį? – stačiokiškaiprkalbino vienas vėjavaikis.

Jis pamokytų, kaip reikia elgtis su žmonėmis, bet šuva lyg tyčia, besirangydamas po suolu, vamptelėjo: vam – aš čia!

Ūkininkui pasidarė nepatogu.

Jis prikibtų ir dabar, bet vaikinai lyg tyčia rinko sau tabokines ir domės į jį daugiau nekreipė.

– Imk šitą prūsinę. Tuč tokia kaip mano tėtės. – Ir, tradicijos vedamas, žmogus išrinko juodai lakuotą tabokinę su gražiomis rožėmis ant dangtelio.

Iš miestelio ūkininkas grįžo vienas namon.

Kad jis pasidarys geresniu žmogumi, tat buvo aišku. Kaipkokiam kontrakte tat buvo surašyta.

Ūkę atstatys. Kelią užtvers.

Grįžo namon visai vienas ir miestelyje šiandien neužtruko.

Leidosi pakapinėmis nuo kalno.

Pradėjo temti, ir kelias darėsi pilkas.

Paupėje nuo alksnių nuskrido šarkos ir nubėrė nuo šakų sniego pluoštus.

„Šilta troba – tai geriausias daiktas!“

Jis galvojo, kaip sugrįš namon ir paklaus piemenų, ar pagirdė karves, ar davė kratinio arkliams. Pats atsisės su šeimyna ir srėbs karštus kopūstus, ant kurių plaukioja tirpinta įsnauja, lyg kokie gintarai.

Vakare galbūt atvažiuos kunigas...

„Brudas!“

Taip užsirėplinęs gali įkristi...

Prieš jį buvo juoda duobė.

Dalba atsiminė, kad lyg koks svarbus daiktas neužbaigtas.

Tarytum kas pradėta ir pusiaukeyje mesta.

Šuva stovėjo čia pat prie jo batų ir, nusvarinęs galvą, tarytum taip pat galvojo kaip jo šeiminkas.

Dalba, pagriebęs šunį už galvos, vilko jį kaip kokį aviną ir įstūmė aketėn. Pats labiausiai dabodamasis, kad nepasprūstų ir neįkristų vandenin.

Vanduo sumurmėjo, lyg vaikai muilo burbulus leistų. Ūkininkas laukė išskylant šunį, bet šuva sunkiai nuskendo, matyt, iš karto vandens užsisrėbęs.

Tik šlapia uodega pasirodė.

„Kaip naujai turėto veršio uodega“, – pamanė Dalba.

Buvo tylu.

Netoliese tamsiu vieškeliu kalbėjosi žmonės.

Pypkė pridutų jam sielos lygsvaros, bet jis neužrūkė ir nuskubo namon.

Buvo vėlu. Patvirtėse sutiko jį švebelduoją vaikai.

– Tėtė parėjo, o mums kunigėlis paveikslėlių dovanojo...

Ūkininkas norėjo įeiti sodybon, garsiai, kaip paprastai, pabarti piemenis už ne vietoje padėtus apynasrius, išpilti iš lovio vandenį, kad neprišaltų.

Bet įėjo gryčion neprataręs nė žodžio.

Šeiminkė virė skilandį ir graibė jį iš garuojančio puodo.

Prieangyje buvo tamsu. Tik ugnies liežuviai laižė tamsą. Aplinkui šokinėjo šešėliai. Per stogo plyšį žybčiojo dangus kaip žvaigždė.

– Kad tamsta ir užtrunki tame mieste! O pas mus sėdi kunigas – laukia ir nesulaukia.

Dalbai rūpėjo šią valandą kitas daiktas. Jo išėiginių ir kone šliūbinių kailinių rankovė buvo visai sudraskyta. Balta vata veržėsi dideliais pluoštais.

Jo vaidentuvėje blikstelėjo girtas girininkas su žalia valdžios kepure, įsėdęs į nedažytas rogutes ir girtai kreveizojęs po miestelį. Jis užkabino jį rogutėmis ir suplėšė jam kailinius.

Bet žmonai tik pasakė:

– Turėdama laiko, užlopyk! Brudas... suplyšo!

Seklyčioje, ant sofos, sėdėjo kunigas ir baigė rūkyti cigarą, įspraustą į popieros triūbelę.

Dalba pasilenkė pabučiuoti kunigui ranką, bet, tam ištraukus, pabučiavo vienas kitą į pečius.

– Na, vėlybi, geradėjau, mišparai...Kaip čia šviesu ir jauku!

Ant stalo degė didelė šviesi lempa.

Ties kunigu ant stalo stovėjo neišgertos arbatos stiklinė, uogų dubenėlis.

Ant sutanotos kunigo krūtinės kybojo laikrodžio reteželis ir aukso kryželiukas prie jo.

Šilta.

– Žinai, miestas! Tik klausyk naujienų...

Mėgo Dalba pakalbėti apie plačią politiką.

Dalbinė nešė ant aukštai iškeltos lėkštės garuojantį skilandį.

FLEITA

Fleitistui Žiogui gydytojai pasakė, jei jis pūs toliau savo fleitą, tai gyventi daugiau negalės.

Žinia atėjo taip staigiai, lyg iš pasalų jį būtų užklupusi. Žiogas visai nebuvo dar manęs apleisti vietą ir, kas blogiausia, nebuvo suspėjęs surinkti pinigų.

Pūsdamas per aštuoniolika metų teatre „Žydrioji tulpė“ savo fleitą, jis kiekvieno mėnesio gale gaudavo tiek pinigų, kad jų užtekdavo, pensionatą užsimokėjęs, kelioms apykaklėms išskalbti.

Didelės žinios užklumpa staigiai.

Jis pats jautė, kaip nuo atdūσιο svaigsta galva, ypatingai greitai gatve einant ar muzikoj ilgai besilavinant.

Muziko galva žaliavo.

Teatro direktorius atsisveikindamas ir apgailestaudamas įspraudė muziko delnan voką su alga visam mėnesiui priekin.

Tat buvo suteikta jam kaip koks benefisas.

Iš džiaugsmo jis gražbylingai pratartų į direktorių, bet žemai nusilenkė ir nutrynė kumščia kelias ašaras.

Jis atsisveikino su savo draugais teatre – skardos mušėju ir litauristu ir savo medine dėžute po rampa, kurioje ištikimai sėdėjo aštuoniolika metų, šokikių kojų vos neužspardomas. Su savo lazduite fleita, kuria jis tvėrė tiek įstabių garsų, kartais šaukiančių aštrių, kartais raminančių žemų: dul–du–du–duj!

Iš miesto niekuomet neišeidamas ir žmogus nepraktingas, jis nutarė keliauti sodžiu; eiti nutarė pėsčias, kad daugiau pinigų sutaupyty, kurių pirmiausia reikalinga buvo maniškoms skalbti bei smokingui sužiūrėti, be ko inteligentui žmogui apsieiti negalima buvo.

Buvo žiema.

Paėjus geroką varsną keliu už miesto, rogių giliai išgraužtu, ir kojų sau ko neišsisukus, jį pavijo linksmas ūkininkas ir pakvietė sėstis.

Muzikas paklausė, kiek kainuos iki jo keliamamo sodžiaus.

– Et, – ūkininkas numojo savo vilokuota ranka, kas turėjo reikšti: „susiskaitysime“.

Žiogas gracingai nusilenkė, pasakė savo pavardę ir atsėdėjo rogesna.

Važiavo plačiais laukais ir giriomis, sniego pripustytomis. Fleitistui rodėsi, kad prieš jį klojasi kitas pasaulis, šviesus irerdvingas.

Fleitistas dairėsi aplinkui, lygino su savo operetės žiemos dekoracijomis ir stebėjos. Viena jam čia atrodė kitaip: čia lyg buvo šalčiau.

– Bet žiema, gera „žiema“, – pagyrė Žiogas, besikutodamas į savo padėvėtą apsiaustą.

Varnos krankė garsiai, tarytum juokėsi iš muziko.

Jis pamėgino prilygti varnų krankesiui, paimdamas mintyse savo fleita juo žemiausią do, bet tat padaryti jis negalėjo.

Paskrisdamos varnos purtė aukštų eglių šakas ir bėrė muzikantui sniegą už apykaklės.

– Dangus tamsus? Kurgi saulė?.. – nustebė miestietis irapsidairė aplinkui.

Saulės iš tikrųjų nebuvo.

– Prožektorius netvarkoje! Mechaniko kaltė... – rezonavo jis.

Kad ir žiema, važiuojant pušynai taip kvėpėjo, kad jam alsu pasidarė. Kaip ir nesveika buvo nuo to skaidraus oro.

Ūkininkas, pajuokavęs iš pradžių, vežė jį tolyn neužkalbinėdamas. Pats patogiai sėdėdamas ant šieno prikimšto maišo, geros megztinės šalkos šildomas, smagiai paplakdamas arklius.

Sustojus ant nuplikusio ir šieno nubarstyto kalnelio ties smukle, ūkininkas pratarė:

– Čia reikės arklius pasiganyti, o tamstai ne per toliausia. Tučtuojau už giraitės.

– Kiek man reikės mokėti?

– Ką čia nuo gero žmogaus imsi... Penkių šimtiniukių, manau, pakaks.

Fleitistui net kojos palinko, bet ūkininkas tik juokavo. Ūkininkas pakvietė jį smuklėn „pasišildyti“.

– Smuklė gera, visai gera! Tik per daug natūrali, – manėmuzikantas, įeidamas į tamsų laužą.

Grindys bjaurios, po kojų landžiojo kažkokie šašuoti, turbūt smuklininko vaikai.

Ūkininkai, sermėgų nenusivilkdami, valgė silkes ir gėrė degtinę.

Jiedu užsakė tą pat.

Ūkininkas privertė fleitistą išgerti kelias burneles. Aštri degtinė rėžė jam krūtinę, ir jis karčiai

susiraukė. Kaip vaikas. Susišildžius, ūkininkui pakalbėjęs apie gerus žmones, ūkininkas išlydėjo jį už smuklės slenksčio ir nurodė jam kelią giraitės linkui.

– Pati tiesuma – tiesiog per laukus!

Pavakarys.

Muzikantas eina rankos užsimojimu tiesiog per laukus „į gimines“.

Saulė leidžias ir dažo rausvai sniego kalnelius.

– Tuk tuk! – muša dirigentas savo lazduite piupitran.

Uvertiūra.

Muzikantas prideda savo lazduotę prie burnos ir paleidžia plačiojon sniego erdvėn kelis klykiančius fleitos tonus.

Jam noris vaidinti ir dainuoti kaip operetėje.

Jis pradeda vaidinti ir kombinuoti kokią dainelę, panašią į gavotą, pats žengdamas plačiais, manieruotais žingsniais taktan.

Ant laukų horizonto matyti skersnojančio ir vaidinančio žmogaus siluetas.

Gavotte, gavotte, gavotte.*

Ženk žingsnį prie manęs.

Aš myliu naktį tamsią

lakštingaloms begiedant.

Gavotte.

Mėnulis tau įpynė

Į plaukų gelsvą gubą

Šilko aureolę.

Gavotte.

Ar meni? Tu sakai man: aš myliu.

Kai abu buvom jauni. Ir

mėnuo skeidė baltą skraistę

po ąžuolu senu

Gavotte.

Nežinia, kiek jis būtų skersnojęs savo dideliais žingsniais per laukus ir pūtęs gavotą, jei patvoryje nebūtų jį sustabdžiusi viena iš tvartų išstrūkusi karvė, stovinti ir žiūrinti į jį savo balzganomis akimis.

– Fu, bjaurybė!

Žiogas šiurptelėjo.

Priėjus tvartų ir paklausus vieno kailiniuoto piemenio, vos įmatomo vakaro sambrėškoje, kur čia gyvenama jo giminių, jis sulaukė staigiai:

– Ogi čia!

Gryčioje tamsu.

Ties palange jis pamatė rymantį žmogų, rūkantį pypkę, leidžiantį tokius karčius dūmus kaip nuodai.

– Kas ten?..

– Ar čia gyvena Baltazaras Viksva?

– Tas pats!

Pasisveikinus ir išsikalbėjęs apie kelionės tikslą, gryčion subėgo visi namiškiai.

– Kur mes dabar tokį svetelį padėsime? – susirūpino Viksvienė. – Žinai, iš miesto – ponas.

– Kam jie čia dabar mane ponu vadina – juk giminės, – nustebo muzikantas.

* Gavotas, senovinis prancūzų šokis.

Bék pakūrenk seklyčią! – stuktelėjo šeimininkė vieną merginą. – Tik langinių neatidaryk – svečiui bus smagiau miegoti.

Darbo buvo visiems ik valiai.

Žiogui gyventi buvo pavesta seklyčia.

Gražiais, margais apmušalais išklijuota, su dviem miesto lenktinėmis kėdėmis ties stalu. Su nuolat uždarytomis langinėmis. Žiemą, kad vėjas šalčio nepripūstų, vasarą, kad saulė brangių apmušalų neišgraužtų.

Iš komodos Viksvienė išėmė baltą porcelinį bliūdą svečiui nusiprausti. Bliūdas būdavo tik retai išimamas, kunigėliui apsistojus ar gydytojui apsilankius.

Vakare gryčion prisigrūdo nemaža žmonių.

Žinia intrigavo visus.

– Dėde, pagriešk mums! – prašė apstoję jį vaikai, stilingi savo paprastumu.

Žiogas, suspėjęs jau įsivilkti smokingan, juodas ir impozantus, valandžiukę pagalvojo, kas gali būti įdomu šiems paprastiems ir muzikoje nesilavinusiems žmonėms, atbloškęs savo gelsvų plaukų skiauterį, užgriežė „peizaniškus“* motyvus iš „Kornevilio varpų“.

– Klang, klang, klang, – taip ir girdėjosi varpų skambesys kaip pačiame Kornevilyje.

Žmonės, neįsiklausę ar nesupratę, pradėjo tripsnoti klumpakojį, vis labiau nusprūsdami nuo takto.

Šia žiemą snigo be perstojo.

Per sodžių varymas išrodė kaip kokių suledėjusių ir sustingusių jūrų vilnys.

Varymu tik drąsesni keleiviai mėgindavo pravažiuoti.

Prikratomi, prisupami ir pritrankyti keleiviai pagalios pasiekdavo Viksvos trobą, kur rogės, užvažiavusios ledo kalniuką, smagiai pačiužėdavo ir išberdavo visą įtalpą patvorin.

Tuomet aplinkinėse trobose pasirodydavo žmonės ir, prikišę nosis prie langų, žiūrėdavo, kaip keleiviai iš pradžių kūliavirščiais birdavo, kaip vyrai rinkdavo šieno pataršas, kaip keikdavos ir taisydavo roges.

Žiemos saulė, užsibrėždama nedidelį dangaus skliautelį, slinkdavo pamažu per dieną nuometuotu dangumi.

Tykuma buvo visur tokia, kad ausyse net spinksėjo.

Ūkininkai, gyvenimo noro visai nustoję, gaivalinėjo pakiemiais ir dažnai susirinkdavo trobose.

– Lauke darbo nedirbsi! – autoritetingai sakydavo. Susirinkdavo dažnai ir pas Viksvą, galbūt dėl to, kad troba buvo galinė ir iš jos plačiau buvo matyti.

Susirinkę susėsdavo juodoj suodžių dažytoj gryčioj ir pradėdavo tinginio pasakas ir melus. Susirinkę taip rūkydavo pypkes, tarytum visą pasaulį buvo pasiryžę dūmuose paskandinti.

Kvaištelėję griebdavos retkarčiais kuolų, nors paprastai tat paliekama būdavo didesnių šventadienių pavakariams. Žiogui atrodydavo, kad žmonės tąsydamies tik linksmą šventadienio žaislą žaidžia.

Rugius bekulant, Viksva pašaukė fleitistą mašinos spjaudomų šiaudų pagraibstyti.

Tas darbas, kaipo lengvesnis, paprastai buvo pridudomas piemenei ar suaugusiam pusberniui. Pats šeimininkas leido rugius mašinos:

– Ne bile kas mokės su mašina apsieiti! – sakė šeimininkassu pasitenkinimu, kaip koks laivo kapitonas.

Kart su mašinaitės išspjaudomais, suglamžytais ir iškultais šiaudais virsdavo tiek dulkių kamuolių ir šiaudų nuotrupų, kad Žiogas visai neišlaikė. Jis nuleido rankas ir negalėjo dirbti.

– Darbininkas... – piktai pajuokė jį Viksva. – Valkata! – nei iš šio, nei iš to supyko Viksva.

Žiogas taip nustebo, kad visai naiviai pradėjo galvoti apie pasakytą profesiją. Bet jis jos niekuomet nepažino. Žiogas paraudo, o moteris sučiropo, taip juokinga buvo. Šeimininkas pavarė jį namon.

* Kaimiškus, valstietiškus (pranc.).

„Žinoma, kad ne darbininkas...” – sielvartavo Žiogas, sėdėdamas ant krosnies gryčioje ir mastaguodamas kojomis.

Mašinaitė, paalsavusi kiek, pradingo. Ir to pačio „darbo“ neliko.

Tuojau po jo atsikraustymo į Viksvas jo buityje įvyko daug permainų.

Viksvienei staigiai prireikus krakmolo, jos vyrui kažkokioms iškilmėms besirengiant, perkeliniamis marškiniams nuprosyti ir Žiogui negalint pinigų „paskolinti“, ji taip keistai pažiūrėjo į jį, tarytum šiai moteriai dvi visai naujos akys kakton buvo įstatytos.

– Per daug pinigų, geradėjas, leidi!

Seklyčia tapo užrakinta ir kaip šventovė, žalčių prileista, buvo saugojama ir niekas neįleidžiamas. Prausiamasai bliūdas buvo tuojau atimtas ir įdėtas komodon.

– Ne tokiam ponui toksai daiktas!

Žiogas gyveno kart su visa Viksvos šeimyna tvankioje suodinoje gryčioje ir prausės kart su visais pajuodijusiam lovyje, pliuزندamas tame pačiame primuilitame vandenyje.

Norint jam atsinešti ir įsipilti gryno vandens, Viksvienė šaukdavo:

– Prauskis nesimonydamas, kaip žmonės. Tik muiluotąvandenį darkys!

Šviesą gryčioje vartoti buvo užginta. Ji leidžiama buvo iš pradžių vartoti Žiogui seklyčioje, bet iš tokio mažo kurmiško šaltinio – žibalo lemputės, nuolat Viksvienės, niekam nematant, prisukamos.

Kad nevargintų gerųjų žmonių, Žiogas išėjo iš Baltazarų Viksvų ir pristojė prie vietos garsios kapelijos, griežiančios po žmones.

– Griežk ir nedailink! – po pirmo bandymo pasakė kapelijos vadas Žiogui.

Žiogas galėjo tik stebėtis, kaip šventvagingai darko garsus šitie žmonės ir apskritai kokios tai sveikatos žmonės.

Reikėdavo ištisomis naktimis griežti, nemigti ir gerti naminį alų, nuo kurio jam nepaprastai bloga darydavos.

Tat galutinė jo prieglauda visgi buvo Viksvai.

– Nežinau, kaip čia sveteliui patiks... – jau aiškiai veidmainiavo boba.

Naktis.

Tylu. Taip tylu, kad tik baisios mintys lenda galvon.

Žiogas guli ant krosnies. Visi jau miega.

Čirška svirplys, vienintelis jo draugas.

Lange tamsu. Vos matyti tolima pašvaistė.

– Ar ne pavasaris ateina...

Žiogui regis, kad lango tamsumoje šnabždas dvi bobelės.

Mano dėta, jis toliau nebegalės gyventi.

Iki pavasario turės mirti.

Ir iš tikrųjų taip žmonės apie jį atvirai kalba, visai nesivaržydami jo.

Žiogas, braškindamas savo kaulus, keliasi nuo maišų patalo ir, kojas nusvarinęs nuo krosnies, žiūri pro langą, kur matosi pašvaistė ir kur, jam regis, turi ateiti pavasaris.

Kiek to laiko iki pavasario?

Paėmęs savo lazduotę, jis tyliai papučia jojon. Ir kaip prasikaltėlis pradeda griežti vis balsiau ir atviriau.

Viską, ką jis gražesnio mokėjo ir ką jo siela liepė.

Jam rodosi, kad jis griežia labai originalingai ir kad jam pavyko surasti kelias temas, kurių jis pirma niekuomet nepastebėdavo.

Turbūt Žiogas ilgai griežė, kad šeimnininkas tampo jį už rankovės, ir jis girdi tik, kaip šeimnininkas šaukia:

– ...ar per dantis pabarškinti!

– Paskutinės išpažinties eitum nekvailiavęs! – pasipiktina šeimnininkė.

Visi sugula. Nurimsta ir užmiega.

Žiogas, pasirėmęs savo fleita, žiūri pro langą į šaltą dangų, eglyną ir galvoja apie savo tolimą praeitį.

Išaušus dienai, Žiogas neatsikėlė.

Žiogiška muskulatūra neveikė. Pastiręs žiūrėjo vienan taškan savo didelėmis, ašarų suvilgytomis akimis. Taip jam sunku buvo dūsauti.

Tarytum jo domę kreipė tarakonas, galandąs savo ūsus-kordas ir šaukiąs jį tarakonų kovon. Bet ir su juo jis nepajėgtų kautis.

Tarakonas žiūri savo smalsiomis akutėmis į šį galiūną.

Viksvienė, pravėrusi žaltingą seklyčią, išėmė porcelinį bliūdą. Visi laukė gydytojo.

Bet jo žygiai buvo per vėlus.

Žiogas nekvėpavo.

Ištįsęs ant krosnies, laikė sustingusiomis rankos savo gyvenimo ginklą – fleitą prie krūtinės.

KOVA

– Viskas būtų gerai, kad mano mamanka nebūtų tokia graži!

Jo „mamanka“ buvo išties per graži.

Vaikas džiūsna ėjo miesto ištuštėjusiomis gatvėmis; jo batai buvo dideli, vos pavelkami: tapu tapu! Milinė, irgi nuo svetimų pečių užmesta ant jo įdubusios krūtinaitės, buvo sunki, vos pavelkama.

It iš cirko išleistas į gatvę pajacas.

Iš po sutrauktų vaiko antakių žybčiojo dvi gudrios akys. Beždžionės gudrumo.

Priešais gatve praėjo senas rabinas, kažką murmedamas ir savo nereikalingai staigiu šnabždesiu išgąsdindamas vaiką. Ant jo galvos buvo užmautas senos mados cilindris, kaminas.

Miestas buvo tuščias; pašaliais krypsnojo keli girti žmonės. Centrinėje gatvėje buvo sunkios konstrukcijos tiltas, kaip senovės ispanų tvirtovės – fortekos. Sumanių ugniagesių buvo įmerkotos kelios bačkos. „Kad nesubrinktų“.

Po tilto pliuženo ir varlinėjo vienu vienas žydukas. Aptriušusiais sparnais viščiukas. Pamatęs ant tilto beriogsantį iš sodžiaus atvykusį sermėgių, jis pasveikino jį, paleidęs į jį akmeniu.

Bet tai rimtam sodiečiui efekto nepadarė.

– Ką tu čia darai, žyde?

Miestietis atkišo jam delną su keliais pavytusiais bučgalviais: „Žuvys!“

– Ak, koks tu durnas! Juk kai užaugs, tai bus varlės, o ne žuvys!

– Kol užaugs, o dabar žuvys. Namie turiu kūdrą, noriu žuvų įsiveisti...

Tai buvo du gyveniman išleisti aktoriai.

Sodietis staiga paklausė:

– Ar tu benkartas?

– Kas tai – benkartas?

– Ar tu turi motiną?

– Turiu.

– Kas tavo motina?

– Mano motina baronkas kepa. O tėvas – mėsininkas. Kai kas pareikalauja, parduoda ir žarnas...

Ir iš tikrųjų, įvažiuojant į miestelį, kur grindinys stambesnis ir arklis reikia sustabdyti, kad tekinių karnos nenulakstyty, gyvena mėsininkas. Tai mėsininko sūnus.

Šio žmogaus troboje, bebekuose*, visuomet būdavo prislapstyta degtinės geriems žmonėms atsigerti. Ir vaikas retkarčiais išgerdavo degtinės, tėvo verčiamas ir nenoromis, vien tik tam, kad pavaidintų

* Sena manta, skudurai (lenk.).

nonšelančiai** suaugusių žmonių rolę. Šiaip jau iš pamėgimo girtuoklis jis nebuvo.

Jis buvo vyras. Lyg kareivišku šineliu aprengtas „pulko sūnus“, žygiuojąs drauge su kareiviais gatvėmis, pučias dūdomis įvairias rimtas melodijas iš gaidų, suaugusių žmonių rašytų.

Abu vaikai nukilo nuo upės ir žengė miestelio link. Miestietis, bučgalvių skardinaite nešinas, ir sodietis, mastaguodamas savo ilgomis rudinės rankovėmis.

– Ar tavo tėvas dažnai tave lupa?

– Lupa? Už ką? – Nors klausimas buvo logiškas, bet jis, žydukas, nepajėgė tinkamai į jį atsakyti.

– Ne! – Jis tik nusijuokė, su savo sudriskusiais ciceliais ir pernelyg strazdanotu veidu. Jis tiesiog negalėjo įsivaizduoti periamas. Tai jam buvo per daug juokinga.

– Kai pargenu iš kapinių ožkas, mama duoda atsigerti pieno, o tėvas paguldo į lovą ir apkloja.

Ne, tai jau per daug!

Tokio atsakymo sermėgius nelaukė.

Tai buvo aiškus pasityčiojimas iš jo asmens ir jo įžeidimas. Buvo kaip ir žibalo pilama į ugnį.

Jis smarkiai trenkė žyduką kumščia į krūtinę, parversdamas jį drauge su ištrūkusia iš jo rankų ir nudardėjusia skardinaite.

Žydukas žiūrėjo nustebęs į šį fenomeną.

Du draugai išsiskyrė.

Saulė auksinė, graži leidos už miesto trobesių ir plačių miesto gatvių. Saulės spinduliai švelnino užmiesčio pievų ir laukų kilimus, dieną taip margus ir taip vykusiai sudėliotus.

It sostas būtų kam rengiamas ar kas pasitinkamu ir laukiamu kai jis ateis tais minkštais kilimais. Vakaro rugių kamienai atrodė dabar kaip aukšta giria laibais stiebais, aiškiomis, žalsvomis ir gelsvomis, it klykiančiomis saulės šviesomis perskrodžiama. Po girių skraidė dideli aitvarai–peteliškes, staigių saulės spindulių nubaidytos. Tai buvo giria, įsivajojusių tapytojų paprastai tepiešiama. Saulė, kaip tas mūsų palaiminimas, kaip stebuklingas šiltas kamuolys, ritasi pamažu pažemiu. Dangus, neseniai dar mėlynas ir kaitrus, dabar supilkėjo ir rimo.

Vaikas turėjo daug atspėjamo laiko ir slankiojo miesto pakampiais.

Jis buvo nebeapatysomas fantastas ir labiausiai norėjo, kad jo tėvas būtų toks pats „kaip ir kiti“. Tai stilius. Tai – malda. Pavyzdžiui, ar ne gerai ties geležies krautuve į žemę įleistas geležims kapoti priekalas dainuodavo: „dziling, dziling, džang!“

– Man aršina su coliu. Man tiek ir tiek pavažoms! – sakydavo pasigėrėjimo tonu ūkininkai.

Ir tėvas taip pat turėtų nusipirkti sau geležies ir, gražiai sulygęs su žydu, nešti ją per miestelį savo vežiman krauti.

– Karnoms geležies pirkau! Žydas nulupo, bet ką padarysi, reikalinga! – turėtų sakyti jis. Pagaliau nesvarbu pati kalbos forma, svarbu tas amžinas gyvybės pradai, veiklumas ir rūpinimasis. Su koku pasigėrėjimu jis padėtų tėvui kišti geležį šienus, į vežimo dugną!

Bet tėvas girtuoklis! Ne! Ne girtuoklis, bet paprastas girtuoklėlis. Smuklių palašautojas. Dėl to, kad durnas. Bobosapsėstas, nemoka atsikratyti. Jam duotų valią, jis mokėtų suvaldyti!

Vaikas jautė, kad tėvo geros širdies esama, bet silpnabūdžio. Kažkas stipresnis negu jo pairusieji nervai jį valdė.

Išmauros, būdavo, neišsipagiriojęs iš pašiūrės ir ims pusgirtis krėsti visokias nesąmones ir priekabių ieškoti!

– Kas vakar vežimaičio ienas sulaužė? A! – ir stuktėlėdavo per neapsižiūrėjimą vaiką krūtinėn, tam net žvangtelėdavo.

– Kokias ienas sulaužė? Kokių priekabių, ieškai, kvaily?

– Kad nesulaužei, reikėjo sakyti...

** Abejingai, atsainiai (pranc).

– „Sakyti“, kai sprandą apkūlei! Imsiu kitą kartą ir neatsileisiu. Žinosies tada.

– Ak, vaike, vaike, kas tave taip išmokė su tėvu kalbėtis?

Neišmokai gyventi. Žinai, kelionėje viskas gali atsitikti!

– Atsitikti! Nereikia gerti, tai ir neatsitiks. Kad su šviesiu protu, viskas galima. Galima ir išgerti, kodėl ne.

Tikrai, su protu viskas galima. Tuomet ir varpos svaresnės gali būti, ir paukščiams giriose lengviau bus gyventi, ir šieno pievose bus daugiau.

Kartkartėmis tėvas, darbą baigdamas, uždainuodavo kokią švelnesnę melodiją, kad ir ne stipriu, bet gana gražiu jų mažai sodybai balsu, taip atrodė vaikui.

Kad ir mamanka! Geriausia pasaulyje močiutė, bet kai pamato kokį kavalierių, ima ir išlėpsta. Dėl to, kad durna!

Tai tokios jo buvo ateities perspektyvos.

Vaikas sunkiai pravėrė eglinius vartus ir įėjo į lietuvišką traktierių, „Laisve“ vadinamą, papuoštą lietuviškomis vėliavėlėmis ir vytimi, ir atsigulė ant savo vežimo kieme. Jis jautė, kad karčemoje lėbuoja jo motina, o tėvas nugirdytas kur nors guli pastalėje.

Išalkę ir susipainioję arkliai, pažinę savo šeimnininką, tyliai sužvengė.

– Nenusprogsite! – atsiliepė vaikas ir susirangė patogiau ant maišo, užsiklodamas miline.

Tylu. Pašiūrėje irgi graibstos kiti arkliai. Įmatu poniškos formos, svetimas vežimas. Tat jam nepatinka.

Kaip jis norėtų, suvaręs arklius namie ganykloje ir užskleidęs žardyną, eiti poilsio į šienus, o ne čia vėpsoti po bjaurius kiemus mieste. Jis jautėsi esąs kaip ir dalyvis kažkokios piktadarystės.

Tarp klevų ant šventoriaus rymojo maža bažnytėlė. Medžiai iš lėto šiurenos savo auksiniais lapais, supindami vaikui pasakingą melodiją. Vienas iš angelų atskrido įkaitusiu švelniu vakaro dangumi ir, prilėkęs bažnyčią, atsistojo viena koja ant bokšto kryžiaus. Tai buvo vėpūtė. Angelas pučia savo triūbon ir kelia iš amžinybės žmones.

Dangus žalsvas, tik apie klevų kupsnas bei bažnyčios bokštą narpliojo melsvos dangaus juostelės.

– Negersiu ir nenoriu! – šaukė ūkininkas, tiesdamas ranką prie degtinės taurelės. Jis iščiulpė ją kaip veršis. Net stiklo briaunelės prie dantų žvangėjo kaip grojamos.

Ir pridūrė užkandžio vietoje ūsus rankove šluostydamas.

– Sakau, to faktoriaus gerumas...

Stikliukas stebuklingu būdu vėl prisipildė Dievo dovanos. Bet Piktumo apimtas, ūkininkas nustūmė nuo stalo vaišes.

– Nenoriu! Ką čia man kvailam akis dumiat! Patys degtinę man pilat, o patys prie žmonos meilinatės.

– Žmona, namon ruoškis! – susuko ožio balsu ūkininkas, o pats leptelėjo ant suolo, matyti, išėikvojęs visą savo energiją.

– Kam čia man tavo žmona reikalinga! Imsi mat vedusio žmogaus moterį ir paverši. Maža be jos mergų! Ateisi į dvarą, šieno gausi pagrioviais prisišienauti. Geram žmogui ir darai! Tokius turtus dabar ponaitis valdo, o aš prižiūrėsiu juos. Kitam to nedaryčiau! – fircikas, skaisčiu faktoriaus vardu vadinamas, per prievartą pylė ūkininkui šnapsą per ūsus, šiam *pro forma* kratant rankas ir galvą.

Jis mirktelėjo bravarninkui „pavaišinti ūkininką“, o pats spruko į šoninę, kur vaišinosi jo draugai.

Tuščioje žmonių seniai jau apleistoje karčemoje mirkčiojo, vos atsipeikėdama nuo dūmų, viena lempa. Besnaudžias savo užstalėje bravarninkas, iš Amerikos reemigravęs lietuvis, kaip tik rengėsi jau sustumti kufelius* į krūvą, gesinti šviesą ir eiti į savo pirkelę gulti, kur jau seniai ilsėjosi jo žmona ir alkoholingoje atmosferoje augą, papurtusiais paakiais du jo vaikai.

Karčema – tuščia. Be keturių tamsiame kampe susėdusių ūkininkų, rimtai degtinę geriančių. Bet į

* Alaus bokalus (lenk.).

juos niekas nekreipia dėmesio. Tai buvo į sienas įaugęs inventorių.

Jie sau laisvai gėrė, kivirčijos, iš pradžių niekuo neužkąsdami, paskui padažydami padėtas jiems pluteles į druską. Jų akys ir nosys pradėjo rausti ir kalbos garsėti.

Staiga vienas gėrikas pastatė akis, pažiūrėjo išverstomis akimis – į sieną ir išspjovė degtinę. Kiti trys kolegos pažiūrėjo į jį tylios užuojautos žvilgsniais:

– Kas atsitiko?

– Per maža laipsnių degtinėje.

Tada ir kiti trys, su tokiomis pat rimtomis minomis, geriau paragavę šnapso, įsitikino, kad gėrimas per silpnas.

– Prašiau šešiasdešimt laipsnių, o čia keturiasdešimt. Ką jūs mums čia duodat?

Traktieriaus savininkas, it svarbiai bylai ištikus, prieina, žodžio neištaręs, pasmaguriauja skystimėlį ir pakeičia jį kitu buteliuku.

Svečiai geria toliau.

Šoninėje, sudarydami architektonišką grupę, puikiai vaišinos vienas jaunas Mokesčių inspekcijos valdininkas ir ūkininko žmona.

Jis kaip tik įkalbinėjo ūkininkei posakio *in vino veritas*** aukščiausią reikšmę, norėdamas šį sakinį tinkamai supopuliarinti.

– Na, ar ne stebuklas: šitokioje karčemoje ir šitokios graščios moters rankutės?..

Moteris atkišo jauniui savo „rankutes“.

Ūkininko žmona buvo apypilnio, skaistaus veido ir sudėjimo. Ji atrodė tarytum nuoga esanti: tokio lankstaus kūno ji buvo. Nors šiaip jau ji buvo visai padoriai ir net gražiai apsilvikiusi. Ji savo kūnu gundė. Tam jis buvo leistas. Taip esti kartais su moterimis.

Skaistokas ir apypilnis moteries veidas buvo gana išblyškęs, kaip pudros nubertas. Šviesūs gelsvi plaukai. Malonus žvilgsnis. Akys – du tamsūs taškai. Ištikimybės ir didžiausio nekaltumo žvilgsnis. Gražios švelnios odos kaklas ir krūtinė, kaip kvėpalų nuprausti. Bliuzkelė buvo apščiai iškirpta iš priešakio.

Žmona, vedanti savo genealogijos medį iš vieno dvaro pieninės prižiūrėtojos, – gero atminimo jos motinos, ne laiku kamaroje užsižiopsojusios, – ir vieno romantiškai ir nepraktiškai išauklėto grovo, toje pačioje kamaroje muzikinių momentų pagauto, buvo šiandien nuolatinio neramumo šaltinis vietos vyrams. Ji buvo kaip ir neramioji miestelio siela, vedanti į pagundą bei kitaip kodifikuojamus nusidėjimus vietos žmones. Gerieji pavyzdžiai ir drovūs žmonės jai kaip ir neegzistavo.

Valdininkas šandie jautėsi kaip atgimęs. Pats nežinodamas, koku būdu, kaip per kokį apsirikimą ar sapną, jis paveldėjo iš vieno jo vos pažįstamo tetėno Amerikoje, dabar persiskyrusio su šiuo pasauliu, gerą gabalą žemės Lietuvoje.

Valdininko šiaip jau nemenkos vitalinės aspiracijos šandie buvo dar daugiau padidinamos.

Jis primygęs kvietė susirinkusius į save. Į dvarą. Jis nežinia ką suteiktų šiai moteriai šią valandą. Taip ji jam tiko. Faktorius įspėjo ponaičio mintį. Prilindęs savo juodais ūsiukais prie pat moteries veido, jis gundė ją:

– Na, kad taip šilko bliuzkelę?

– Nemačiau aš tavo šilko bliuzkelės. Norėčiau, iš džiaugsmo man rankas laižytum, štai kokia aš.

– Ak, jūs vyrai!

– Į dvarą!

– Ar su jos vyru?

– Tikrai, ar su vyru?..

– Vyru nugirdykite!

– Koks šviesus protas! – stebėjos studentas.

** Vyne teisybė, t. y. išgėręs žmogus sako tiesą (lot.).

Visi buvo įgėrę. Juk meilę gali sukurti su pusbuteliu geros maderos. Po karčemą sukos krinolinuotos moterys ir jaukūs kavalieriai, elegantiškai darydami tylaus šokio *pas*. Kampe griežė pasipuošę muzikantai knechtai; skundėsi ir rezonavo gaudus obojus ir skalandavo tyliai plieno trikampis, rimto vaiko mušamas taktui pabrėžti. Visokios figūros, pasišokinėdamos ir mušdamos užkulniais, tyliai sukosi gaudžiu ratu, kaip lėlės, miniatiūrinės karuselės sukamos. Tik vyriškų batų užkulniai atsiliepdavo į muzikos instrumento dėžę, manieringai linkčiojant vyrams savo keliais, it negalint atitraukti nuo dėžės kaip ir prilipusių kojų. Ak, kaip jiems buvo linksma! Jie buvo mediniai ir rankena suko ant vielų pakabintas marionetes. Tik tak tak!

Ir karčemos princesė, pasiraskažydama, kiek pakėlusį savo šviesių šilkų krinolinus, kitų porų priešakyje tyliai improvizavo menuetą, vesdama paskui save vyrus.

Karčema buvo išpuošta girliandomis. Visi tyliai šoko niūrų menueto šokį.

– O vyrus ji plaks!

Visi rengėsi keliauti į dvarą. Ji pirma, šviesiai šilkais apsilvilkusi. Su aukštai sukedenta frizūra, pažu palydovų kaip beždžionių, iškišusių savo smailus liežuvius, lydima.

Bet staiga į griežiamąją mašiną ir į marionečių tarpą buvo įkištas geležinis virbalas. Ai ja jai! Kas ten atsitiko! Ji net pasviro, kažkas subraškėjo, kažkokia marionetė sukliko staigesniu balsu, tarytum dvi garsesnės skardos buvo trinktelėtos kartu.

– Ak, ak, ak! Taip netikėtai viskas! – pasišokinėdama sugraudeno moteris ir nugriuvo savo farforine galva į grindis.

Į trobą įėjo vaikas.

Rankoje laikė vaikas botagą. Pats stovėjo nesijudindamas iš vietos.

Jis buvo rasotas ir paraudusiais nuo šalnos skruostais.

– Motina, arkliai seniai pakinkyti! Namon.

– Ak, koks gudrus vaikelis. Ar tai tamstos? – pirmas atsipeikėjo faktorius ir paglostė vaiką. – Gal šnapselio dėl šilimos?

– Mano vaiko, meldžiamieji, nelieskit! – ji bijojo, kad jis nebūtų suteptas, jiems palytėjus jį. Ji glaudė jį prie savęs kaip višta savo išperą.

Ji buvo motina.

Vaidmuo keitėsi. Visi, nuduodami rimtą toną, skubinos išgriūti ir kiek galėdami koreguoti įvykį.

– Šalin nuo manęs! – purtėsi vyrų moteris. Ji buvo girta. – Noriu su sūneliu...

– Ar nematote, kad girta? – paklausė vyrų vaikas.

Faktorius iš vienos pusės, ponaitis iš kitos užgulę šnabždėjo jai kažką būtina į ausį ir vedė į ratus. Ta net nusikvatojo iš džiaugsmo, taip buvo juokinga.

– Paleiskite, sakau! – priėjęs prie ponaičių, piktai timptelėjo jis vieną už rankovės.

Nėra bjauresnio daikto už girtą moterį.

Vaikas buvo tvirtai įsikibęs į vyrus, bevagiančius jo motiną. Fircikas spyrė iš pasalų vaikui blauzdiakaulin savo pasagotu batu. Jis buvo čia visai nereikalingas. Tas padūkęs vaikas. Vaikas net sučypė iš skausmo.

– Ak, taip? – Jis dabar pašaukė galiūną kovon.

Prišokęs prie beriedančio skubiai vežimaičio, jis dabar stengėsi jį sustabdyti. Bet tat jam nepavyko. Įsikibęs į vežimaitį, jis buvo smarkiai rato parblokštas ir gulėjo dabar karčemos kieme, smarkiai pritrenktas, žado nustojęs.

Raudonas velnias šlavė savo uodega kelią, norėdamas žmonių pėdsakus užlyginti, iškišęs savo velnio liežuvį mažam miesteliui parodyti.

Aukštai tik žvaigždės. Vaikas mato jas aiškiai. Jis stengiasi atsikelti, pavyti savo išvogtą motiną, bet jis jaučia, kad jam sopa per petį ranką, ir atsikelti jis nepajėgia.

Karčemoje smarkiai knarkia tėvas, sunkių dūmų dvasinamas.

Jau aušta.

Ūkininko šeimos nariai turės vėl visi greitai susirinkti į krūvą.

VELNIO ŠEINĖ KATARINKA

1

Petras Eimutis nenuobodauja. Jis yra buvęs Amerikoje ir yra susidėjęs gražaus pinigų. Pažiūrėti jis yra praktikas. Be reikalo pinigų nesvaido ir šiaip jau į visus gyvenimo reiškinius žiūri blaiviai. Humoro jausmas nėra jam svetimas.

Jis mėgdavo pasijuokti ir iš žmonių, ir iš poezijos. Nors atliekamu laiku pats mėgdavo rašyti eiles. Jam ne visai svetimas menas, nors pats ypač mėgdavo pašiepti dabartinę tapybą. Ją esą visiškai pavaduojanti fotografija! Šiaip jau nei fotografuotis, nei fotografijos nemėgdavo.

Sugrįžęs iš Amerikos ir ilgą laiką viengungiaudamas Lietuvoje ir visiškai neturėdamas giminių, jis ne kartą pamanydavo, kad reikėtų vesti. Dabar ši keista mintis aplanko jį dažniau. Bet nei atsitiktinai, nei tyčiomis nepasitaiko jo lūkesio objekto. Žodžiu sakant, jis yra senas kavalierius, Petras Eimutis.

Jis nors ir senyvas žmogus, bet pažiūrėti visai pakenčiamo stogo. Kiek palysęs, net padžiūvęs, nuolat besigimnastikuojąs ir besišvarinąs, jis nėra dar sudiedėjęs ir atrodo gan geru gražiai konservuotu džentelmenu. Senas kavalierius mėgsta vasaros metu rodytis baltu kostiumu, pašvytuoti lazduote ir dėvėti balta skrybėlė. Savo auksinių dantų šypsena jis tiesiog malonus.

Šiandien nei iš šio, nei iš to, bent per dvidešimt metų nesusirašinėjęs, jis gavo iš vienos amerikietės, senos pažįstamos, ilgesnį laišką, į kurį skubinosi atsakyti. Toks daiktas buvo nemažas įvykis jo buityje. Jis buvo atviresnis negu paprastai ir laisvai aprašinėjo daugelį dalykų, nes spėjo vargu beatsitiksiant kitą kartą panašią progą laiškui.

– Galbūt vėl po dvidešimt metų! – nusijuokė jaukiai.

Jis rašė taip:

„Aš turiu daržą ir sodą. Tai jau pakankama goda senam žmogui, vienišui! Aš esu baigęs teisių fakultetą... Aš turiu sklypelį žemės ir kumetį Kazimierą, savo vergą. Aš nieko nedirbu. Esu jau gana įsenęs žmogus. Bet apie tai neturiu reikalo tamstai pasakoti.

Gyvenu pakaunėje. Nereik manyti, kad, gyvendamas sodžiuje, virtau visiškai sodiečiu. Ne! Kai apsirėdau surdutu, užsidedu baltą manišką, atrodau visai kaip miestietis. Net įdomus! Aš galiu dar užsidirbti sau pinigą, kartais uždarbiauju, tuomet slankioju pakaunėje, važinėju net į užsienį, sugrįžtu namon. Pirma skaitydavau, paskui tat nusibodo.“

Supynęs iš šitokių ir panašių faktų laišką, Eimutis išėjo į Kauną. Į miestą jis mėgdavo dažnai atsilankyti ir rasti sau reikalų.

Diena graži.

Eimutis eina Kauno gatvėmis.

Nors ir vasara, ir vidudienis, bet šiame Dievo palaimintame mieste kvepia silkėmis, pipirais ir muilu. Miesto namai susispraudę, it staigiai sugrūstos į gurbą kerpamos avys, net kvėpuoti buvo sunku. Miesto vaizdą charakteringai sudarė krautuvių savininkės, pajėgiančios išstovėti krautuvių tarpduriuose kiauras dienas.

Viename tokiam tarpduryje stovėjo sena Merkelienė, nepavaduojama Eimučio namų prekių pristatinėtoja. Ji pamato iš tolo iš sodžiaus atsilankantį „ponaitį“ (taip ji paprastai vadina Eimutį) ir tyliai linkteria jam galva. Ji taupo savo žodžius, kaip ir viską, ir be reikalo jų neberia.

Merkelienė šiandien nieko neuždirbo.

Vakar diena buvo kur kas laimingesnė. Net įstabu. Vakar ji pardavė du gabalu pilkojo muilo, keturias

perlamutrines sagas, vieną silkę ir pačią didžiąją dėžutę krakmolo. Tat apyvartoje atsitikdavo rečiau. Tuo būdu Merkelienė gavo teisės vakar paimti ir laisvai išsirinkti sau vieną ekstra silkę, pačią didžiąją, iš bendrojo sandėlio, silkų bačkos, į kurią buvo įdėta pati didžioji dalis josios apyvartos kapitalo iš namų atneštos pasogos pavidalu. Ar ji laiku nenužiūrėjo rinkos nuotaikos, ar ji pristigo energijos, bet dalis silkų užsiliko vasaros sezonui. Tat jau pavojinga. Šitas produktas ypačiai reikalavo saugos.

Šiandien – ničnieko.

Kas pirks, jei Kaunas, tas senasai miestas, visai ištuštėjęs, ir ūkininkas susirietęs grėbia ir veža savo šienus ir rėkia būtinas savo dainas. Toksai energijos eikvojimas jai atrodė kaip ir neproduktingas. Ji, jaugusi į vasaros tylą sename mieste, kaip ir nepakeltų tokio alaso.

Nei dobilų kvapas, kuriuose buvo tiek daug keturlypių ir kuriuos taip įdomu rankioti, kaip pačios laimės ieškoti, nei saulės įkaitintų peliuškų cukrinės pudros medus josios nemasino ir nebuvo jai malonus. Tariami gamtos užuomojai, tinką nerimties žmonėms, jai būtų per stiprūs ir tikrai kenktų jos sveikatai.

Jos vieta – krautuvėje.

Krautuvę rimtai saugoti ir iš tėvų paveldėtą kapitalą tinkamai didinti.

– Dieve, pasiųsk jiems amžiną atilsį!

Privačiame Merkelienės antro aukšto bute ir erdviau, ir švariau. Ten gyvena jos vaikai. Skaisčiaveidė Rita, pupa, bronzinių plaukų kupetos padabinta, ir strazdanų nubertas Samuelis. Abu – gudrūs.

Antrame aukšte, prie sunkių mūrinių sienų, prikabintos baltos užuolaidos, kad jūdviejų vaikams būtų patogiau gyventi. Pastebėtina – „jūdviejų“; Merkelienė niekuomet, gink Dieve, nepasakytų – „jos“. Jūdviejų strazdanų nubertas Samuelis ir Rita, pupa. Dieve, pasiųsk jiems laimingą gyvenimą ir vesk juos tėvų takais!

Petras Eimutis dažnai vaikus kviesdavo į save. Vaikai, pakliuvę į sodžių, kaip į kitą pasaulį patekę, nežinodavo iš to raškažiaus ką ir bedaryti: pradėdavo po šienus vartyti, obuolius rašyti ir aibes kitokių monų susirasdavo.

Šiandien vaikų negalima leisti į sodžių, prieš pat šabą. Be to, vaikai turėjo nejuokais suimti ir išmolti skaitymo meno ir poterių chedere*. O žiemą vaikai turėjo eiti jau civilizacijos nustatytą, būtiną valstybės mokyklą. Esamoji tvarka ir papročiai reikią gerbti ir laikyti, žinoma, nenutolstant nuo savo tikybos ir amžių amžiais išsaugotų papročių.

Merkelienė stovėjo parėmusi tarpdurio rentinį, – šiame mieste labiausiai praktikuojama reklama, – ir žiūrėjo į kitas tokio pat reklaminio pobūdžio būtybes.

Senis Eimutis stukseno į miesto akmenis savo lazdute ir sveidelėdavo į dešinę ir kairę: „Morgen, morgen!“ Toksai pat „morgen“ teko ir Merkelienei.

– Kaip sekasi?

Žmona tepatraukė pečiais, iš to galima buvo suprasti viskas.

Eimutis padaro šiandien gražų gestą ir užmoka gyvaisiais už seniau paimtas prekes ir dar visokių niekniekių prisirenka ir liepia, progai atsitikus, įteikti Kazimierui, jo vergui.

Baigta. Jis užmoka ir eina toliau.

Kaip koks šleifas, kaip atsipalaidavę kokie pasamonai, velkasi paskui jį Merkelienės palaiminimas – nemokamas konosamento** priedas!

– Kad Dievas jį visuomet laimintų ir kad jam visuomet gerai sektųsi... Tam gerajam žmogui!

Toksai atsilyginimo būdas Merkelienei rodėsi kuo patogiasias, mažiausiai reikalingas išlaidų ir vis dėlto iškilmingas, dėl to jos dažnai ir vartojamas.

Visur Kauno gatvėse stovėjo panašių į Merkelienę žmonių; vienas iš jų sušuko į Eimutį ir pilna gracijos ir impeto ranka timptelėjo jį už skverną į krautuvę ir pridėjo:

– Pirkit, ponaiti, naują skrybėlę. Puikių turiu, ką tik išužsienio parvežiau!

* Chederis (hebr.) – religinė pradinė žydų berniukų mokykla.

** Connaissance (pranc.) – dokumentas, kuriame surašytos krovinio gabenimo jūra sąlygos.

Eimutis parodė savo naujintelę skrybėlę ir nusijuokė. Vertelga, pažinęs Eimutį, bet nė kiek nenusiminęs, pasakė jau šaltu pirklio balsu:

– Karšta!

– Karšta... – atsako Eimutis ir dėl visa ko užsideda savo naujintelę skrybėlę, išeidamas iš krautuvės. Visiems tenka uždarbiauti!

Krautuvių durų saugotojai, vaizbininkai, ištroškę laukė Fortūnos, bepravažiuojančios savo sunkia auksine karieta. Bet ji nesiskubino rodytis savo sunkia aukso karieta Kauno gatvėse. Be vieno Merkelio, dardančio savo milžiniška bačka kaip mortyra Kauno gatvių akmenimis, su plūduriuojančia bačkos viršuje lentele, atsargos dėlei padėta, kad įkapitalizuotaisi vanduo-prekė nenusiskalanduotų ir prekė nenustotų savo pirmąsias vertės. Merkelienės vyras kaip koks Galijotas tempė savo bačką, parduodamas vandenį Kauno gyventojams, ir, eidamas lenkčių su pačia Fortūna, rinkosi sau skatikus.

Fortūna nevyko dar nei Kauno gatvėmis, nei jos auksinės karietos atošvaistų dar niekur nebuvo matyti.

Kaip oro ištroškusios žuvys tokiu pat oru kvėpavo čia ir žmonės. Juo labiau kad tat buvo visiems dykai. Dar geriau būtų, jei iš dangaus stačiai byrėtų dangaus mana, kaip Biblijoje parašyta, tiesiog į žmonių tam tyčia atkišamus puodukus manai rinkti. Bet ji irgi nebyrėjo.

Reikėjo vis dėlto gyventi ir misti. Dažniausiai verstis skolinamomis, perkamomis ar įgyjamomis mainais bulbėmis, druska, cibuliais, šiuo įstabių augmeniu, kuris mokslo taip sąmojingai buvo užfiksuotas pastoviu vardu neapsirikti: *allum cepa*, ir geriausia, jau šabiniams atvejais – bulbiniu kugeliu ir cimesu*.

Balta katedros pamūre žengė du sodžiaus kunigai, vienas – keleivišku baltu kiteliu, kad nesusidulkintų kelionėj, antras – juodos gelumbės sutana.

Vienas turi rąstų parduoti ir už juos savo bažnyčiai nori naują monstranciją pirkti, antrasis kaip tik ieško tų rąstų, reikalingų bažnyčiai taisyti, ir šitais rąstais kaip ir savo vardą amžinam atminimui į bažnyčios sienas įmūryti, ją berestauruodamas.

Bet, atvykę į miestą, jie abudu be galo konfidencialūs. Eimutis, jų užkalbintas, biznieriškai suveda juos abudu į krūvą, ir reikalas baigtas.

Kokia davatkėlė, eidama pro šalį šitų kunigų, kluptelia ties vienu ir dievotai pabučiuoja juodos jo sutanos skverną, sąmoningai parinkdama juodos gelumbės atlapą, o ne baltą namų darbo drobę, kuri atrodo jai mažiau teturinti sakramentalumo galios.

Katedros šventoriuje, prieš atlaidus, tikras folkloriškai tautiškas muziejus. Čia elgetų rajonas.

Vienas vyžotas senelis, apkabinęs kryžiaus papėdę, kalba poterius monotonišku balsu. Jis yra kaip ir atstovas senos, tradicijų persisunkusios, švelnios elgetų kartos.

Antras elgeta, jau stipresnės formacijos, gerai susimetęs į stiprius pečius, bet – aklas, težiūris į pasaulį pro mėlynus savo akinių stiklus, pjauna aštrių peiliu išdžiūvusį dešrigalį, religingą vienos dėdienės donaciją.

– Kokios tvirtos žiaunos ir dantys turi būti to aklojo elgetos! – nejuokais stebisi Eimutis.

Šalia jo ant pievos armonika, įstabus jo kūrybos įrankis.

Jis yra vokalinės kūrybos reiškėjas ir pats gieda, sau armonika pritardamas. Jis turi taip pat pakaliką vadyrių, jauną vaikiną vaškine išdžiūvusia kakta ir mėlynomis pritvinkusiomis aortomis smilkiniuose. Vaikinas yra įpareigotas pritarti šiai muzikai ir kiek išgalint šaukti, kad trijų sutartinių garsų giesmė kuo aukščiau veržtų į dangų.

Širdis mano Tave šaukia,

Balsas mano dreba!

Tai buvo menas.

* Žydų nacionalinis valgis (hebr.).

Po išsišakojusiu klevu, kurio kupeta buvo labai saulės įkaitinta, sėdi estetiškos išvaizdos senutė, apsilvilkusi juodos gelumbės suknia bei apsikutavusi gobtuvais. Ji nuolat skambina varpeliu, kad savo egzistenciją praeiviams primintų. Bet priminti savo egzistenciją šitokiu dienos karštmečiu, kai Katedra beveik tuščia, nebelengvas dalykas. Tačiau ji skambina nuolat, matyt daugiau iš įpratimo, negu racionalių sumetimų vedama. Jos skambutis sidabrinis ar nikelinis, nudėvėta rankenėle, apsukta skudurais, kad šitasai išsimaitinimo įrankis rankos perdaug neįveržtų.

Ir žydai, ir elgetos tarytum šaukia į Aukščiausiąjį Išganytoją vienu balsu:

„Atleisk mums mūsų, Viešpatie, nuodėmes ir padaryk mus visus karaliais ir karaliūnais, nes mums įgriso Tavo žemės papėdėje šliaužioti. Mes išsiilgę esame nors vieną kartą trumpą valandžiukę išvysti tik vieną aiškų nuostabaus Tavo skaistumo ir stebuklingos galios spindulį, kuris mus nustelbtų ir pervertų, tasai dangaus spindulys.

Nes tu atėmei mums, Dieve, viltį, ir mes turime verstis vabalų papročiais ir šliaužiodami svajoti apie auksines karietas.

Atleisk mums, Viešpatie, ir išganyk!”

Bet niekas neišgano ir auksinių karietų nerodo, be vieno, puspilne vandens bačka grįžtančio Merkelio, kuriam šiandien teks išgirsti dyvina naujiena, kad jo žmona namie gavusi iš savo svainio laišką, iš Keiptauno.

Ypatingą laišką. Tenai tam svainiui sekąsi gerai, ir jis galbūt galėsiąs sugrįžti ir paremti jų krautuvę pinigais.

Argi tai ne nuostabi naujiena, tasai laiškas?

Bet ir elgetų rajone šiandien bruzdėjimas. Vienas iš jų atrado naują „kalvariją“, naują išmaldos vietą.

Žmonės naujai atrastoje kalvarijoje yra dosnesni ir elgetų neguja; šiuo dalyku atradėjas bus išganęs ne vieną savo kolegą nuo bjauraus elgetyno, į kurį juos sukišti norėjo vienas pažangus kunigas ir kurio jie labiausiai bijojo.

Vadinas, elgetų kaimenė galės keliauti ūksmingais vieškeliais, naujais takais, gražiais laukais, tik – ne elgetynas!

Atsidūrus naujame mieste, staiga sudardėjo vežimai. Buvo kitokia nuotaika.

Gauja žydų vežėjų, tiek užsigrūdžiusių nuo šalčio, vėjo ir bado, kaip iš karo grįžę kareiviai, pešėsi dėl vieno stiklų pako, negalėdami juo tinkamai pasidalyti. Kiekvienas norėjo gyventi

Ties sena tuopa, dideliausiu medžiu, kur žydė pardavinėjo supuvusius obuolius, stovėjo viena sodžiaus mergina.

Paprastai naujasai miestas niekuo negalėjo užimponuoti ir nustebinti, bet šiandien jis nustebino Petrą Eimutį vienu įvykiu.

Petrą Eimutį, pasirėdžiusį švairiu, baltu vasaros kostiumu, šiaudine anglų skrybėle. Su šviesia, aiškia mintimi ir auksiniais dantimis, dar Amerikoje statytais. Jam teko šiandien susidurti su problema, su kuria jam pirmiau niekuomet netekdavo susidurti.

Jam kelią šiandien pastojo moteris.

Ties sena, nesvietiškai išsišakojusia tuopa stovėjo sodžiaus mergina, visai padoriai vilkinti, savo žvilgsnį nudilbusi žemėn.

Ji elgetavo.

Elgetauti, ir tai ne čia, vidurmiestyje, po medžio ūksme, turėjo teisės tikrieji elgetos. Tai yra žmonės, sergą kuria nors išgydoma ar neišgydoma liga, iš tėvų kartu su sunkiu elgetavimo amatu paveldėta arba dažniausiai – dirbtine. Bet elgetauti žmogui sveikam, nepriklausant prie profesionalinės elgetų korporacijos, – buvo nuodėmė. Mergina tuo tarpu buvo visai „sveika“.

Atkišusi ranką, ji prašė žmonių išmaldos: „Duok pinigėlių!”

Jos mėlynos akys, kaip su paties dangaus mėlynumu palyginti duotos, buvo įraudusios, apsiašarusios, pradedančios kiek deformuotis. Ji, matyti, sirgo sunkiąja liga.

Atkišusi ranką, ji paprašė taip pat Eimutį:

– Duok pinigėlj!

Bet Eimutis iš karto beveik nepastebėjo jos ir nieko jai nedavė. Kaip ir paprastai, niekas jai neduodavo.

Mieste Eimučiui visi reikalai šiandien pavyko baigti greitai, ir jis sugrįžo namon gan anksti.

2

Eimučio „folvvarke“ dobilai jau prinokę. Juos pjauna kumetis Kazimieras. Tai tikra šienapjūtė.

Kumetis Kazimieras buvo gulstelėjęs perpiečio patvoryje ir dabar taip drūčiai knarkė, lyg geležiniu grėbliu kas sode takelių žvyrus žarstė. Tik plonytelė fleita atsiliepdavo, jam dūsuojant. Eimutis mandagumo dėlei, kad nenustotų savo, šeimininko, prestižo, prikėlė Kazimierą, o pats nukeliavo į sodą iš miesto parsineštų laikraščių pasiskaityti.

Bet šiandien jam laikraščių nesisekė skaityti. Atskleidęs pirmąjį laikraščio puslapį, jis tenai pamatė sodietės veidą. Jis net krūptelėjo, kas šiandien čia do prajovai, kad jis toks opus. Ar nebus ko suvalgęs kenksminga?

Sodietė, atkišusi jam ranką, tarė:

– Duokš pinigėlj!

Eimutis pikta subloškė laikraščio puslapius ir atvertė skelbimų lapą, kurį jis mėgdavo paprastai kontroliuoti kaipo biznininkas. Bet ir paskutiniame laikraščio puslapyje stovėjo keistoji sodietė, apsivilkusi paprastomis savo drapanomis. Ji tarytum juokėsi iš jo savo deformuotomis akimis: „Tu nenori duoti – nereikia! Žinai, aš galiu tave prigauti. Aš galiu mirti, tu apie tai sužinosi – tuomet tu pasijuoksi!“

Eimutis sulamdė laikraštį, atsikvėpė ir nuėjo į seklyčią įdomesnės sau knygos pasirinkti. Bet nė viena šiandien jam netiko.

Besirausdamas po stalčius, jis aptiko slepiamą pundelį laiškų ir sudžiūvusią obelies šakutę. Tai visas jo gyvenimo bagažas.

Jis net atsiduso: „Kaip maža žmogui duota – svajoti ir kalėti!“

Jis antrą kartą išsikvotė save, ar nebus ko sunkaus suvalgęs ar cigarų per daug prisirūkęs, kad rodosi toks iškrikęs. Gyvenimas turi eiti nustatytu iš anksto ruožtu.

Eimutis visai ryškiai išgirdo, kaip kažin kokie požeminiai litaurai ėmė dunksnoti. Tarytum vasaros audrai besiantinant ar kokiam neįgudusiam mušeikai piemeniukui talakuojant į jaučio odą – šventoriuje sustatytus paeiliui būgnus dievotiems žmonėms sušaukti į šventą mišparų maldą. Taip atsiliėpė maždaug požeminiai balsai. Šitokie prajovai, poetiškoje kūryboje paprastai praktikuojami, jam pradėjo netikti. Jis norėjo ramiai gyventi.

Jo kaitri vasaros diena turėjo baigtis. Jis dar nenorėjo, jis dar turėjo tiek kasdieninio darbo. Kaip kareivis, įstatytas į tvarkingų žmonių tarpą, žengiančių komandos žodžiais: „dešinèn, kairèn“ ir žinančių, kad kažkas kitas, galingesnis už juos, tars komandos žodžius, ir jie eis sulig tais žodžiais, taip ir Eimutis eidavo sulig tais žodžiais savo pakaunės palivarke, bet šiandien jis staiga bus nustojęs girdėti komandos žodžius. Jis rodosi išmestas iš laivo kaip koks jūreivis piratams numalšinti.

Jis net ėmė svajoti. Jam rodėsi, kad jis klajoja vienas karštų tyrlaukių smiltynuose ir, beklajodamas po smiltynus, pamatė toje dykumoje dar vieną žmogų. Tai buvo sodietė. Nudelbtomis žemyn akimis ir giliai užvožtu gobtuvu, ji nepajėgdama ieškojo sau kelio, norėdama išeiti iš tyrlaukių.

Pamačiusi atkeliaujantį smėlio kalnokščiu Eimutį, ji, blokštelėjusis į šalį, norėjo pasislėpti nuo jo. Jis vytis.

Jis atsipeikėjo.

Eimutis nutarė eiti pasivaikščioti.

Jis eina saulėtai pagrioviais.

Žirniai jau garankščiuojas. Apie peliuškas dar sukasi bitės. Linų žiedų lapeliai koketingai svyduliuoja

savo mažutėmis melsvomis galvutėmis ir jaukinas tolimes perspektyva, kai iš jų geležinių ir neįveikiamų papėdžių bus olandų pagamintos skaisčios drobės nosinaitės, teiktinos nelaimingai štyvoms anglėms, kad jas numestų ant marmurinių holų aslų kavalieriams kelti... Jų karjera kaip ir aptikrinta.

Pavakario vėjas buvo šiltas ir bepūsdamas taip kaitino veidą, kaip plaukų sausintojo elektros srovė, pučiama į plaukus. Šiltasai vėjas žėrė iš visų pusių, sunešdamas į krūvą įvairius kvapus iš visų Dievo tiksliai sukurtų ir susodintų gėlynų, pievų ir girių.

Pieva ir krūmaičiai ties eglynu ir vasaros kaitroje buvo įdrėkę.

Eglynų viršūnės įgudusios rankos buvo stilingai sukarpytos aštriais siluetais, apsibrėžiančiais ant papilkėjusio ir vis šviesiai balzgo vakaro dangaus. Tik kur ne kur dangus buvo pragiežiamas auksinės pudros vakaro nuotaikai pabrėžti.

Diena baigėsi.

Girioje buvo daug pribirusių eglišakių. Tarp medžių kamienų šokinėjo voveraitės. Grybai trupėjo po žmogaus koja.

Girioje – sambrėška.

Raudona vakaro saulė, atkirdama nuo savęs kelis staigius spindulius, stipriu impetu švystelėdavo juos kaip vilyčias į laibus tamsios girios kamienus, nušviesdama juos auksu ir pamastaguodama staiga sužaliavusiomis, kaip nupraustomis medžių šakutėmis girioje.

Tai buvo sutartiniai signalai vienaragiams arkliams ir plėšriųjų vagių išvogtoms panoms keliui girioje nurodyti.

Saulės aukso strėlės zimbė girios tamsumoje.

Vakaras.

Ties sužėlusiomis draustinėmis ir kriokliu augo jaunų drebulaičių pulkai.

Kai kur pilkšnojo vėjo nušlifuoti kelmai, kuriuos kadaise piemenys buvo bandę svilinti.

Upeliokštis kriokė, vartydamas titnago plozus dugne. Sena palaužta eglė tik nebuvo nugriuvusi į krioklį. Parblokšta eglė laikėsi užsikibusi savo viršugalviu, šiaip jau visa eglė sviro žemyn. Jos nudribusios, sakais nutekėjusios šakos šaukėsi pagalbos. Žemai apačioje buvo dugnas. Vien titnagų asla ir oro atstumas. Nugriūtų eglė žemyn, kamienas tikriausiai įsprogtų perpus, atsitvaksėjęs į akmenis. Taip aukštai buvo.

Anapus krioklio buvo pievaitės ir žalios vejės, efektingai prožektorių nušviečiamos.

Per vejės nubėgo šuva.

Eimutis nebepažino vietos: matyti, jis pirmą kartą bus atsidūręs čia.

Jis pamynė eglės viršūnę.

Eglė, pasproginusi savo viršūnės šakas, nužė visu savo sunkumu žemyn, kaip kokia ponija ar kariama princesė girioje, ir siūbavos, pakibusi šaknimis, negalėdama prišaukti pagalbos. Liemuo dar laikėsi pakibęs ant vienos padžiūvusios šaknies. Liemuo lingavo ritmingai į dešinę ir į kairę. Eimutis paėmė sunkų, žvarbų akmenį ir trinktelėjo akmeniu į eglišaknį – sąvaržą.

Eglės šaknis sprogo, ir eglė pačiužėjo aukštelninka į prapultį, pasigraibydama ore šakomis, ir stuktelėjo galva į akmenų aslą.

Eglė mirė.

Eimutis įžiūrėjo šitame savo veikale simbolinės reikšmės; jis bus su savo nematomu priešu kovėsis ir jį nuveikęs. Jis nusileido į krioklio apačią ir peršoko per upelį.

Jis skubėjo toliau kaip koks girių vagis ar kaip tas pagedęs šuva, dar kartą pasirodęs tarp drebulaičių, sunkiai alsuodamas savo nudėvėtais šonais. Šiandien jis net palygino save su šunim, ko kitose aplinkybėse nebūtų daręs. Kas kaltas, jei jis šiandien laksto po krioklynus kaip koks vėjavaikis!

Šuva, žvilgterėjęs į jį savo bjauriomis akimis, nubėgo, lėkdamas dūmus iš akių. Tokios pablūsusios, bjaurios, lyg dūmų prileistos buvo šuns akys.

Vakarinės saulės raudonos rankos kibo į medžių čiupras ir purtė jas smarkiai, sužvangindamos raudonais medžių viršūnių varpeliais! Cherubinai papurėliai vartalojos danguje įvairiomis pozomis ir

giedėjo nustatytais ritualais vakarines giesmes tinkamai saulei palydėti.

Petras Eimutis atsisėdo patogiausioje medžių papėde ir pradėjo galvoti. Kiek galėdamas logingiau. Jis pats sau kalbėjo šitaip:

– Petrai Eimuti! Tu galvoji apie tavo rytmečiu matytą merginą Kaune? – Taip! Visa gamta tau atrodo šiandien kitoniškesnė, chaotiškesnė, kai tu pamatei tą merginą Kaune... Taip! Tu esi išgyvenęs iki šiol savo rentomis, galėtum ir toliau taip pat gyventi. Jei būtų reikalinga, tu galėtum pasirinkti sau iš kokio dvaro bajoraitę. Jei tat galėtų nors kiek pajvairinti tavo gyvenimą.

– Tu galvoji apie ją visu tokiu vulkaniškumu, aiškiai pradėdamas ją skirti iš kitų tarpo, kodėl? Dėl ypatingos jos būklės! Bet ar maža tu matei dar nelaimingesnių moterų? Ar bėgai kūlvertomis jų ginti? Ar nedarai tik dėl pikantiškumo, suprask: žydros akys, laibas liemuo ir tokia Dievo nelaimė?

– Ne! Jei aš daryčiau tai dėl pikantiškumo, aš būčiau turėjęs progų pirmiau tat padaryti. Ne, mano jausmas gilesnis. – Taip jį tardė kažkoks inkvizitorius girioje.

Susiėmęs rankomis galvą, Eimutis sėdėjo po dideliu medžiu. Jis griežė dantimis. Jis turėjo stiprius, puikiai įstatytus aukso dantis. Padeda Dievas žmonėms vargą vargti!

Kažin koks nakties paukštis garsiai ir įkyriai sukliko:

– Žiopoly!

– Meilė iš pirmo žvilgsnio...

Tuomet girios valdovas sustabdė paukštį nenuoramą gerai išauklėto klubo šeimininko gestu ir tarė:

– Paikasai paukšti! Ar nematai, kad į mano girią atėjo paikasai žmogus ir, susiėmęs galvą, sprendžia savo problemas?

– Silentium!*

Eimutis, gerų cigarų mėgėjas, užsirūkė ir paleido savo gilų atsidūksėjimą kartu su cigarų dūmais.

– Ką tu turi bendra su ta paprasta sodžiaus mergina? Tu nori ją aprengti, išgydyti, suteikti jai saulės, noro kvėpuoti, gyventi, gėrėtis?

– Taip! Aš noriu jai pagelbėti.

– Tu nori suteikti jai samdininkės vietą šalia savo kumečio Kazimiero, kuriam nė tu pats nežinai, kokį darbą priduoti?

Dabar Eimutis jautė daugiau nebeišsivakšėjimą nuo inkvizitoriaus replių. Jis tepraburbėjo:

– Moteris ūkyje pravartu!

– Tat ir viskas. Ir viskas turės taip staiga pasibaigti. Kurgi čia „tragedija“?

Eimutis nebeišsilaikė:

– Gerai, aš būsiu atviras. Jei nori – aš vesiu ją!

– Tu vesi ją, senas *bourgeois*, atsisakydamas nuo savo įpročių, pagaliau nežinodamas, ar ji tekės už tavęs...

– Aš surasiu būdą prisiartinti prie jos ir būti jai tikru draugu.

– Nespręsk taip greitai tokios painios problemos! Pagaliau ji niekuomet nepajėgs būti tavo žmona. Tu būsi dar didesnis vienišas negu iki šiol. Tu ir ji!

– Aš galiu tave įtikinti, kad ji bus geriausias mano draugas, stovinti šalia manęs žmona. Man visuomet tokios ir reikėjo.

– Ir tiek?

Paukščiai nurimo. Viskas buvo išspręsta. Sutemo. Vos tik neaiškiais kontūrais buvo įmatomos apylinkės.

Parugiais taratavo ūkininko vežimaitis, palikdamas paskui save dulkių uodegą. Pasivėlavęs ūkininkas keliavo namon, tikriausiai kokiu pusmaišeliu pikliavotų miltų ir bačkele druskos vežinas. Turįs gerą sąžinę ir kiek įkaitusią galvą; tat greičiausiai įvyko, sumokėjęs valsčiuje žemės ar kitokius mokesčius – visokio prado pradą.

* Tylos! (Lot.)

Ūkininko diena buvo aiški.

Pamiškėje buvo kryžius, dievotų žmonių padabintas ažuolinių lapų vainiku, iškeltu čionai gegužės mėnesį pamaldoms paminėti, ir papuoštas raudonais kaspinais ir stikliniais karoliais, kaip veidrodėliais, dieną skrendančio paukščio sparnams spalvinti. Tai tokia buvo žmonių sukurta apoteozė Dievui – ir sodžiaus grožei padidinti.

Dar tarp medžių – rugių protarpėlis. Įknaisiotas ir suželdintas kokio nors miško sargo atskalūno.

Rytas.

Petras Eimutis varosi namon. Jis eina gražiu vieškeliu į miestą drauge su kažin kokia bobute, nešančia pintinėle vištą į mugę parduoti, bet kareivių ešelonu, vežančiu javus į savo įgulą. Jų kaustyti vežimai itin garsiai darda ir rėžo vieškelio žvyrus.

Dar šalta, dar rytas. Jis jaučiasi kaip tikras jaunikis, nakties nemigęs ir grįžtąs iš kažin kokio keisto ir romantiško *rendez-vous*. Bet kas įspės dabar jo sielos impulsus, jo, ramiai keliu beeinančio. Šiaip jis, regis, nėra nei susivėlęs, nei eglėlių dyglių nusmaigstytas, kaip koks ežys, po girias bebraidąs. Iš tikrųjų įstabiai sukurta žmogaus siela! Jo siela dabar kunkuliuoja, verda, o kas galės įžvelgti į ją? Pažiūrėti – jis ramus.

Dar visur rytmečio rasa. Šiurpu ir šalta.

Jis mato pakelėje rytmečio šalnų apgožtas kameras, kuriose taip saldu miegoti ir iš kurių taip nenoromis žmonės keliasi, varstydami duris, besiruošdami bristi į šaltas raras. Ir diedas elgeta, ir bobutė su višta, ir ešelonas kareivių – visi varosi prie savo tikslo arčiau. Kartu su jais ir Petras Eimutis, kuris irgi artinosi prie savo aukuro, kylančios saulės nušviestas, su savo skaidriomis mintimis ir geru cigaru aukso dantyse, rytmetį užtraukiamu.

Bobutė buvo šventa.

Nes ji visa buvo tokia miniatiūrinė, svarutė, su švariomis seno žmogaus mintimis ir gerai išdulkintomis padelkomis. Be to, ji nešėsi dar kapą kiaušinių, kitaip, išvertus eksporto skaitmeniu, „60 štukų“. Skaitmuo 60 senovės Rytuose buvo šventas. Pas mus skaito dešimtimis, tenai pamatan buvo dedamas dieviškas skaitmuo 12. Tuo būdu ir skaitmuo 60 šventas.

Ji, pataikindama atsargiau tarp vieškelio akmeniukų ir retkarčiais pažiūradama į Eimutį ir į kitus keleivius, galvojotačiau ne apie šio pasaulio įvykius. Tolima atšvaista jai atėjo į galvą seno Izraelio įvykiai.

Jokūbas, gana prisialkinęs savo žemėje, surinkęs savo gentis ties Sinajaus kalnu, nutarė paieškoti laimės Egipte (jai rodėsi beveik taip pat, kaip kad jos apylinkės lietuviai veržiasi, it sąmonės nustoję, į Ameriką).

Patiko Jokūbui ir jo išvestoms gentims iš pradžių Egipto žemė, ligi pradėjo engti ir visokeriausiai būdais kankinti faraonas. Tik dideliu vargu, Mozės užtarimo dėka, su Dievo pagalba Abraomas su savo gentimis sugrįžo į palaimintąją žemę, ties Sinajaus kalnu...

Jos ausyse dar tebeskamba kunigo pamokslas. Kelias iki miesto ilgas; šiaip jau apie kiaušinius ji yra gana prisirūpinusi. Ji žino galutinai, už kiek juos galima parduoti ir kiek galima užprašyti. Šia tema ji nebeturi ko begalvoti.

– O Abraomas pašaukė savo tarną ir įsakė jam: „Tarne, eik į platųjį pasaulį ir surask mano brangiajam sūnui Izaokui sužadėtinę!“

– Bet! – pasakė Abraomas, išlydėdamas savo vergą į tolimą kelionę, su kupriais ir visokiomis gėrybėmis, suteiktomis tarnui.

– Bet, – pasakė Abraomas... – senutė žvilgterėjo į jaunas pakelės pušaites, į kelią, bet joku būdu negalėjo atsiminti, ką vietos kunigėlio lūpomis Abraomas pasakęs savo tarnui.

Senatvėje ji pasidarė tokia neakyla. Jos mintys blaškės.

Senutės mintys nei iš šio, nei iš to staiga persimetė į Mesopotamijos šalį, kur jau vėliau vyko ir pačios sužadėtinės žvalgybos.

– Ir atvyko Abraomo tarnas į Mesopotamijos šalį, į Nachoro miestą (ji šį miestą daug geriau žinojo negu tą mažamiestelį, kur ji gyveno). Su dideliais turtais, prigriautais antkuprių. Ilgai sielojosi tarnas, kokiu

būdu Mesopotamijoje surasti padorią sužadėtinę savo pono sūnui, ir paskum sugalvojo: kai ateis šio miesto dukterys semtis ąsočiais vandens iš šulinio, jis paprašys jų atsigerti. Kuri pagirdys prašoma ne tik jį patį, bet ir ištroškčius jojo kurpius, ta bus „tvarkoje“. Tabus jau paties Dievo paskirta Izaokui.

Iš miesto išeina skaisčioji Rebeka, Batuelio duktė (kasdien klausydama bažnytėlėje pamaldų, senutė geriau pažino Senojo Įstatymo veikėjus, tėvus su jų dukterimis negu savo bažnytikiemio dailides, kalvį ir krautuvininką, kurie visi tebėr gyvi, bet nė pusės tiek neverti, kiek anie senoviškieji). Skaisčioji Rebeka, Batuelio duktė, ne tik pagirdė keleivį, sakydama: „Gerk, mano Viešpatie!“, bet taip pat pagirdė ir visus kuprius.

Tada vergas padovanojo Rebekai aukso sagtį ir apyrankę (kur netiks!) ir žodis po žodžio išsišneko su ja.

Mergina netvėrė nepasidžiaugusi savo dovana su savo namiškiais ir viską išsipasakojo jiems apie keleivį.

Namiškiams kaip namiškiams, žinoma, patiko, o Rebekos brolis Labanas tuojau šūktelėjo keleivį ir įsileido jį į savo butą, panakvino (drauge su kupriais). Mat taip buvo numatyta, jis buvo atsargus. Šiaip visa istorija būtų nuėjusi niekais.

Nubalnojęs kuprius (senutei šis posmas visuomet dvelkdavo erezija ir disharmonija, vis vien kaip nubalnoti „karvę ar kiaulę“, bet ji, reikalo verčiama, vis dėlto kartodavo), Abraomo tarnas pasisakė, iš kur jis ir kuriuo reikalų, ir paprašė leisti Rebeką už Izaoko ir čia pat sudalino atvežtą sidabrą ir auksą.

Rebekos brolis Labanas palaimino ją:

– Seser mūsų, tegema iš tavęs tūkstančių tūkstančiai ir tepaima tavo gentys į savo valdžią prieš palapines...

„O dabar pas mus, – senutė galvojo apie naujoviškas piršlybas, – „žvalgai“ privaišina merginą ir jos gentį kokioje pakelės „bavarijoje“ sūriu ir vis dar liepia kuo daugiau jį užgerti karčiu alučiu. O patys apie karvutes, – trobų čiukurai ar ne kiauri, kiek penimų ir užlaidų... O ten – „Viešpatie mano, prašau pernaktvoti su kupriais ir turtais“.

Senutė meldėsi.

Prie Nemuno teko visiems lukterėti ilgėliau, kol pontono tiltą sutaisė. Tat suteikė Eimučiui progos savo keistąją būklę dar kartą pasvarstyti.

Jis ieškojo sau tokios gyvenimo draugės, ir galas!

Jis galėjo, žinoma, dar nuo visko atsisakyti ir toliau bekavaleriauti. Nežinia kam kraudamas turtus ir nuolat vis daugiau šykštėdamas.

Apsivilkęs kokių mėlynų švioto švarkeliu, blogai ar visai nesiskutęs laiko stokos dėlei, jis galėtų kur nors rytmečiais atsisėsti vienas kavinėje. Savo kavą atšaldęs ar jos visai negėręs, jis galėtų pasidėti ant kavinio staliuko savo popierius ir sąskaitas ir kalkuliuoti bręstančios dienos uždarbį ir nuostolius.

O ranka imtų vis labiau drebėti, ne tiek iš senatvės, kiek iš to godumo ir džiaugsmo. Ši įgeltusi ranka, užuogaidai užėjus, žinoma galėtų pašiurenti kokios moteries jauną, skaistų kaip paveikslą skruostą. Bet tai būtų – mokama medė. Jis džentelmenas ir, be abejo, galėtų ir pasmaguriauti, atgriezęs tam tikrą dozę savo pinigų ir pasielgdamas su mergina *à la* džentelmenas. Nors taupyti – visuomet reikalinga! Jo pinigai augtų, jo mėlynų švioto alkūnės murzintųs ir žibėtų, plaukai ant galvos, trumpiau iš karto kerpami (vis tiek – viena užėiga ilgam laikui) ir neskutama barzda (laikas reikalingas naudingiau leisti) vis labiau žiltų, pasidarytų visai balti, pro jų žilumą užpakalyje švytėtų geltonas kaip marinuotos mumijos pakaušis.

Pontonas užtiestas.

Eimutis apžiūrėjo savo kostiumą, bet jis buvo šviežias, ir niekas iš keleivių į jį nežiūrėjo. Ar maža keliauja iš ryto tiltu įvairios rūšies darbuotojų ir visuomenės gaivintojų! Kiaulių supirkinėtojas, pasivėlinęs iš kokių krikštynų valdininkėlis ar koks vėjų gaudytojas – peizažistas.

Mergina mieste stovėjo toje pačioje vietoje, kaip ir vakar.

Sena žydė dėstė, kaip ir vakar, po tuopa savo krautuvėlės lentas ant bačkų. Taip pat – limonadą, saldinius ir savo apipuvusius obuolius pardavinėti, kurių vienas kitas, daugiau pagedęs, tekdavo ir merginai.

Šiandien numatoma kaitri diena, tad ir geras uždarbis.

Miesto tuopa, pasekdama savo sodžiaus kolegų įpročiais, norėjo irgi sušlamėti savo, kaip žinoma – garsiais sidabro lapais rytmečio giesmę ir sudėti skaidriau rytmečio himną saulei, bet, įsprausta tarp bjaurių, susigrūdusių namų, tepajėgė palinguoti tik vieną savo nutriušusią šaką ir tuo parodė miesto nususelio natūrą.

Priešais medį buvo aiškiai žaliai dažytas, pusiau į žemę sulindęs kepurinko namelis. Rusvai tamsus, it kraujo prisisunkęs, nejaukus žydo pjoviko namas su aukšta juoda tvora, už kurios spardėsi agonijos valandą pusiau įpjautomis gerklėmis avinai ir kiti gyvuliokščiai. Tekintas ašmeninis peilis po kaklu: *ein, zwei, drei*, trys peilio patraukimai, bet kaulo negriebk, šiaip – tref, ir besispardęs mėšagalys tikėtų nebent tiktai gojams išmest. Tad kokie jau čia galėjo būti himnai tekančiai saulei!

Mergina stovėjo siauroje gatvelėje, tarp tų plytinių nejaukių namų ir pajuodijusių senų, nežinia kam pastatytų tvorų. Ji buvo baltai švariai apsitaisiusi, kaip į kokius atlaidus išsirengusi. Ji rengėsi pradėti savo sunkaus amato darbą, prašinėti skatikėlių, šiaip jau niekieno neduodamų.

Du apyseniai stambūs kareiviai, šiurendami savo numintais batais, prisiartino prie merginos ir užkalbino ją. Vienas nutempė jai gobtuvą ant akių drauge su jos kasomis. Toks juokavimas rodėsi jiems visai vietoje ir visai natūralus. Mergina, bedorodama savo kasas, perėjo į antrą gatvės pusę.

Tada žengė į priekį Eimutis, aukštai iškėlęs savo lazda jai apginti, ir pasitiko merginą.

Kareiviai, įtardami poną negerais norais, smagiai jį iškoliojo:

– Mat ir ponas žmogienos įsigeidė. Neruš, paspringsi!

Jie sočiai juokėsi, kaip dvi tuščios bačkos, lazda barškinamos. Pasiveržę savo tuščius pilvus stiprėliau diržais, jie apsisuko ant savo šleivų užkulnių ir nukleksėjo atsipalaidavusiomis batų pasagaitėmis stambiu gatvės grindiniu.

Eimutis gerai išauklėto žmogaus manieromis nusiėmė savo šiaudinę anglų skrybėlę ir pasisveikino su mergina.

Mergina nusikvatojo. Ji dabar dar labiau nusigando šito kavalieriaus negu kareivių. Ji, nieko netardama ir vos tesitverdama juokais, žvalgė iš padalbų jo baltą skrybėlę, jo vasarinius rūbus ir, jam bekalbant, jo auksinius dantis.

– Tebesama dar šiame pasaulyje keistų žmonių!

Kadangi Eimučio, šviesaus riterio, palinkimai nebuvo tinkamai įvertinti ir mergina matė, kad ją gatvėje patikęs „užtarėjas“ nesiruošia eiti savo keliais, ten, iš kur atėjo ištrūkęs, o vis lenda prie jos, per daug rodydamas noro „paasistuoti“, ji galainiui supyko ir išplūdo jį. Mergina nubėgo toliau nuo jo.

Žydė žvalgė šitas keistas gainiavas.

Ji buvo papratusi prie visko, bet pati nepasiduodavo jokiai gyvenime apsireiškančiai užgaidai, be vienos – nuderėti pigiau, perkant obuolius, ir juos brangiau parduoti (ji įmanytų ir pašte pigiau nuderėti markę, esant būtino ir reto reikalo kam nors rašyti laišką), žiūrėjo dabar didelėmis akimis į įvykį, ko neišberdama iš sterblės savo aptriušusių, rudspalvių obuolių, savo vienintelės prekės, ko nors vertos jos gyvenime. Toks didelis buvo jos nustebimas.

Eimutis vis vienėjo greta, merginai nesiliaujant žiūrėti į jį skersomis. Rodėsi, kad ji nebegalėjo susilaikyti nenusikvatojusi, – tokia juokinga situacija buvo. Bet ji irgi buvo gyvenimo išauklėta. Ji gerai žinojo, kad visokiai bėdai kelias reikia užkirsti pačioje pradžioje; todėl ji tarė:

– Ko tamsta lendi prie manęs? Ar maža vietos Kaune?

Jei kiekvieno darbo pradžia yra sunki, tai juo sunkesnė ji buvo Petručiui, norėjusiam prašnekinėti panašią merginą. Nei tinkamų žodžių, nei temų. Nei vietos pagaliau kur atsisėsti jis negalėjo rasti. Jis žinojosi, ją prašnekindamas, pradedęs visai ne taip, kaip reikėtų.

– Tamsta manęs nebijok, aš nieko pikta tamstai nenoriu, tik noriu tamstos paklausti...

– Ko reikia?

– Ar tamsta kiekvieną dieną stovi mieste?

– Taip! – ji nustebo, kur ji galėtų stovėti kitur.

– Argi nėra, kas tamstą užtaria?

– Užtaria! – ji pažiūrėjo į ją keistai, taip neloginga tat buvo.

– Argi tamsta neturi giminių, kurie galėtų tamstą priglauti?

– Giminių... Nėra pasaulyje blogesnio daikto per gimines! Tai gerai. Tai – pradžia! Jis dar galėjo klausinėti ją panašiai, bet jautė: tat jos širdies neatvers.

Jai einant toliau nuo jo, jis irgi „nušpacieravo“ drauge su ja į paupį, kur buvo tiek linksmy ir saule besiguodžiančių žmonių, sužiurusių į juodu. Jis pasodino ją ant suolo.

Tašyti kranto akmenų buvo įšildyti. Čia buvo visai ramu. Šaukė į miestą besiartiną garlaiviai. Antrame upės krante pilkšnojo medžiai, įsupti į švelnius vandens garus.

Argi galėjo būti labiau svetimi pasaulyje, jis ir ji? Ji ir jis.

Ji staiga atsikėlė.

– Ko tamsta sekioji paskui mane ir neduodi man praeiti? Aš tamstai ne panieka! – Ji net švystelėjo nepadoriai sijonu. Fiui fiui – miesto užgauta gracija.

Tat skaudžiai įgėlė Eimutį, bet jis spėjo merginą šitaip pasielgus atsitiktinai, ne dėl to, kad ji tokia yra. Jis teisinis visomis galiomis.

– Aš ir nemaniau, kad tamsta būtum panieka, bet aš turiu į tamstą didelį reikalą. – Jis degė šviesiu protu, pasiryžimu.

– Reikalą... – Jai darėsi įdomu. Jis vadino ją „tamsta“. Tat jai nepasitaikydavo pirmiau.

Petras Eimutis pamatė, kad vis vien dabar nieko neišeitų iš karto. Jei jis jai ir pasakytų ką – jai būtų per didelis smūgis. O gal ir visą reikalą per neatsargumą sugadintų. Tad jis, pakalbėjęs dar kiek su ja apie visokius niekniekius, aptikęs gerėlesnį momentą, atsisveikino. Bet atsisveikindamas jis jai pasakė, kad ji rytoj ateitų tą pačią valandą ir į tą pačią vietą.

– Tamsta nepasigailėsi savo žygio! – nusišypsojo jis išblukusiai.

Mergina tikrai, smalsumo ar nuobodžio vedama, atėjo rytojaus dieną. Taip praėjo dvejetas dienų. Gal kiek ji ir buvo prijuokta. Tasai paprastai visų kankinamas ir spardomas žvėriokšlis. Bet jūdvių pasikalbėjimas buvo nuolat greičiau panašus į gatvės žargoną.

Kiekvieną kartą scena maždaug atsikartodavo iš naujo.

Kartą, vieną skaistų rytą, Petras Eimutis įžiūrėjo, kad kitokio kelio nebūsią: teksią viską pasakyti jai atvirai. Petras Eimutis atsistojo ir, saulės nušviestas, tarė:

– Aš dar kartą tamstai sakau, kad aš nieko pikta tamstainegeidžiu. Aš norėjau su tamsta susipažinti. Aš svajojau apietamstą visą pirmąją naktį ir paskiau. Kai aš tamstą pirmąkartą patikau mieste. Aš laukdavau kiekvieną kartą valandos pasimatyti su tamsta. Tat gal labai juokinga, bet tai – tiesa. Aš senas žmogus, bet aš norėčiau tamstos paklausti, ar tamstasutiktum... ištekėti už manęs! – Jis buvo beprotis.

Paupio karštų garų apsupti medžiai, paupys, buriniai laivai, – viskas atsiliepė atgarsiu, merginai nusijuokus. Ji skaniai kvatojo. Bet tai buvo – vargas.

– Aš šauksiuos policijos! Tamsta manai, kad taip gali užgaulioti niekuo nenusikaltusią merginą... – Ji pradėjo iš tiesų garsiai šaukti. Stačiai plyšti.

Kadangi Eimutis, stiprus savo pasiryžimu, stovėjo toks rimtas ir nusiminęs, ji paklausė jo:

– Kam tie juokai reikalingi?

Eimutis nieko neatsakė. Jis tylėjo. Bet ji pasijuto užgauta ir vėl pradėjo dar smarkiau plūsti. Tai buvo jos amatas.

– Policijos nėra ko šauktis, ji vis vien mums šiuo laikune ką tepadės. Matyt, pats gyvenimas stipresnis už mane. Ašniekuomet neketinau vesti, bet atėjo ta keista mintis. Tamstapamačiau pirmą kartą, ir ji man nedavė ramumo. Man rodos, tamsta galėsi suprasti mane, tuomet viskas geriau bus. Apieviską galima bus pasitarti paskiau. Dabar reikėtų iš čia eitoliau nuo žmonių! – Žmonės tikrai pradėjo rinktis tokios „šeimyniškos scenos“ dykai pažiūrėti.

Ji net žleptelėjo ant suolo. Taip rimtai viskas atrodė!

– Tai kaipgi tamsta imtum „tokią“?.. – Ji net nusišypsojovisai linksmai. Jai viskas dar rodėsi juokinga.

Petras Eimutis teatsakė jai, kad ji neturinti varžytis, o vien tik pasitikėti juo.

Mergina, kaip ir užhipnotizuota ar savo proto nustojusi, pasekė paskui jį.

Jo vis įkalbinėjama ir įtikinėjama, ji nuėjo su juo pas gydytoją, o paskui, įsidrąsinusi, pas patį jau kunigą. Turi gi žmonės prieš vestuves daug ruošos ir triūso!

Kunigas pažiūrėjo į atėjusius kaip į tikrus bepročius. Didesnė to žvilgsnio dozė, suprantama, teko Eimučiui, nes merginos rimtai traktuoti nebuvo ko. Jis net atsiskė kalbėtis su jais jungtvių reikalu.

– Pamanyk, ką žmonės pasakys! – Jis iki šiol laikė Eimutį visai nusistovėjusiu ir draugijoje gerai matomu žmogum. – Kokio įspūdžio jie gaus, sužinoję apie tamstos nusprendimą. Pamanyk tamsta apie savo šeiminių gyvenimą! Tikriau apie jonebuvimą.

Eimutis buvo neįveikiama uola. Tuomet ir kunigėlis pažiūrėjo į jį kitokiomis akimis. Pakraipęs galvą, jis net pasakė:

– Aš suprantu. Gerą žmoną tamsta gausi! – Tikrai nenusivokdamas, ar jis beprotis, ar šventas.

4

Petras Eimutis vedęs.

Petras Eimutis gyvena su savo žmona savo mažame ūkelyje.

Kazimieras aria, Eimutis padeda jam ūkio darbus dirbti.

Jiems visiems trims gera.

Žmonės, it tikrai pasekdami kunigo įspėjimu „ką pasakys žmonės“, iš tikrųjų atsibloškė nuo jų. Net siuvėją sunku buvo rasti žmonai. Einant Eimučiui mieste pro Merkeliene, ji paprastai jam sakydavo:

– Tamsta turtingesnę žmoną galėjai rasti. – Tai buvotiesa.

Jie gyveno kaip užburtoje pilyje savo ūkyje. Dabar jis įprato visiškai į ūkį. Jie dabar galėjo savarankiškai gyventi; žemė juos maitino. Jis nejuokais ėmėsi taisyti savo Šeimos lizdą, nors tat buvo nelengva. Jis jau labai buvo įpratęs į viengungio savarankiškumą ir egoistiškumą. Tiek pat ir į betiksliskumą. Kur pirma buvo tušti kambariai, dabar ten buvo žmona. Kai anksčiau diena buvo ilga ir klojosi be tam tikros programos, kaip pavyks, dabar diena buvo aiški ir pilna darbų. Šalia savęs jis turėjo dabar žmoną. Lizdą reikėjo praplėsti, įrengti, praturtinti. Ūkis nebepažįstamas. Lyg ne tas.

Eimučiai nejuokais grėbia dobilus. Iš viso trise. Šeimininkas, Kazimieras ir ji.

Karšta, tvanku ir kartu linksma. Eimučio žmona neša didelius plekus. Pamačiusi apyšlubį Kazimierą, velkantį pelės naštos didumo plekelį šieno, ji kumštelia jį stiprią jo kuprą ir subara:

– Irgi dedasi darbininku, benešdamas tokius plekus. Tikkitus moka barti! – Juokas.

Ji iš tikrųjų nežino, prie kurio jai prisidėti. Prie artimesnio jai savo psichika Kazimiero ar prie šeimininko.

Eimutienė, atėjusi į ūkį, negalėjo iš pradžių nė suprasti, kam čia reikalingas toks savarankis ir kartu toks tingus bernas. Lyg be jo ūkis neapsieitų. Jei ji išdrįstų, ji pasiūlytų savo vyrui jį išvartyti. Be jo būtų daug lengviau. Jis dabar žiūri į ją nuolatos, lyg norėdamas jai ką pasakyti ar pasijuokti iš jos. Nors šiaip jau jis iš tiesų niekuomet nė neprašneka į ją. Kad kur iš čia išsinešus. Kad ir į blogesnę vietą, bet tik toliau nuo žmonių. Kazimieras ne tik nieko jai nesako, bet ir tarytum jos nė nemato. Jis vadina ją visuomet „ponia“.

Popiet turi ateiti dar du samdininkai. Dobilų šiomet lyg tyčia privertė pernelyg. Net dėti jų nėra kur.

Nors Eimučiui pačiam visgi rodosi, kad tasai „grėbimo“ procesas vyksta greičiausiai kažin kokio sporto dėlei; nesama ūkininkų rimties. Kazimieras, tikras ūkininkas, bet, būdamas bernas, pirmiausia žiūri į nonšelantišką savo poną. Iš vieno ūkio, kaip dabar jie gyvena, – gražiose trobose, turėdami daug knygų, stilingus rakandus namie ir išplanuotus takelius ir daug rožių sode, – jie nieku būdu pragyventi negalėtų.

Sodžius Eimučiui vis labiau patinka. Jis nutarė visiškai atsiveikinti su miestu ir galutinai apsikasti savo sodžiuje. Eimutis budriai sergi gretimai parduodamus žemės sklypus ir juos visus supirkinėja. Kaip tik dabar jam vėl pasitaikė gera proga įgyti visą gretimą ūkį, tokio pat didumo kaip jo visas dabartinis. Jis nenutaria to vienas be žmonos padaryti.

Praeinant pro šalį žmonai, jis suima ją į glėbį, pasodina aukštai ant kupetos ir sako:

– Turiu tau vieną pasaką pasakyti. Bet – gražią! Aš sumaniau pirkti gretimą ūkį, kaip tu manai? – jis laukia, kokį įspūdį padarys jo žmonai šitoksai manifestas.

– Tokį didelį? – Ji tokia liūdna.

Ji sėdi aukštai ant kupetos kaip kokia hercogienė. Tik jos siluetas ryškiai matomas ant mėlyno dangaus.

Ji nuleidžia rankas ir susimąsto.

– Kam tie turtai reikalingi? Mes turime dabar mažą ūkį, su keliomis karvėmis, daug vištų, gražus sodas. Ar mes nelaimingi?

Ją slegia nuo dangaus nukritęs išteklius ir laimė. Ji bijo didesnės laimės. Ji bijo katastrofos.

Ji žiūri savo pajaunėjusiomis, liūdnomis akimis į jį. Jis pamato šitose akyse dėkingumą. Ištikimo šuns dėkingumą. Kuris taip dažnai bijo šeimininko. O meilė? Meilė pasirodys kartu su neapykanta, – taip jis mano.

– Ak, šneka. Žinoma, pirkim! – pasako Eimutis: jis žinosiką daręs.

Ji bijo jo.

Duotąja „dvaro pirmininko“ teise Kazimieras aštriai sušunka ant jų:

– Besišnekėdami, ponai, daug šieno nesugrėbsite! Ar nematot, kad lietaus užaina!

Tai tiesa. Eimutis šoka dirbti. Jis nusivelka net liemenę, atsiraito savo šilkinų marškinių rankoves ir dirba už kelis. Dobilai tokie gražūs, gaila juos sulydyti. Bet vis dėlto jam atrodo, kad jis žaislo dėlei grėbstinėja juos, tarytum jis grėbstinėtų kokio nupjauto parko minkštą žolę.

Eimučio žmona, visa tiek pajaunėjusi, atsigavusi, kaip tikroji, kuo patogiausiai nusiteikusi skaisti sodietė, praeidama pro šalį Kazimiero, kumštelia jį į raumeningą kaip orangutango kuprą ir subara:

– Su tais savo amžiniais rėksmais! Tik barasi. Nė su žmogumi neduoda pasikalbėti. Pirmininkas!

Žodžius „su žmogumi“ ji ištaria beveik kaip: „su kunigu“. Taip gerbia ji savo šeimininko vardą. Dabar vienmarškinio, atsiraičiusio savo šilkinės rankoves.

Ji staptelia valandėlę, prisimerkia ir žiūri į Kazimierą. Jis atrodo kaip senas kelmas, voratinkliais apsikabinėjęs. Ji norėtų jį padegti, tą kelmą.

Ji pamiršta visai grėbti. Ji žiūri iš tolo į Kazimierą ir anuliuoja jį. Prieina išvadą, kad jis nėra toks bjaurus. Jei reiktų, šitoksai tai tikrai galėtų ir gyvastį už ją paaukoti. Tas kerėbla ir gramėzdas. Toks jis niūrus ir rūstus jai visuomet atrodo. Bet taip atrodo vyrai, jai matos, viską gali.

Jis dažnai, net pabrėždamas, vadina ją ponija. Bet taip ir reikia. Nors šiaip jau ji kiek bijo šio laukinio žmogaus.

Ji dabar žiūri į jį ir juoko dėlei įsivaizduoja jį amerikiečiu. Su grynai nuskustu pasmakriu, su aiškiais šilkiniais marškiniais, „kaip manoj“.

Aprengtas amerikiečiu, jis atrodo dabar ne toks jau senyvas kaip pirma kad.

Kazimieras stovi apsilvilkęs amerikietiško fasono drabužiais, žinoma, kasdien nevilkimais ir šiaip jau nesuvilkimais net ir per „dvidešimt metų“. Drabužiai mėlyni, net žiba. Pečiuose – daugiau vatos. Batai bukais, pripampusiais galais. Aukščiausias vyriškio parėdalo laipsnis. Ji net suploja rankomis:

– Tikras amerikietis. Tai – Kazimieras!

Kazimieras nudulkina rankove savo kaubojišką skrybėlę, užsideda ją šauniai ant galvos ir sako:

– Dabar tai aš amerikietis. Pavyk manel!

Žmona, taip jis nesako, bet šeimninė girdi, tarytum jis taria žodžius: ji taip svajoja.

– Pavyti raišą žmogų. Juokai!

Ji meta savo pleką, pasikasoja ir vejas.

Bet amerikietis – tolyn.

Juokinga toji Amerikos šalis. Raiši žmonės, ir tie nepavejami... Ji pradeda nejuokais vytis, bet jis toli. Jis nepavejamas. Jis pradingo. Jo vietoje stovi senasis Kazimieras dygliuota barzda kaip karpyta viela ar tarka, sukudentais dobilų priveltais plaukais ir šaukia:

– Jei ponias taip dirbsi, tai velyk namo eik. Tiek šieno pridarkyta. Man tokio darbo nereik!

Tai tiesa. Bet senas Eimutis juokiasi. Jam viskas panašu į sceną. Nors dobilų visur pilna pritaršyta.

Eimutis nutaria, kad jo žmona šiandien pavargusi. Pirma šiandien kėlus, pirma sužiūrėjusi pusryčius. Dobilų plekai sunkūs. Tad jis sako Kazimierui:

– Nėr ko daug reikalauti iš moters. Mudu paspauskime grėblius!

– Paspauskime. O kai lietus priplaks pataršas, kas atsakys.

Jis rūpestingai rankioja žmonos paliktus plekus. Jis jaučia, kad vis dėlto jo, Kazimiero, darbu ir sumanumu laikosi visas šitas ūkis, jam, kaip Herkuliui, paremiant ūkio skliautus. Ir pats Kazimieras turbūt mano, kad jei jis sprūstelėtų, tai ir tie jo laikomi skliautai subyrėtų ir nuo dviejų jo globoje esančių žmonių nė taško nebeliktų. Jis laiko todėl tvirtai, kaip gerai užgrūdytas plienas. Be to, jis dievotas ir senobiškas. Jis – šio ūkio druska ir tradicija.

Eimutienė nė kiek nenusimena. Ji net juokiasi. Ji supranta, kad čia viskas – juokais, ir šieną čia galima taršyti kiek nori, ir ne laiku sustoti ir pavėpsoti, niekas už tai nevainos ir pikto žodžio netars.

Į Eimučio ūkio apkasus šiandien įsibrovė du priešai. Nors, rodos, visos sargybos buvo gerai sužiūrėtos ir tiltas pakeltas. Begrėbiant visiems dobilus, besukubant baigti, į ūkį atėjo du žmonės. Diedas ir bobutė, tarbomis nešini ir apsirengę kaip elgetos nuplyšusiomis pilkomis milinėmis.

Žmona net išbalė:

– Tai mano kaimynas! Dėdė su dėdiene... Netikėk nė vienuj žodžiu ir varyk juos šalin!

Ji pati nuėjo paskubomis namo.

Eimutis stebėjos, kaip šie žmonės galėjo aptikti jo ūkį ir sužinoti, kad jų giminaitė yra čia. Garsas apie jų susituokimą yra, matyti, pasiekęs ne tik Kauną, bet ir daug plačiau.

Linkčiojimo ir sveikinimo galo nebuvo.

– Sakyk, tokie turtai! Dobilėliai ar šiųmetiniai?.. Ar gera žolė? Sako, eisim, pažiūrėsim, gal atsimins po senovei. Runkulėlių ar ko, žinai, senatvė! – Eimučiui senis atrodė visai kresnas, nors į krakoviaką su savo naginėmis, o įkretus po burnelę – tikrai sumaniai padainuotų, savo „žonkai“ pritariant. Be tos žmonių komedijos. Dėdyla net atkišo savo sąmoningai iš namų paimtą tarbą, it būtų rinkęs į ją krintančius „runkulėlius“. Taip tvirtai jis tikėjo savo įkalbinėjimo dovana, tas artistas.

Eimutis išėmė dešimtinę, padėkojo už vizitą ir įteikė seniui. Nors ir priėmė žmogus ačiuodamas, bet, matyti, jis buvo nepatenkintas šitokia kryptimi. Jis buvo linkęs iš prigimties labiau adoruoti dovanas, teikiamas *in natura*, negu „slidų“ pinigą, kuris gali pasidaryti dar slidesnis, grįžtant juodviem dabar per miestą.

Kol Eimutis dorojo piniginius reikalus su svečiu, apskrijoji žmonelė nutaikė progumėlę ir suspėjo nušauti į namus ir pasimatyti su Eimučio žmona.

– Negera šalintis savo giminėlių. Buvau andai palociuje, ponaitis pamatė ir šaukiasi, ar tiesa, kad ištekėjusi... Sako, jei kiti gali imti, galėjau ir aš ją paimti. Žinai, girtuoklis, nosis paraudusi... – stengiasi linksminti boba. – Gal, ko gero, dar ir čia apsilankyti...

Eimutienė net ausis užsikišo, taip įkyri jai buvo ta žmona.

Pagaliau delegacija nužingsniavo nurodytuoj tuku. Tolimuose laukuose tematyti tik du pilki, vis mažėję taškai, ligi visai juodu pradingo.

Vakarienės metu Eimutienė nuliūdusi. Kiek kalbina nekalbina Eimutis savo žmoną, ji dedasi pernelyg

užimta, o pati galvoja apie kitką. Ji gudri. Kaip moteris.

Eimutis ilsis. Jam gera. Jis paglemžtas vien ūkio logikos ir tvarkos. Daugiau, rodos, jis neatsako už savo darbus – patys darbai jam sudaro planą. Ūkis tvarko, jis eina jo programa. Jis tampa tikru ūkininku. Jis, vakarui užstojus, sėdi vienas ir leidžia savo cigaro dūmus ir yra visiškai patenkintas praėjusios dienos darbu ir būsimais, brėkštančiais darbais. Prieina tyliai jo žmona ir uždeda jam ranką ant peties. Ji pirma to nedarydavo. Bet kiek tat jam reiškia – šioji palysusi palaimos ranka – už viena tai yra vertas jo gyvenimo pakeitimas.

Kieme papsnoja stambus lietus. Jau pavakarys visai. Kauno žmonės linksminas, ir tenai griežia orkestras; girdėti, kaip miesto sode dunksnoja bosai.

Ant subangavusio ir nunerimusio Nemuno sielininkai rungiasi su savo sieliais, negalėdami jų nukreipti reikiamą vaga. Sielininkai šūkauja kiek įveikdami, kad visi stovį ant medžių masės palydovai galėtų girdėti komandą ir tinkamai varyti plaukiančių medžių aslą. Kai kur ant sielių žybčioja dar lietaus neužgesinta ugnelė ties šiaudų lindynėmis. Į vyrų balsus atsiliepia šokinėjęs ant sielio ketvirtainio šuva savo staigiu lojimu. Ir tat gerai. Ir tat reikalinga! Eimučiui atrodo būtina ir reikalinga. Viskas gerai.

Jis net šiaip medituoja:

– Tu viską turi, žmogau. Žmoną, daržą, saulę. Bet tavo „ramiajai“ komedijai dar vienos būtinos vaidytojos trūksta. Ponios Nelaimės. Be jos neįvyksta nieko rimtesnio šitame pasaulyje. Palauk, ateis ir ji!

Kai žmogus mažiausiai galvoja apie ją – ji čia. Prašom! Žmogus, pažvelgęs į saulę, ją pamatai; dirstelėjęs aukštyn nuo žemės maitintojos ir savo nelaimių versmės, ją pamatai. Ir, nekeldamas galvos nuo žemės, į juodą jos purvą ar į purią žemę žvilgsnį įbedęs, ją sutinki. Kad ir kasinėdamas, sakysim, agrastus pavasarį ir įsidurdamas pirštą, ir, nepaisydamas tokio „niekniekio“ ir per neatsargumą, būdamas tikras agrikola, užsinuodiji sau kraują.

Tada pasirodo ji savo skaisčiausiu pavidalu, puikiausiais, efektingiausiais apdarais, su dalgiu ir apverstu smėlio laikrodžiu, – išbyrėjusiomis tavo valandomis, pačios ponios Giltinės asmenyje. Žmogau, kai tau gaila palikti tavo nebaigtus kasti agrastus, nekalbant apie viso sodo vaisius ir jo pavasario puikumą!

Ji mėgsta rengtis taip įvairiai, ir jos veidas nėra nustatytas, visiems ją besergintiems detektyvams dirbant kartu. Nė jos gyvenama vieta nėra surasta. Mirtis čia. Žmogau, pasisergėk! Kask, jei gali, atsargiau savo agrastus!

Bet Eimutis ūkininkas. Jis pamato savo žmoną ir sako jai:

– Dobilai vis dėlto pavyko šiandien visi sudoroti!

Skaidrioje jo sodžiaus buityje tai nėra jau menki dalykai. Šieno pilni galai bus prigriauti. O–ho!

Jis net pasisako žmonai:

– Žinai ką, aš manau išsinešdinti iš miegamo į daržinęgulti. Ten anksčiau galima bus nubusti. Saulė pro skliautus – ir tu kelies. Ne taip kaip čia.

Žmona visai anemišku balsu sutinka, bet ji galvoja apie kitką.

Eimutis pažiūri rimtai į savo žmoną ir paklausia:

– Ko nuliūdai? Ar vėl kas...

Ji supranta, ko gali paklausti jos vyras. Uždeda jam pirštą ant jo lūpų. Nieko nekalbėk. Jai gera.

– Eikime į Kauną muzikos pasiklausyti! – Jis susigriebiažodį ištaręs.

Bet ji mandagumo dėlei atsako:

– Kitą kartą!

Jinai pažiūri ypatingai į jį, susikaupia ir paklausia:

– Ar tau iš tiesų gera su manim? Kad galėčiau, aš pamesčiau tave. Tau būtų geriau vienam.

Jos posakis atrodo tiek nerimtas, kad jis nieko neturi atsakyti. Bet jis bara ją savo žvilgsniu. Tokių niekų nereikia kalbėti!

Pramogos dėlei jis pradeda pasakoti jai apie savo keliones. Kur buvęs, kurias šalis matęs. Jis bovina ją kaip išmanydamas, kaip vaiką. Tokių valandų nedaug gyvenime.

– Ar tau ne gėda su tokia? Tu viską matei, o aš tokiatamsi!

Jis ilgai stebi ją. Kaip moterys gali greitai pasikeisti! Prieš jį stovi aukšta, laiba, skaisčiais juodais drabužiais apsivilkusi žmona (juodais drabužiais vilkėti ji ypač mėgsta, kaip po kokių pakasynų ar gedulo). Bet kaip jie pritinka prie jos akių!

Jo žmona skaisti.

– Jei vienas būtum, turbūt keliautum. Greit ruduo.

– Ne! Dabar nebekeliaučiau!

– Na, jei aš paprašyčiau... – ji koketuoja.

– Tu paprašytum? – Ta mintis atrodo jam kurioziška. Bet jis nusitveria ją. Tokia ji keista, ta mintis. Neaiškiai jam blykstelia – išvežti žmoną kuriam laikui iš čia ir parodyti jai kitą pasaulį.

– Na, jei keliautum, kur norėtum? – jis tvirtai tikisi išgirsti: „Į Jeruzolimą“.

– Man čia gera...

– Ne! Betgi sakyk man! – Jis, kaip žaisdamas su koku mielu vaiku, dovaną laikydamas sugniaužęs saujoje ir nerodydamas, liepia įspėti. Nors ji vis vien teikiama vaikui.

– Na!

– Jei taip nori – į Paryžių!

– Kur?

– Į Paryžių...

Jis pirmą kartą negali suprasti gerai žmonos. Jis tariasi apsirikęs ar ne taip nugirdęs.

– Kodėl taip? Kas tau sakė?

– Ponaitis... dvare! – ji buvo atvira. Ji buvo visuomet su juo atvira, iki koktumo. Nors jis jos niekuomet neklausinėdavo.

Jis galvoja.

– Bet gerai, važiuoti dabar, kai toks darbymetis... – Jis maža tetiki pats savo „darbymečiu“. Jis mąsto apie kitką.

– Juk tu pats taip norėjai...

Žmonos mesta mintis giliai įstringa į Eimučio sielą.

Jis ją realizuoja.

Eimutis čia pat nutaria keliauti su savo žmona į Paryžių.

Netrukus jis susiruošia.

– Kokie mudu darbininkai, kai tu visuomet užstoji per daugmane!

Kazimieras atsisveikina rimtai ir nieko nesako. Nors jam, daugiausia tikro stiliaus dėlei, šeimininkas ir teikia gražią kolekciją įsakymų ir pamokų, kaip „daboti ūkį“. O kipšas turbūt mano: gerai, ateis laikai, kada jūs, bevažinėją po užsienius ponai, sugrįšite ir pradėsite misti iš mano rankų. Jo dirbamos žemės vaisiais. Be ūkio viskas kita niekis!

5

Paryžius.

Kelerius metus nebuves Paryžiuje, Eimutis, mažas *rentier** ir ūkininkas, pats užsidega noru jaunėti, gyventi ir kalnus nuverst. Kaip turbūt ir kiekvienas iš provincijos į Paryžių patekęs žmogus.

Paryžius apytuštis, dar ne sezonas. Bet įspūdis toks galingas. Žmogus nori jį dar ir dar kartą pamatyti, kaip prietelių.

– Kiek čia žmonių! – nustemba žmona.

Trenksmas.

* Rantjė, rentininkas (pranc.).

Užimas.

Turistų armija.

Kaitru.

Eimutis pasirenka sau mažesnį viešbutį.

Žmona, apsilinkusi juodais drabužiais, su įkaitusiais nuo Paryžiaus saulės ir dar daugiau nuo baimės ir įspūdžių skruostais, glaudžiasi prie savo vyro. Ji tokia mažutė ir bijo dingti parfumuotame vasaros pragare.

Pavakary Eimučiai nuėjo į *Champs Elysées***.

Lengvai apsilinkusios ponios.

Fiakrai.

Bučkiai gatvėse, fiakruose. Po sunkia medžių ūksme. Ūkininkės siela nieko negalėjo suprasti, kas čia dedas.

Tamsi vasaros naktis. Sandoros aikštėje – įstabu. Aikštė nušviesta daugelio stilingų žibintų. Rodos, vieta prirengta vaidybai. Tuoj ims ir užplūs pulkai artistų ir šokių baltomis skraistėmis ir suvaidins išalkusiai publikai linksmybių misteriją. Arba išeis rūstūs graikų vaidilos ir savo gestais ir ritmika įkūnys mums amžiną grožį. Tokie gražūs atrodė simetriškai aikštėje sustatyti žibintai, ir tokia jauki ir šviesi buvo pati aikštė.

Žmona žiūri į tuos stebuklus liūdnomis savo akimis ir pagaliau taria:

– Kiek čia daug pasilinksminimų!

– Daugiau negu pas mus...

Ji – dar.

– Nueikime pažiūrėti į Veneros Palocių!

Ji ištaria beveik kaip „nueikime į atlaidus“. Ji nori pasirodyti taip pat nesanti „tamsi“. Ji žiūri bailiai. Kaip kačiukė. Ji pati gerai nenusimano, ką ji taria. Tarytum ją buskas pamokęs ar užhipnotizavęs.

Eimutis iš pradžių nesupranta. Tarytum jis iš tiesų yra pakviestas nueiti į gretimos parapijos atlaidus.

– Į Veneros Palocių! *Palais du Venus**... Kas tau sakė?

– Ponaitis dvare... – Ji buvo atvira. Ji būdavo visuomet atvira su juo.

Eimutis vėl nieko neklausia. Jis fatalistas. Jis supranta, kad taip reikia. *Palais du Venus*! Kaip juokinga! Kaip somnambulė veda jį ši moteris čionai, iki atvedė iki pat kažkokio „palociaus“.

– Ko tu taip nusigandai? Man sakė, kad Paryžiuje tat yra.

– Tylėk! – tarė jis rūščiai savo žmonai. – Tu nori pamatyti tą Palocių, – tu jį pamatysi.

Nusiminė. Bet nusiminimas buvo daugiau jos vyro neramumo įkvėptas.

Eimutis kreipėsi į savo *portier*, senyvą, garbingą senuką, kuris tarytum paklausė akimis: „Ar verta?“

Portier viską turi žinoti. Dėl buvimo, toksai *palais* – yra. Senukas pasakė adresą, įeinamąją vietą ir koku būdu patogiausia patekti.

– Tik būt tamsta atsargesnis su tais apašais**! – Jis linkėjo geros kloties.

Jie ėjo drauge ir tylėjo.

Ji, nebesutikdama grįžti ir užgauti savo vyro. Jis, galvodamas apie golgotas, į kurias veda savo žmoną. „Grįžk, kol dar ne vėlu!“ Bet nusiminti nėra ko. Pirmiau ar paskiau ji turi ateiti. Ta pavasario drabužiais prisidengusi veidmainioji deivė.

Stuktelėjus į nešvarių namų vartus, pasirodė fircikas. Jis dar kivrčijos, bet, Eimučiui pabraškinus pirštais popiergalį, jis atsileido. Popiergalis kvėpėjo gerai.

Katakombos ar rūsys.

Du sodžiaus žmonės buvo įleisti į kažin kokias katakombas ar rūsy.

Perėję kiemą, karštos vasaros nakties teatrališkai nušviestą, jie atsidūrė mūrų koridoriuje. Palydovas

** Eliziejaus laukai (pranc.).

* Veneros rūmai (pranc.).

** Chuliganai, vagys, suteneriai (pranc.).

nuolat vedė tolyn. Čia, matyti, buvo įstaigos kitokios sekcijos, negu jie ieškojo. Ženkliui sustoti palydovas paėmė Eimučio skrybėlę ir pirštines padėti. Geminėje kybojo keli šapoklakai*** ir pigūs šilkiniai apsiaustai, antraeilės operetės artistų paprastai vilkimi.

Tai buvo gašlingų žiogų viešpatija.

Žmona nusigandusi žiūrėjo į palydovus, nuolat kaišiojančius rankas, it išmaldos prašančius. Ji baisėjosi nevykusi savo sumanymu. Po kelių aperityvų būstuose su šviesomis, kvepalais ir kitokiais niekais buvo parodytas pats Palocius.

Palocius buvo iškilmingas.

Jis turėjo pažymių brangaus salono, viešojo namo ar karaliaus miegamojo kambario. Tai buvo didelė salė su lova aslos viduje, greičiau panašia į aukurą.

Pasirodė tarnai ir šūktelėjo nonšelantiškai vienas kitam:

– Keturi šampanai! – ir atkimšo pirmą.

– Keturi, bet mes dviese?

– Panelėms!

Nesumokėjus tiek, kiek tarnų buvo užprašyta, tarnai baisiai pasipiktino svetimšaliais, išdrįsusiais niekinti šios garbingos įstaigos papročius, bet, pamatę, kad neapsimoka kivirčytis, nes vis vien neduos, išsinešdino su liekamais buteliais į gretimąjį kambarį ir paskambino vaidilas.

O pats tarnas, sudėjęs kojas ant stalo savo kambaraityje, niekieno nepastebimas nei šaukiamas, atsisėdo patogiau ir pradėjo skaityti nebaigtą savo knygą.

Į salę įėjo dvi moterys vaidilos ir tąja proga atkišo savorankas išmaldos. Jos buvo nepaprastos. Tai galima buvo suprasti iš pagavusios Eimučio žmoną panikos. Net tos moterys atkreipė dėmesį.

Pantapliai, frizūra, kvepalai, matyti, šią gadinę taip brangiai kaštavo, jog jiedvi ilgai laikė atkišusios savo rankas. Jos gavo pinigų.

Kol Eimutis dorėjo „sąskaitas“, jo žmona sušuko:

– Jos gi nuogos! – Ji glaudėsi prie savo vyro.

Tiesa, jos abi buvo nuogos. Turkiškais pantapliais apsiavusios. Senos. Dirbtiniu peruku, gražiai sušukuotu. Persisunkusios kažkokiais aitriais, nuodų aitrumo kvepalais. Jei kojos ir rankos, masažo gaivinamos, dar buvo pakenčiamos, tai krūtine, kaklas, veidas – perdėm raukšlėti ir nudėvėti. Įvargusio kūno buvo matyti šonkauliai. Šios scenos moterys buvo liesos. Ant krūtinės tabalavo įgeltusios ir nuvytusios krūtys – moterystės šaltinis.

Kaklas po pasenusia oda tarytum buvo supintas iš gyslų, kokainuotų aortų ir liesų raumenų.

Prasčiausia buvo su veidu, pasenusiu veikiausiai nuo mechaniško dažno gašlavimo. Akys – fosforinės, įstatytos.

Moterys, sunkiai atgaudamos kvapą savo girgždančiais plaučiais, sunkiai atsigerė tarno atnešto šampano, skonio kaip įrūgusi obuolių gira, ir artinos prie darbo įprastu rimtumu. Jos turėjo įkūnyti Palociaus paslaptį. Tik dar reikėjo primesti magaryčioms už darbą. Dvi atkištos elgetų rankos.

Bet, nebūdamos per šykščios, komercinių sumetimų paskatintos, jos nutaria parodyti dalelę savo kunsto, kaip ir avansu.

Jos apsikabino ir susiglaudė, turėdamos galvoje dar platesnes perspektyvas.

– Ką jos daro?

Sušuko Eimučio žmona. Jos akys buvo pilnos pasibaisėjimo.

– Jos sakosi parodysiančios, kaip mylėsiančiosios.

– Jos? Dvi moterys? Mylėsiančiosios?

Ji aukotų savo gyvybę, kad tik nematytų šitokio žmogaus kūno paniekinimo. Moters vardo paniekinimo. Gėdos, baimės prieš savo vyrą ir savo likimą. Ji nestaptelėjo nė valandėlės, nusigręžė ir puolė prie durų. Nebuvo lengvesnio dalyko, kaip išeiti. Nuvargusios Veneros rūmų tarnės užsimetė

*** Cilindrai su spyruoklėmis dugne – sulankstomos skrybėlės (lenk.).

šilkinis apsiaustus, įsispyrė į pantapius ir, nė nežvilgterėjusios į „turistus“, dingo už grandiozinių šilkinų portjerų, nutarusios užsisakyti sau absento ir skaityti toliau savo suveltas knygas. Kaip cirko artistės po įvykusio seanso.

Išėjusi iš „Palociaus“, žmona drebėjo kaip griaustinio nugąsdintas žvėriokšlis; ji, maldaudama malonės ir pagalbos, žiūrėjo į savo vyrą. Kaip lengva yra teikti pagalbą! Pagaliau jie abudu sulaukė atsakymo į jų dviejų klausimą.

Versalis.

Skaistus pavakarys.

Apžiūrėję muziejų ir parką, atsišildę skaisčiaja saule ir gražiąja gamta, jie ruošėsi, grįžti namo.

Kaip ir palydėdamas juos, plaukė Poseidas savo įskendusiam vežime su savo palydovais ir prunkščiančiais arkliais.

Saulė leidos. Skaidrus alėjų oras dar daugiau buvo sušvelninamas.

Senutė pardavinėjo pundelius tamsių žibuoklių.

Vaikas žaidė savo lanku ant akmeniukais ir žvyru nubertos aikštės, priešais Versalio rūmus. Žmonės ėjo į miestą pėsti ir archaiškų vežimų vežami.

Eimutis prisegė žmonai pundelį gėlių ir, pasiėmęs ją po ranka, žengė suvakarėjusio miesto linkui.

Namie.

Ugniavietė.

Ar iš paprastų akmenų suremta, ar iš tašytų marmurų – ugniavietė sušildo ir suglaudžia dvi gyvenimo įvargintas galvas ir jas atgaivina.

Sugrįžę namo, Eimučiai, šaltam rudeniui atėjus, šildosi ir kiek pasvajoja prie ugnies. Kaip ir tinka paprastai svajos tokiai vietai. Vieną kartą stebuklo ar fatumo pastūmėti, Eimučiai nutaria tvirtai laikytis vienas antro ir rankų neišleisti.

Kaip ir pirmiau, jie nieko nežino apie vienas antrą.

Jau vėlu. Eimutienė, laiba, skaisti ir juodais, kaip paprastai, drabužiais apsivilkusi, atsikelia ir sako:

– Jau vėlu! Aš sužiūrėsiu visas duris, tu eik gulti. Tu daugiausia iš visų dirbi!

Taip sako ji, nes ji jaučiasi esanti šeiminkė ir saugo visus beaugančius ar jau priaugusius ūkio turtus.

6

Ruduo. Kiemas sugruodijęs nuo šalčio. Lapai nukritę.

Kryžius šalia beržo – viskas kaip tvarkingame ūkyje.

Kazimieras nuolat šeiminkauja, nei atsimainęs, nei pasenęs. Jam gaila „niekais švaistomo turto“. Jis turi galvoje šeiminkavimo sistemą. Jis vis atrodo toks pat pikčiurna ir senas diedas kerėbla.

Žmona apsuka visą „tereną“*.

Viskas tvarkoje.

Tik iš naujos jaujos kamino kūliais virsta dūmai.

– Kas ten dabar galėtų būti? – stebisi žmona ir užaina pažiūrėti jaujos.

Jaujoje ant žemos kėdės, sėdi Kazimieras ir kūrena jaujos krosnį. Krosnis senais papročiais akmeninė. Tarytum koks taikiklis sunkiajai patrankai. Krosnis sunkiai įkūrenama, vežimais suėdanti kelmų, tradicinio jaujos kuro. Kazimieras jau kiek įsenęs, bet dar stiprus. Jis gero žinovo mina mėto kelmus į ugnį, o pats skęsta dūmuose, garuose ir aitrume.

* Sklypą (pranc.).

Ardai pristatyti linų.

Kvepia džiūstančios žolės ir svylą linai. Kaip alyva.

Iš tolo krosnis atrodo lyg pragaras su jo patronu Belzebubu.

Kazimieras nė kiek nenustemba vėlybu ponios vizitu. Teišberia kupstą pelenų iš milžiniškos pypkės ir paklausia:

– Ponia atėjot?

– Ak, „ponia“!

Ji paimtų jį savo moteriškomis rankomis ir įstumtų į kaitriąją krosnį. Tegu susviltų su savo kelmais. Toks jis įkyrus visuomet su savo „ponia“. Ji jaučia didelę neapykantą šitam pašaliniam jos ūkyje žmogui.

Kazimieras, lyg pajutęs išskleistas už jo nugaros rankas, ramiai atsisuka ir paklausia:

– Ponia atėjot pasišildyti? Sušalot?

– Kas tau darbo, ko aš atėjau. O tu – laukan! Ponia...Kazimieras nė nesijudina iš vietos; ponia pati suprato padarius kvailybę.

Kazimieras nė nemano keltis. Jis kaip priaugęs prie savo žemos kėdės, atspėjamu žiemos laiku jo paties padirbtos „jaujai kūrenti“, sėdi ir varto kelmokščius.

– Jei sušalot, tai pasišildykite... – kartoja jis savo prašymą.

Tačiau, aišku, jis kalba apie kitokį šaltį negu ledai, patvinkusios upės, pūga. Ji aiškiai supranta jį norint pašiepti ją. Ji nežino, ar jį vėl subarti, ar išbėgti. Ponia sunkiai žleptelia ant akmenų.

Žiūri į Kazimierą.

Tylu. Kelmai šaudo.

– Tai tokia dalia, ponias... – kalba jis nesuprantamai.

– Iš kur tu žinai, kad aš „ponias“? – beveik falcetu sušunka moteris.

– Na, kaipgi, pono žmona, tai ir ponias.

Ji kaip girta. Turbūt sėmenų alyva ją svaigina. Taip bent mano ji pati apie save.

– Ar tu bijotum nuskęsti?

Kazimieras nieko neatsako į tokį nerimtą klausimą.

– Na, nuskęsti, jei taip reikia gyvenime? Ar jei kitas įkristų į upę...

Kazimieras tebesėdi su savo geležine krutinę ir nugara kaip kipšo. Joks veido raumuo nesuvirpa jam.

– Moteris – visuomet moteris. Papūsk – ir linksta.

Savo neryškiai kalbai pailiuustruoti jis papasakoja apie visokius nuotykius jaujoje. Pavyzdžiui:

– Daug nelaimių moterims atsitinka jaujoje. Na – va! Šeiminkė tik prikepa blynų, lašiniečių. Linaminės darbas sunkus. Žmonės dirba kaip biesai. Paskui vaišinas. Linaminė – nejuokai. Žiūrėk, koks Petras šokinėja aplink mergą, nuvaišinają, nugirdo. „Caca“, ir šiokia tokia – nuglosto, o rytdieną viena merga pakampėje palikta knarkia. Viena knarkia. Sijonaspakeltas ir kėdė į dvišakį įsprausta. Nebūk paika, vadinas. Taitokių būna bėdų jaujoj! – nemandriai baigia Kazimieras.

Ką jis kalba, tas nevidonas!

Jai atrodo keista, vien tik keista, kad toksai Kazimieras visai naujoje sferoje. Ji ramiai klausia jį, jai net įdomu:

– Na, o ką tu darytum su tokia „caca“?

– Velnias visur to brudo, moterų, prisėjo! Moteris vis dar neina. Nors jau ir vėlu.

– Jei ponias atėjot pasišildyti, tai sėskit. Jei ne – tai seniai reikėjo išeiti... – visai logiškai galvoja Kazimieras.

Ji svaigsta. Garai ją kvaišina.

Vėlyba naktis. Durys trinksi lauke neįmanomai į sieną. Eimutis eina laukan pažiūrėti, kas ten atsitiko.

Gaivi, graži naktis.

Rūksta jauja savo balsvais karčiais dūmais.

– Be nebus uždusęs tas žmogus tenai! – juokauja Eimutis pats su savim ir eina pažiūrėti jaujos. Klojimas. Čia vėsu ir kažkodėl iškilminga, kaip ir kiekvienoje tuščioje ir erdvioje troboje. Kaip bažnyčioje ar kaip erdvioje nekūrenamoje seklyčioje rytmetį.

Naujo klojimo galai pilni kvepiančių šiaudų. Klojimas didelis, naujo fasono, su ištekliumi ir švarus.

Asloj – didelė krūva nesusemtų grūdų.

Įėjimas į jaują labai žemas. Įeinant reikia labai žemai pasilenkti, kad nesuduotum galva į rentinį.

Jaujoje tamsu, pilna dūmų. Pro dūmus matyti, kaip krosnyje raitos keli raudonai nudažyti kaspiniai ir trata malkos.

– Ar jis iš tiesų nebus uždusęs...

– Kazimieras, ar gyvas? – sušunka šeimininkas.

Girdėti Kazimiero balsas. Jis urksi kaip meška. Tarytum tą mešką būtų prilankęs būrys bajorų vizitatorių ir išgrūdęs ją iš urvo. Jis kažką blevyzgoja apie nebaigtus minti linus.

Šeimininkas, kiek apspratęs su dūmais ir tamsa jaujoje, įžiūri dabar, kad Kazimieras tyso ant linų pundų prie krosnies.

Jo glėbyje miega jo žmona.

Žmona, staiga pravėrusi akis, kažkaip keistai nusišypso ir ištaria neaiškiai kažin kokį žodį. Tarytum: „Petreli...“.

Šlapi, prakaituoti jos plaukai prilipę prie kaktos ir prie krūtinės. Raudona multaninė jos bliuska atsegta.

Susivokę, kas atsitiko, jie abu iškart kilstelia ir atsisėda asloje. Kaip du labai nuo dūmų ir išgąščio išvargę žmonės.

Ji ištiesia į jį rankas. Nelygu skęsdama.

Šeimininkas užtrenkia duris ir sunkiai užsklendžia jas mediniu vąšu.

Jis dabar vienas tuščiame šaltame klojime. Pro klojimo stogą žybčioja nakties dangus. Tai jo sunkiausioji gyvenimo valanda. Nors sunkių valandų jis nemaža turėjo. Užsklendęs duris, jis valandėlę stovi visiškai ramiai, nepajudėdamas iš vietos, kaip girtas ar žado nustojęs.

Jis girdi, kaip žmonės už užsklęstų durų tyliai kuždasi.

Staiga atsiliepia Kazimiero balsas:

– Neštukavok, ponai, leisk! – Jis pradeda savo jaučio stiprumo pečiais veržti užsklęstas jaujos duris, net rentinys juda, bet durys neįveikiamos. Jos tik braška.

– Petrai, klausyk, leisk, aš tau viską papasakosiu... – beldžia savo silpnomis rankomis į duris moteris.

– Jis kaltas! Kodėl tu jo neišvarei ir laukei? Aš tau visuomet sakiau. Leisk!

– Kas čia kaltas? – atsiliepia storas Kazimiero balsas. – Ar ne pati žadėjai nunuodyti šeimininką ir ūkį pasisavinti? Dar mane kaltinsi...

– Velnio šeinė katarinka!

– Tu – velnias...

Girdėti už durų pikti dviejų susipjovusių žmonių balsai. Nors jie pjaunasi kaip žvėrys, tarytum spjaudosi, bet šie balsai jam buvo svetimi. Tarytum iš tolo tegirdimi.

Staiga šeimininkė sušunka Eimučiui:

– Ne! Tu kaltas! Reikėjo man čia už tavęs tekėti, – visuomet toks išmintingas ir visų geriausias. Kas lindo andai antgatvės ir išveržė? Ar ne tu!

Moteris sukliko dar daugiau. Jau visai palaidai. Ji ėmė blevyzgoti kažin ką apie meilę.

Durys buvo trankomos. Pro stogo plyšius blizgėjo balsvo dangaus sklypeliai. Eimutis stovėjo visai šaltas, tarytum šiedu žmonės jo nelietė. Paklausęs balsų, lyg kokių svetimų žmonių komedijos, ir jų nebesuimdamas, jis per trumpą valandą visai rimtai sukombinavo savo ateitį.

Jis paėmė pluokštą šiaudų, ramiai padegė jį degtuku ir švystelėjo ant susigulėjusių šiaudų gale. Kaip ir paduodamas kam atsisveikinimo ranką. Reikėjo išsižadėti visų žemės turtų. Gyvų ir negyvų.

Ugnis sulinksmėjo. Aiškus ugninis žvėriokšlis, kaip vakarinės saulės nušviestas, straktelėjo per balkį

ir, pasišokinėjęs ore, pasiekė savo liesa ranka įdžiūvusį šiaudų stogą, voratinkliais apkibusį, ir uždegė jį. Stogas turėjo tuojau užsidegti.

Petras Eimutis nuėjo į kiemą. Dar buvo visur tamsu, ir tylu.

Ugnis išsiveržė pro stogą ir nuostabiu būdu prikėlė įmigusius žmones ūkyje.

– Klojimas dega! – sušuko pusbernis, bėgdamas pro šalį Eimučio. Eimutis pažiūrėjo į jį visai ramiai, analizuodamas jį, tarytum pirmą kartą pamatęs šį žmogų savo ūkyje. Toks jis jam atrodė svetimas šią valandą.

Eimutis labai norėjo, kad vėjas tikrai išblaškytų žiežirbas ir uždegtų sodybą. Kad nors tokiu fiziniu būdu galima būtų išdildyti kiek praeitį. Jis labai buvo susirūpinęs, ar sodyba tikrai užsidegs. Vėjas jam atrodė per lėtas ir neveiklus.

Bet klojimas degė vis labiau. Aplink jį šokinėjo jau kažin kokie žmonės. Kaip kokie laukiniai kariai, pralaimėto karo šokį betrypsnodami. Negalima buvo abejoti, kad ir kitos trobos tuoj užsidegs.

Vėjas buvo vienintelis Eimučio draugas šią valandą.

Petras Eimutis įėjo lėtai į seklyčią, paėmė keletą kelionei reikalingų daiktų ir dokumentų. Sumetęs šį šlamštą į valizą, jis išėjo į miestą. Tarytum jo šita kelionė seniai jau buvo numatyta ir ją visai lengva vykdyti.

Švito.

Traukiniai turėjo tuojau pradėti eiti Kauno stotyje. Vis vien į kurią pusę.

Jis norėjo šią valandą atsigręžti bei pasižiūrėti į savo sodybą. Jis buvo įsitikinęs, kad jo draugas – įniršęs vėjas – drasko kiek įmanydamas trobas ir netrukus baigs jo pradėtą darbą.

Petras Eimutis priėjo upę, kur vasarą žmonės keliaudavo kareivių užtiesiamu pontonu, dabar pavaduojamu ledo. Jis susikaupė valandėlę kaip su savo tėvyne atsisveikinęs žmogus. Prieš kelerius metus jis taip skubėjo čionai, prie šito tilto, norėdamas sutikti vieną moterį, kurią dabar taip staiga apleidžia.

Kauno miestas jau buvo nubudęs.

Kepykla, vadinama „turkų“, jau buvo atdara. Pilna prigriauta languose ir ant stalų skaisčiai pagruzdintų, it nulakuotų, kvapių pyragaičių ir pyragų. Jis žinojo, kad tai rusų-turkų karo metu paimti belaisviai dabar duoną čia kepa, kitados jų įsteigtoje kepykloje... „Iš kur jie galėtų būti kilę? Irgi žmonės...“

Kauno gatvėmis jauėjo valdininkai, daugiausia – geležinkelio ir kiti, menkesnio kalibro; žydės it nėščios tempė dideles, vos pavelkamas pintines su skaisčia, ką tik iškepta duona. Prie užsisukimo džangsėjo konkė.

Eimučiui, šią valandą kažkaip sarkastiškai ir fantastingai nusiteikusiam, atrodė, kad Kauno konkė pleška kaip pasiutusi. Pilkas arklys (į Kauno konkę tekinkomas tik vienas arklys), nesiekdamas žemės, pleška gatvės užsisukime iš senojo miesto į naujį. Tik akyse sumarguliavo. Kaip karuselėje ar baltai nudažytas švino arkliukas žaislelyje tik užia, net mirksi akyse iš to greitumo.

Taip pat atsistojo namai aukštiekninki, kaip dabar futuristų piešiama. Žmonės žingsniavo, lyg skubiai pastūmėti vienu kartu visoje gatvėje ir vėl staiga sustabdyti, kaip dabar kad rodo filme, kuris tuomet buvo dar nežinomas, arba kaip dabar kad esti gedulo minutę staiga visiems sustojus kaip sužavėtiems ir vėl taip keistai visiems imant iš karto judėti, kalbėti ir eiti.

Petras Eimutis, pasirinkęs sau vietą vagone prie lango ir žiūrėdamas į nubudusias rytmečio apylinkes, pats kaip ir pralinksmėjo. Beprisimindamas savo berną, jis net nusijuokė:

– Velnio šeinė katarinka...

Jis žinojo, kad daugiau taip kalbėti ir galvoti jis nebeturės progos. Baigta! Jis visai užsimiršo, bežiūrindamas žiemos rytmečio apylinkes, tarytum pirmą kartą jas būtų išvydęs. Kaip turistas. Tokios jam pasirodė skaisčios jos, tarytum keli švelniai paimti tildančios muzikos akordai.

Ateityje – tik skaidri senatvė. Ir kelionė.

Petras Eimutis, besitrancydamas po pasaulį, pagaliau atsidūrė Alžyre. Čia nutarė jis galutinai sustoti

ir apsikasti.

Miestas gyventi nėra nei patogus, nei per daug įdomus. Kaitra. Eimutis net suspėjo surasti sau pažįstamų žmonių mieste. Tiesa, labai panašų į Merkelienę Kaune.

Jis visai nesistebėtų sutikęs ją vieną gražią dieną čionai, prie kurios krautuvės rentinio. Bet apie ją, žinoma, jie neturi jokių žinių.

Kartkartėmis, užeidamas pas laikrodininką Ziferblatą pataisyti savo laikrodžio, jis kaip kokiam klube dažniausiai sutinka tenai siuvėją Kabačniką ir mėsininką Lichtenšteiną, – tai vis iš Lietuvos išemigravę žydai. Jis mėgsta su jais išsišnekėti apie Lietuvos praeitį ar apie Lietuvos gamtos grožybes. Jie visi myli savo tėvų dabar apleistą šalį ir visai patvariai yra prie jos prisirišę.

Dabar Eimutis rašo Lietuvos teisės istoriją, žinoma, daugiausia dėl savo užgaidos.

MĖNESIENA

Jiedu susitiko visai atsitiktinai restorane.

Jis dorėjo skanius omarus, ji gnaibė savo ilgais pirščiukais vynuoges. Jos pirščiukais, primenančiais jam tas pačias vynu ir cukrum pertekusias uogas. Tuojau, iš pat pradžių, jis ėmė dievinti ją. Jis buvo įsimylėjęs ją, kaip priimta sakyti, – iš pirmo žvilgsnio. Jo širdis pradėjo stipriau plakti. Protarpiais jis nustodavo kvėpuoti. Tais protarpiais mušdavo kraujas, ir jis būdavo pasiryžęs padaryti viską, ko tik ji geistų.

Lyg tyčia buvo pavasaris.

Po dviejų karštesnių žvilgsnių jiedu buvo susipažinę. Išėję gatvėn, jiedu susikalbėjo. Kitaip ir būti negalėjo.

Jis dirbo kaip jaunesnis, ką tik priimtas valdininkas užsienių reikalų ministerijos protokole. Jis pasiryžęs buvo progresuoti. Ko daugiau reikia? Jo jaunystė, jo užimama vieta ir ypač šis, ką tik įvykęs susipažinimas jį kelte kėlė. Tarytum įmantriai buvo prišriuoti prie nugaros geri sparnai ir kelte kėlė jį aukšty. Jį. Su tikros angliškos medžiagos gerai pasiūtais rūbais. Su jo drąsiomis ir šią valandą skaidriomis mintimis, gerai priligintais ir sutvarkytais plaukais. Kaip ir pridėra protokolo darbuotojui.

O ji?

Ji buvo – viskas. Ji buvo – nuotaka. Ką tik atvykusi į miestą, ta turtinga dvarininko duktė. Skaisti, gerai išauklėta. Ir drąsi kaip šitas pavasaris ir skaisčių perspektyvų moteriškė. Ir su savo laibais pirščiukais tų vynuogių saldumo. Su skaisčiomis liemens ir kitokių moters dalių linijomis, kurios ypatingai harmonizavo po nauju, irgi pavasariškos medžiagos tayloru*. Būsimas aukštas ministerijos valdininkas paskambino, kad jam atsiųstų dar aukštesnio šefo automobilį, kurį jam pavykdavo retkarčiais numaukti ministerijos oficialiems ir mažiau oficialiems reikalams. Taip ir dabar. Nors dabar buvo gana vėlu. Tiksliau – apie vidunaktį.

Jie važinėjosi skaisčiomis miesto apylinkėmis. Gera mašina urzgė kaip tolimos pasakos akordai. Minkšta patentuotų spyruoklių sėdynė juos supo ir nuolat viens prie antro artino.

Mašina lėtai, visai lėtai dunksnojo ir pynė jiems jaunystės pasakas. Tarytum ir jai buvo taip gera, tai pačiai mašinai. Jie nė neįjuto, kad važiuo. Jiems atrodė, kad jie plaukia kažkokia išsvajota gondola žavėtiniais Venecijos kanalais. Kurios, tiesą pasakius, jie dar nei vienas, nei antras nėra matę. Jie tik girdėjo. Retkarčiais atsidusdami ir atsidurdami danguje, tai vėl suspėdami nuvokti pakaunės skaisčių šlaitų žalumą. Protarpiais jis neįjautė kitokio likimo, jį liksianti jo. Pievos, miškeliai, takai žvyruoti ir nežvyruoti, viskas buvo nulieta keistos mėnesio šviesos. Ir lengvučio šydo viskas buvo pridengta. Veidai atrodė tokie keisti. Jis buvo pasiryžęs viskam. O automobilio šešėliai – tokie gairūs, tiršti. Automobilio šešėliai gulė ir šliaužė

* Vyriško kirpimo elegantiškas angliškas kostiumas.

ant sultingos parko žolės.

Jiedu pasipasakojo savo istorijas.

Iš to staigumo ir ji atsiduso: „Ką darysi, kai žmogus toks neturtingas. Tamsta – tai kitas dalykas, tamsta gali greitai būti prezidentu.“

– Aš? – net įsisvajojęs jaunikis nusistebėjo tokia perspektyva, tiek, jam atrodė, tolima ir keista. Savo damai kiek nuraminti jis tarė: „Prezidentų ateitis tokia ilga, atmink tamsta, tokia konkurencija...“

– Aš netekau visko, – sakė įsidrąsinusi panelė, su karšta širdimi ir tokiu nauju, ką tik pasiūtu kostiumu, kuris jai ypatingai tiko.

– Ko „visko“?

– Dvaro.

– Kas gi jį pagrobė? Kas atsitiko?

– Na, tamsta žinai gerai, viskas nusavinta.

– Kaip tamsta dabar gali gyventi?

– Kaip? – truktelėjo pečiais.

Jis buvo jaunas ir herojiškas. Ir tąja savo jaunatve turtingas. Argi jis neįpintų ką į šį liūdną akordą?

– Viena likau...

Nors tai buvo tiesa, bet šie niūrūs niuansai, atrodė, mažiau derinosi su tokiu linksmu asmeniu kaip ji.

– Tamsta! – jis šoko gelbėti jos. Jis net prisiglaudė lūpomis prie jos rankų. Sąlygos buvo tokios patogios: mėnesėliošviesa ir vienuma.

Po to jie aptarė, kad geriau būtų juodviejų likimą suderint. Po to, žinoma, kai jis bus palypėjęs tarnybiniais laiptais kiek aukščiau (jis dabar buvo gana žemai). Ji labai gerai suprato jo intenciją. Jie buvo šią valandą laimingi.

Iš ryto nieko, o dabar viskas! Liepsnojo viduje jaunuolis. Bet staiga ji pašoko taip ūmai, kad jaunuolis vos sugebėjo atsipeikėti.

Dama užsidengė veidą savo laibutėmis rankomis kaip skaudžiai užgautas vaikas. Tarytum ji verkė ar iš susigraužimo spaudė galvą.

– Kas atsitiko? Kas atsitiko? – Jis kvotė save, kuo bus ją užgavęs. Žodžiu, veiksmu (kurio nebuvo), ir negalėjo dovanoti sau tariamos kaltės.

– Aš pamečiau auskarą! – Panelė pakando lūpas iš baimės.

– ?

Ji atsilošė į automobilio sėdynę. Jis atslūgo. Prakaitas buvo bepradėjęs pasirodyti. Jis irgi atsilošė automobilio sėdynėn. Jis nustebo. Jis pasižiūrėjo į ją ir taip pat į antrąjį, dar bekybantį ausyje, tokioje apetitiškoje vietoje prie kaklo, stambų auskarą. Sulygino perlo stambumą su savo mizernomis mėnesio įplaukomis, taip pat – su jos sopulio didumu ir nutarė, kad šitoji nelaimė vis dėlto galima pataisyti. Auskaras – tai dar ne viskas! Atslūgo jis kiek ir išlygino savo kaktoje raukšles kaip po sunkios ir komplikotos problemos ministerijoje.

Jis liepė sustabdyti auto. Kiek jie ieškojo vežime ir parko vejose, perlo surasti jiedviem nepavyko. Mėnesienos kelionė buvo sutrukdyta. Apsišarmojęs ir šviesiomis skraistėmis apsikutojęs, pradingo mėnulis, mūsų riteriškos poros privargintas. Paliko žvyruotas kelias – plikas, bet – nemistiškas kaip pirma. Nuotaika dingo.

Jis žiūrėjo į ponios ausį. Didelis perlas. Šeimos palaima. Brangus atminimas, susijęs su namų praeitimi. Su tėvais ir dvaru. Ji – jo viešnia šiandien. Jis ją adoruojas.

Jis tarė:

– Tai įvyko per mano neapsižiūrėjimą. Tai mano kaltė (jis žiūrėjo maždaug, kodėl kartais gali išsinerti poniams auskarai). Aš atsiteisiu. Tamsta rytoj turėsi tokį pat perlą! – akcentavo jis savo pažadą.

– Niekados! Ką tamsta manai apie mane? Be to, ką žmonės pamanytų?..

– Aš žinau, tamstai tai nemalonu.

– Iš viso aš nenorėčiau daugiau apie tai kalbėti.

Kokia ji altruistė!

Bet ji tebebuvo nuliūdusi. Po gana ilgų prikalbėjimų sutiko priimti iš jo (ji pabraukė šį žodį) tą, ką jis buvo pažadėjęs.

Jiedu atsiskyrė labai draugiškai. Jis svajojo apie ją visą naktį ir negalėjo užmigti. O kada užmigo sunkiai nusikaltusio valdininko miegu, tai sapnavo, kad jis pats gaudo riešučiomis Pietų vandenyne perlas. Sunkus buvo tai darbas. Net suprakaitavo. Perlas yra perlas. Jis ėmė visu atsidėjimu skaičiuoti, iš kur šią valandą galėtų paimti tiek pinigų tokiam perlui įpirkti ir negalėjo užbaigti. Iš tų skaičiavimų nieko neišėjo. Pinigai reikalingi šiandien, tuojau!

Mintis, ji labai kankinanti, nutrūko.

Juodviejų buvo sutarta, kad ji pati nueisianti krautuvėn ir pati išsirinksianti tinkamą perlą ir jam pristatysianti sąskaitą. Pasekmės? Ar jis žino? Gal teks kreiptis pas patį ministrą, kurį jis tematė tik du kartu savo gyvenime... Bet po to vėl viskas būsia išlyginta ir viskas būsia gerai. Žinoma, kitą kartą jis būsias atsargesnis! Po to jie vėl galėsia taip pat linksmai abu važinėti po Kauno apylinkes. Ir širdies nieks nespaus.

Išaušus ir visą dieną ji kankino tas bjaurus žmonių išrastas žodis sąvokai apibūdinti: „kaina?“

Savo biure valdininkas buvo visai išblyškęs. Niekas jo nė pažinti negalėjo. Jo draugai susirūpino. Diena buvo klaiki. Iš vienos pusės, labai turtinga, bet, iš kitos pusės, ji slegianti savo neišsprendžiamomis problemomis.

Pagaliau apie dvyliktą atvyko sąskaita, jos pasiūsta.

Virpančiomis rankomis ir visas suprakaitavęs jis atplėšė voką ir didvyriškai perskaitė skaitmenį.

– Devyni litai penkiasdešimt centų.

– To dar betrūko! – užsigavo valdininkas. – Sąskaitas krautuvininkas sukeitė. Tai ne mano sąskaita!

Kad jau ir nesiseka jam. Tokią rimtą valandą, per neapsižiūrėjimą žmonės krečia šposus su juo. Žmonės ne visuomet esti apdairūs ir rimti. Jis sunkiai atsisėdo savo valdiškoje kėdėje ir, kaip laukdamas galutinio sprendimo (kėdė ėmė staigiai braškėti po juo, simboliškai kalbant), jis dar užmetė akį į sąskaitą.

Po tuo svetimu lapuku buvo parašyta:

– Pinigus gavau ir kvituoju. Bambušnikas. Auksakalys irkomersantas.

Jis šią Bambušniko krautuvę pats gerai pažino. Krautuvė didelė... Kad tik būtų manoji sąskaita!

Juk tai Amerikos pinigais nepilnas doleris... Jis sunerimo.

– Palauk! – Dabar tik jis sumojo. Aktingoji mergina norinti jį prislėgti. Užuo tikrojo savojo perlo, ji liepė pirklui pririnkti tokio pat didumo dirbtinį... Bet aš jau ne toks maniakas!

– Palauk, tu pirkly! Tyčiotis iš žmonių... – Jo karjera vistiek jau buvo kaip ir žuvusi. Jis visu staigumu liepė pašauktikrautuvininką.

Kad būtų iškilmingiau, į tokią aukštą įstaigą atsilankė pats Bambušnikas su sąskaitėle. Jis užtikrino, kad panelė ir dabar, ir pirma buvo pirkusi dirbtinius perlas. Netikėti juo buvo negalima. Jis gan gerai pažino jį. Bambušnikas buvo mandagus. Jis skubėjo atsiveikinti.

– Bet tai buvo tikras, šeimyninis, iš prosnelės paveldėtas perlas... Tokio didumo! – Valdininkas parodė pirštais labai didelį perlą.

– Gal ir buvo. Bet ji pati pirkto savo auskarus pas mane...

– Tamsta, čia mano garbės klausimas!

Bambuškinas pažiūrėjo į jį. „Dar vienas pamišėlis šioje aukštoje įstaigoje“ (už ką tik žmonėms pinigų moka!). Jis ir taip daug laiko sugaišo dėl tokių niekniekių. Jis buvo mandagus.

Bambuškinas buvo rimtas. Jis sakė tiesą.

Abejonės nebuvo.

Valdininkas paspaudė pirklui ranką. Valdininkas grįžo į kambarį ir garsiai nusikvatojo. Tiek garsiai, kad jo draugai manė, jog jis pamišęs. Šiam vakarui jis pakvietė visus savo bendradarbius vakarienės (pinigų neturėdamas). Omarams ir vynuogėms. Niekuomet tiek linksmai jie nebus praleidę vakaro. Bet

savo paslapties jis nepasakė.

Daugiau su panele jis nesusitiko.

Jis nevedė.

JONO GRAUŽOS NUOTYKIAI

– Pasiutęs miestelis! Pasiutusi kaitra. Nėra žmonių! Ko tik čia aš atvažiauvau...

Taip sakyti niekas kitas negalėjo kaip tik Jonas Grauža.

Dulkinas, alkanas, iš kelionės išalkęs, ką tik atvykęs iš didmiesčio, iš užsienio, ir nei iš šio, nei iš to patekęs į šį nusurdusį Pietų Lietuvos miestelį visų savo laukų nuogumu prisišliejusį prie tos plačiosios ir supramonintos Prūsijos. Savo laukų tyrumais miestelis taip arti buvo nuo Vokietijos, kad ranką per sieną ištiesus galima buvo su kuriuo prūsu pasisveikinti. Bet šiaip jau miesteliukas, suspėjęs laikraščiuose pasireklamuoti savo didele pažanga. Tiesa, čia kitados veikė mūsų pirmieji patriotai, pramušdami sunkius, Lietuvą tuomet užgulusius rūkus.

Taigi! Juk šios šviesos dalelytė neabejotinai ir jam bus tekusi, kad ir keistais keliais į jį atėjusi. Kitaip, jei ne šie pirmieji Lietuvos patriotai, tie mūsų neužmirštini senovės *grand old menai**, gal ir jis būtų koks prūsas, tikriausiai – lenkas. Ir jau neabejotinai tikras rusas. Gal per krikštą, kur Rusijos gilumoje sugūžęs sau vadinamą „šiltą vietą“ ir – būtinai vedęs kurią rusę, Olgą. Kuri, žinoma, savo žirkklėmis ir savo fasonu būtų jį iškirpusi kaip kokį žmogeliuką iš nudėvėto popierio. Tuomet jis būtų rusas, visi jį vadintų: „Vania“.

– Juk esu doru Jono vardu krikštytas! – suriko garsiai, stabtelėdamas gatvėje, Grauža.

– Prie to mano vardeliuko neišdildomu rusų įpročiu prisegtų dar niekuo nedėto ir sodžiuje vis pasiliekančio mano tėvo vardą... Taip jau reikia!

– Žodžiu, būčiau tikras rusas, gerčiau savo amžinas arbatas. Su Olga. Ar be jos.

Iš tuometinio savo jaunatviško užsispyrimo Jonas Grauža bus ėmęs ir išėjęs Aukštąją miškininkystės mokyklą Miunchene. Kodėl būtinai miškininkystės, ir dar būtinai užsienyje, jis negalėtų tiksliau atsakyti. Rusuose irgi buvo tos rūšies mokyklų, gal dar ne blogesnių už vokiečių, bet tai buvo – užsienis!

Dėl to, kas „galėjo būti“, jei jis neatsispyrė surusėjimams, jį net supurtė. Dėl to, „kas yra“ dabar, jį irgi supurtė. Nes stačiai į jį ėjo kiaulė. Savo mintis, matyt, turėdama ir kažkokia pusiau prijaukinta. Kai žmogus savo meditacijos aukščiausiam įtempime buvo užsimiršęs ir stabtelėjo gatvėje.

Och! Irgi – „centras“. Kiaulės!

Visur apie Graužą buvo nykuma. Miestelis buvo tuščias. Mieste dominavo aikštė. O aikštėje – vienatinis suskūręs laikraščių kioskas, šį kartą irgi tuščias, irgi niekieno neprilankomas.

Pirma šviesa į Lietuvą, ėjo iš šio miesto, dabar šviesa į žmones ėjo iš šio kiosko, tarytum dominuojančio visą Lietuvą ir dabar matomo iš visų pusių, kur beeitum. Per didelę vidudienio kaitrą, visomis atlapomis durimis. Ir vieno – dekoratyviškai sėdinčio ant balto porcelianinio puodo – vaiko. Vaikelis braižė kažkokias figūras smėlyje piršteliu, sėdėdamas puikiai ant savo sosto.

O mama – tikros madonos veidu – virė ant primuso makaronus ar jų porūšį, „lokšenis“ vadinamus.

Grauža, mamos ir vaikelio gerai nuteiktas, kreipėsi į poniją savo nekantriu:

– Traukinys į Kauną? – kaip paskutinio išganymo griebdamasis. Tai buvo malda.

– Rytė. Iš ryto – 4.20.

– O daugiau?

– Daugiau nėra. Paskutinis ką tik bus išėjęs.

Graužai nesisekė.

Mamutė triūsė savo kioske kaip savo kokiame name. Ji bus paėmusi į save būsimą Lietuvos didvyrį,

* Patriarchai (angl.).

tą savo stipruolį, tokį rudplaukiuką ir glaudė arčiau prie savęs.

– Beveik kaip tikra senovės paveikslų madona, – jis norėjo pasakyti – Rafaelio madona! – bet neištarė šio žodžio. Pats visai susižavėjęs šiuo gyvu paveikslu. Kartais ir jis lankydavo parodas ir žinodavo meną. Kai mama susijuokė, dantys jos buvo tokie balti ir skaidūs. Tas viskas jį kiršino liktis ilgiau ties ja.

Pažinčiai sudaryti jis nusipirko keturių puslapiukų ir ar ne keturių dienų senumo „Pasaulio žinias“. Bet prieš jį buvo visa diena...

Tokia kiosko idilija gelte gelė jo kiek įrūdijusią sielą. Tarytum jis pats tuoj ryžtųsi viską pakeisti savo gyvenime ir sukurti nuotaikingumą, tolygų šiai poniai.

– Tamstos vaikas?

– Taip, manasis. Išdykėlis.

– Tikrai nusisekęs. Vienas?

– Ak „vienas“. Namie dar trys.

– Tiek daug?

– Darbuojamasi... – nusijuokė Pietų Lietuvos madona.

– O vyras?

– Esama ir vyro! – nenusiminė moteriškė. – Lentpjūvėje dirba.

Išauklėto ir šią valandą kiek nusiminusio žmogaus gestu Grauža atsisveikino su šia skaisčiaja moteriške. Tokia apčiuopiama ir artima kaip laimė.

Bet kas toliau? Toje miestelio tuštumoje Jonui Graužai taip nuobodu darėsi, tarytum jis būtų kieno pristatytas skaityti visas, smulkiomis raidėmis surašytas, smuklėse iškabintas blaivumo, o podraug – ir girtuokliavimo – taisykles. Ar radijuje kas, ypač lyriniu ir artistišku tonu, skaitytų be galo ilgus meteorologinius pranešimus. Tik čia to radijo mygtuko jokiū būdu negalima buvo spraktelėti ir nutraukti. Diena tęsėsi...

Grauža dar jokiū būdu negalėjo atsipeikėti nuo savo ką tik atliktos kelionės. Automobilis, pasamdytas pasienyje ir trunkęs jį per gerus 20 kilometrų, galop per staigų užsikimimą išmetė jį čia. Nuo vieno pasienio į kitą pasienį.

Ir taip viskas šiandien!

O anoj pusėj sienos – vokiečių traukinys, pažiūrėti toks ilgas ir imponuojantis, atūžė ir atbildėjo ir paleido į lanką tik tris pasažierius. Jų tarpe ir Graužą. Kaip ir stuktėlėjęs traukinys savo kakta į kokią tuštumą. Kur daugiau traukiniai jau nevaikšto. Traukinys, pasirodo, nebuvo pritaikytas Lietuvos geležinkelių traukai.

Kaip liūdna grįžti tokiomis aplinkybėmis namo. Grįžti iš linksmybių miesto Berlyno, kur Grauža viešėjo ir bus sau pasiteikęs kiek parako, reikalingo dabar jo ateičiai. Iš šviesos, kuri taip gerai nuteikia žmogų, – į pilkučius kasdienio popiečius.

Nuskurusiu kaip pati melancholija pasienio vežiku ir savo etikečių nuklijuota valiza, jis skubino greičiau pravažiuoti sieną. Vežėjas tyčia ilgėliau sustojo. Ar išeis kas pažiūrėti? Niekas. Buvo kaitra. Net muitininkams neįdomu buvo knaisinėtis po svetimus daiktus. Bet kai ratai ėmė ir sudardėjo stambiame grindinyje, kaip patranka iš visų pusių subėgo žmonės. Reviduoti. Daug valdininkų. Ir tokie gerai nutukę.

Respublika taip neilgai egzistuoja, o žmonės suspėjo jau nutukti.

Negerai! Žmogus turi būti elastiškas ir, kol jaunas, turi būti jaunas. Paslankus ir nenuorama, koks visuomet buvo Grauža, jis ilgėdavosi to savo užsienio. Jį visuomet traukte traukė ten užsienin. Niekomet vietoje negalys nusėdėti, ir jį, kaip kokį medžiotoją, maudė į miškus. Be tų kelionių, jis irgi buvo tikras medžiotojas ir mėgdavo tas savo skaisčiausias girias. Grauža buvo tikras girinis.

Bet, iš kitos pusės, surask tu man tikrą žmogų, Lietuvai pirmuosius žingsnius bežengiant, kuris, be visai pamanomos vokiečių kalbos, dar pakalbėdavo ir kitomis užsienio kalbomis ir, be savo specialybės, nusimanė dar užsienio gyvenime. Išvažiuodamas į užsienį, jis mėgdavo vadintis „inžinierium“. Tas „inž.“ geriau skambėdavo ir atpalaiduodavo jį nuo visokių sąvokų: „giria“, „medžiai“. Tokie intymūs dalykai jam, o žmonės – nesuprantami. Inžinierius – tai akcija, tai tiltai, plaktukai, matematiškos kalkuliacijos, daugiau

priimtini žmonėms. Žodelio „de“ prie savo pavardės užsienyje nepridėdavo, nors kažkur dvarelyje, gilioje skrynioje, gulėjo pergamentas, bylojęs tą apsiereiškimą. Toks tai buvo iš visos pozicijos Grauža.

Ir ne visai toks, kaip dažniausiai jo kolegos, jaunystėje kiek skurdę ir dažniausiai iš savo „bakūžių samanotų“ vykdavę į kurią Maskvą studijuoti, mamos įduotų duonos bakanų su savim ritinį. Jie keliaudavo kartą ar du per metus. Tiek tos ir žinybos būta. Dabar jie visi, kaip labai praktiški žmonės, susiskirstė sau visas aukštąsias vietas. Bet į tą jiems nepažįstamą ir dažniausiai keistą „užsienį“ važiuodavo labai nenoriai, vis senu įpratimu savo duona vežini. Nekalbūs ir didžiai atsargūs. Kaip ir visomis dar neištrūkusiomis sagmentimis perdėm ir aklinau užsisagstę, kad koks prašlaiva iš jų kartais neištrauktų minčių ir nesužinotų, kas jų sielose darosi. Bet Grauža užtai nevengdavo visomis galimomis ir dar daugiau negalimomis progomis nuvykti į tą savo artimą Berlyną, linksmą miestą. Kai žmogus išsiilgdavo, ilgai provincijoje gyvendamas, Berlynas atrodė jam šviesiausias, turtingiausias ir patraukliausias miestas pasaulyje. Ir pamokinantis. Tad jis ir mokinosi. Dar daugiau nukrypti į pietus: į Vieną, Budapeštą ar Paryžių, – jis neturėjo laiko, Lozanų jis neminėjo – tai senoms tetoms prieglaudoms.

Išeidamas iš tokių savo nusistatymų, ir Lietuvoje jis nesigraibė per daug atsakomųjų „vietų“. Jis buvo patenkintas savo distriktu. Daugiau esą laisvės.

Tik šiandien jis bus pakliuvęs į šią „duobę“! Dabar šiek tiek imąs su šia vietove apsiprasti, Grauža nutarė dar kartą apeiti šį „miestą“ ir pažiūrėti, kas čia darosi dvyliką valandą ir kaip žmonės kvėpuoja oru, jei jie kvėpuoja.

Miestelis, deja, buvo vis tas pats. Eilė namiukų. Daug įvairiaspalvių dėžučių vaikams pažaisti, vis atdaromis durimis.

Tai buvo krautuvėlių eilė su žmonėmis, remiančiais rentiniu ir vis šaukiančiais: „Užėikite! Naujų prekių gavome“...

Viena žydaitė, darydama manikiūrą savo aštriomis replėmis cukrui skaldyti, kvietė irgi Graužą pirkti pas ją.

– Valgyti... – nurodė mostu Grauža į savo ištuštėjusius grobus.

– Arbatos galima?

– Kas gi geria arbatą dvyliką valandą! Ne.

– Ne tai ne, – ji patraukė pečiais. Ar maža keistuolių pasaulyje.

Žydu gurguolė tempė pas gyvulių „pjovėją“ žalmargę, jauną tokią ir simpatišką karvutę, visu Mozės įstatymu pjauti. Būtent aštrus peilis po gerkle, tik tris kartus patempiamas: vienas, du, trys, ir visą laiką, kad peilis negriebtų kaulo. Paskui pati karvutė tenusispardo.

Žalmargė, tokia jauna, tik kojomis įsistiebusi spiriasi. Grauža kaip tik ir reiškė jai visokeriopos užuojautos, nors jis žinojo, kad nieko negalima šitoje eigoje pakeisti. Karvutė, įsistiebusi kojomis, stovi. Kiekvienas žingsnis gyvenime brangus.

Priėjęs šventorių, – čia esama net kelių bažnyčių! – Grauža visu atsidėjimu perskaitė savo laikraštį, kuriame šiandien dominuoja arabų sukilėlio Abdel Krimo išsami biografija, tiek reikalinga šiam miesteliui ir Graužai. Dar – Kulvos miestelyje vaistininkas išsilaužė sau koją. Ir dar – viename iš penkių skelbimų jauna panelė ieško gyvenimo draugo laikraštyje nenurodytu terminu ir sąlygomis. Skelbtis – tai pažanga. Grauža be jokios pagarbos nusiųdė laikraštį į gatvės dulkes.

Užėiti gal į kunigus? Ne! Jei ir pavyktų susikalbėti, tai būtų amžinos arbatos ar, tikriau, amžinas tų arbatų ruošimas ir prisiruošimas, ir šneku šneku šnekučiavimas, ir kalbos apie visus dėdžius ir dėdienes. Pažįstamus ir daugiau – nepažįstamus.

Pagaliau Grauža priėjo ir atpažino tą vietą, kur šoferis šiandien jį išmetė, užsokęs ant ūkininko suvalkiečio vežimo. „Suvalkietis“ kiek apkultu vežimu nė nemanė nusileisti šoferiui. Jis tik tekino ir miklino savo botagą... Graužai pavyko pasprukti iš šių temperamentingų diskusijų. Nutaikęs valandėlę, kai jis jau nieko nematė ir negirdėjo nelygu tetervinas, susižavėjęs savo kudakavimu, Grauža mechaniškai įbruko šoferiui atpildą. Šoferis pakvitavo akimis, priėmęs sumą.

„O toliau? – klausia savęs Grauža. – Vėl toji pat miestelio aikštė, kur, matyt, visi keliai į ją suveda.

Nuobodžiausias ir naivus aikštės keturkampis, kaip kokio vaiko nemokšos į savo sąsiuvinį papieštas.“ – Grauža prisiminė Madoną.

Vaikelis jau nebesėdėjo ant puodo. Dabar visu atsidėjimu, kaip sportininkas tempė katę už uodegos, negyvai besistengiančią iš jo ištrūkti. Moters irgi jau nebebuvo. Vietoj madonos sėdėjo toks jaunas žmogyla. Matyti, jos vyras. Apyraudonių veidu, naujo, besiformuojančio Lietuvos proletaro prototipo. Žmogyla visu atsidėjimu dorėjo savo skaniai garuojančią Iokšenių sriubą. Žodžiu, nepakantriam Jonui Graužai visas kraštovaizdis staigiai pasikeitė.

– Kur ponia?

– Kokia ponia? Ponių čia nėra.

– Ponia, kur sėdėjo ir laikraščius pardavinėjo.

– Tai manoji, skubiais reikalais išvyko į Vokietiją. Tamstai reikalingas laikraštis? Turime paskutinį – „Pasaulio žinios“.

– Skaičiau...

– Nauji – rytoj.

– Kas dabar prižiūrės kioską?

– Pavalgysiu. Užkąsiu. Uždarysiu.

– Kur čia linksminamasi?

– Kur?

– Čia – miestelyje.

– Čia nesilinksminama.

– Valgoma?

– Užkandinė autobusų stotyje pravažiuojantiems. Yra dar kavinė, ką tik iš Kauno atvykę žmonės įsteigė.

– Ir viskas?

– Išskilmingesni užėina pas kleboną.

Jis nebuvo išskilmingesnis. Bado verčiamas Jonas Grauža turėjo užėiti pas manikiūruotą krautuvinkėję ir, užuot tos „arbatos“, buvo pavaišintas tikrai skania *gefüllter Fisch** su balta baltutėle duona-chala.

Ir dabar? Nors pėsčias eik į Kauną. Šitame čia mieste jis jokių būdu nenorėtų nakvintis. Čia galima mirti iš nuobodulio.

Diena ilga.

Nors užėik kur pas kunigą ir paprašyk šachmatais lošti. Jei kuris mokėtų lošti.

Taip bemedituodamas, jis pamatė aikštėje (vėl toji aikštė!) kaip iš mados žurnalų kirptą, labai gražiai vilkinčią poniją. Tokioje vienuoje – tokia staigmena! Kaip kokią auką jis žvalgė šią dabitą iš tolo. Tai buvo miestiška ponija. Tai jau tas vienas daiktas – visų kančių vertas atpildas! – atsigavo Grauža, nelygu koks menininkas, suradęs gyvą siužetą. Paskui jis turėjo sustoti ir nustepti. Jis pažįsta ją! Ir gerai gerai pažįstąs šią poniją. Grauža sušuko iš džiaugsmo:

– Tamsta čia?

– Čia... Bet – *tamsta*?

– Tamstos pasitikti, – sujaukėjo Grauža.

– Tamsta visuomet buvai mandagus.

Grauža tikrai gerai negalėjo prisiminti ponios pavardės. Bet jis ją pačią gerai pažino. Tai buvo vienos Kaune geriausios kavinės savininkė. Žmonių didžiai prilankomas avilys. Ir ji – darbinga bitutė. Nors šeimininkė visuomet turėjo atsidėjusi dirbti, bet ji turėjo visuomet gerą žodeliuką, pataikytą jam. Kad ir darbo skersvėjų šnektelėti ir pralinksminti jį. Ir pati pralinksmėti. Ji visuomet buvo tokia mandagi. Tai buvo kaip ir koks ištikimas jo draugas.

* Įdaryta žuvis (vok.).

Nors jis visuomet svajojo apie daugiau.

– Kaip malonu su tamsta susitikti.

– Ir man. Aš dažnai galvoju apie tamstą, – atsakė stilingoji ponja.

– Negali būti? Apie mane?

– Taip. Taip. Taip! – telegrafavo ponja. Grauža net nustebo, kodėl tokiu staigiu būdu išreiškia savo jausmus ponja. Gal šaiposi kiek, kaip pridera skaisčiajai ponių genčiai. Nerimtos juk jos visos tokios.

Bet ponja pati užsisvajojo. Tai negalėjo būti melas. Tai buvo tikrovė. Ji svajojo. Gal iš tiesų apie jį. Tai buvo tikrų ir grynų jausmų ponja. Tiek pat ir jos tokios patrauklios (be melo) akys. Tegu plaukai juoduman kiek persimetę, o akys žydrios... Ko gi daugiau gyvenime? Surask ir man tokią poniją. Kuri šnekasi su tavim ir tavimi guodžiasi.

– Bet iš tikrųjų, ką čia tamsta veiki? – nenusileido Grauža.

– Dirbu. Dirbu.

– Na, na? Čia?

– Esu čia įsteigusi – nenusiminkite! – kavinę. Sekasi neblogai.

– Dabar aš būsiu tamstos tikras klientas. Iš tamstos kavinės niekuomet neišeisiu. Iš Kauno čia visuomet užvažiuosiu... Pavojus man!

– Ir man.

– O dabar neseniai aš nežinojau, kur užėiti čia užvalgyti. Ir su žmonėmis pasikalbėti.

– Tamsta, be abejonės, alkanas?

– Alkanas, alkanas, ponja. Visais atžvilgiais alkanas.

– Ne, aš manau tik tuo vienu atžvilgiu?

– Buvau pavaišintas žuvim. Manufaktūros priedų ir sagčių krautuvė susimylėjo.

– Vakare, tai yra kiek vėliau – jei tamsta turėsi laiko – tamsta turi užėiti pas mane. Pas mane – namo.

Mes praleisime gerą valandą... – Ponja visai linksmutėlė žiūrėjo į jį. – Jei tamsta neprietaringas?

Tas „pas mane“ intrigavo Graužą.

– Kokios man perspektyvos, tamsta! Bet – sėdėti su tamstos vyru ir kortomis lošti aš nedidelis šalininkas...

– Vyras? – suriko malonioji ponja. – Vyras Kaune. Argi tamsta nepažįsti mūsų kavinės Kaune? Bet kam ją palikti nedrąsu.

– Tuomet aš neprietaringas!

– Be to, tamstai didelė garantija – jis negrįš. Manau – namo ir „ne laiku“. Ir kortomis tamstai neteks lošti. Nei loto. Nei kitkuo. Mes surasime kitokį lošimą.

Ji pasakė adresą. Jis pakartojo.

– Ir po visų tų perspektyvų yra dar tamstai koks „bet“?

– Pavardė?

– Ak, žinoma, tamsta busi užmiršęs mane. Per visas tas moteris! – juokėsi ponja savo skaisčiomis lūpomis, kurių paskirtį ponas Grauža labai gerai žinojo. – Nagi – Račienė!

– Ak, Račienė. Kokios tos Račienės simpatiškos! Ir puikios. Kad tik daugiau tokių būtų. – Jis pabučiavo jos vieną pirštuką. – Tamsta leisi? – paklausė.

– Leidžiu.

Ji pradingo.

Jonas Grauža dabar žinojo, ką veikti ir ko imtis tokiame simpatiškame miestelyje kaip šis. Jis niūniavo ir taikė kadrilio taktus. Iš viso Jonas Grauža turėjo gyvenime gana stiprius nusistatymus ir principus. Kai kiti skuto savo ūsus, – tokia buvo mada, – ir visi vaikščiojo tokie apskritainiukai, jis dėvėjo ilgus senoviškus ūsus.

– Ai! – sakydavo ponios, – tamsta, ponas Jonai, dar dėvi ūsus.

– Ai! – sakydavo ponios ir kitomis progomis, ūsų pakutenamos.

Ir vėl, kai kiti šoko lėtuosius angliškai negriškus šokius, besilokomuodami labai pamažu ir vis

besiglausdami prie ponių ir įvairiai formuodami ponių figūras, jis neformavo jokių figūrų ir nesiglaudė. Jis šoko. Šoko savo senoviškus valsus, užkliūdavo kartais ir už mazūro, jei proga pasitaikydavo.

Bet dabar jis jau nebebuvo valdininkas. Valdininkas, labai gerai apmokamas, valdininkas, grįžtas iš užsienio, valdininkas, kuriuo vyresnybė pasikliauna. Grauža buvo, iš šalies pažiūrėjus, žmogus, veikiau priskiriamas poetų rūšiai. Kad ir trisdešimt dvejų metų, šiaip kiek surambėjęs šeimyniniu požiūriu, bet dabar žinąs savo galią, savo norus ir paskirtį. Reikia juk truputį poezijos gyvenime!

Tokia pakelta nuotaika Grauža prisirydė iki ponios buto... Būta sodo, o sodo gale, glūdumoje, – namelio. Grauža beveik nustebo: veikiau lūšnelės...

Bet užtai viduje jauku, šviesu ir šilta.

– Tai tamsta po užsienius važinėji!

– Darbas, ponial! Darbas.

– Žinau aš tuos „darbus“. Bet Berlynas irgi neblogas miesčiukas.

Ponia buvo jauna, žavi. Matyti, ką tik grįžusi iš miesto. Dar neišėjusi iš savo karakulio palto.

Dabar jau visu smaguriavimu Grauža paėmė ponios ranką ir pabučiavo.

– Galima? – vėl paklausė.

Ponia davėsi bučiuojama ranką. Ji buvo visai sužavėta ir gerai išauklėta, kaip tikra ponia. Dar priedo suteikė jam savo šypseną.

Trobelėje buvo karšta. Trobelė buvo smagiai pakūrenta. Čia ir prasidėjo. Visu savo naivumu ir kažkokiu kaimiškumu Jonas Grauža taip pasakė:

– Galima tamstą pabučiuoti?

– Žinoma, galima, – nusijuokė Račienė.

Jis, kad ir labai atsargiai, vis dėlto įliejo visą savo sielą (ir prityrimą) į šį savo kūrinį.

– Uch! Kaip tamstos ūsai kutena – pasakė ir ponia Račienė.

Jonas Grauža kaip ir laukė tų žodžių. Kaip koks tenoras, pasitikįs savim ir jau iš anksto laukiąs biso po kurios įžymesnės arijos.

Bet šį kartą Grauža pats entuziazmavos:

– Kokia dieviška moteris tamsta!

– Tokia kokia Kaune. Kokia pirmiau. Paprasta ir naivi.

– Tamsta patraukli. Ir skaisti. Aš manau: tamstos pozitūra, linijų išraiška, muskulų žaidimas – tai juk muzika. Kas galėtų pamanyti, kad čia tas viskas turėjo įvykti. Tamstos jaunatvė! Kad kas galėtų pamatyti tamstą visą, grynai menininko akimis žiūrint, kaip tamsta iš tikrųjų gyvenime atrodo.

– Tamsta matai gi mane, ir gana neprisidengtą. – Ponia senu įpratimu, namo grįžusi, buvo apsilikusi nesudėtingu apsiaustėliu.

– Ne, aš manau, tamstai besimaudant. Kai tik vieni vėjai tamstą beglosto...

– Jei tamstai tas sudaro malonumo. Aš manau – kaip menininkui.

Furoras. Tai buvo naujas įvykis. Tai buvo modelis, rodantis paskutinį *création**. Ji nusibloškė nuo pečių savo skraistę. Bet tokiu lengvu, neužgaunamu gestu. Iki to juosmens visa ko buvo. Muzikos, paguodos, pasitikėjimo savim. Ateitim. Jei jis neapalpo, tai tik dėl to, kad buvo stiprių nervų žmogus, užsigrūdinęs po savo girias.

– Tamsta – nepaprasta moteris. Aš nežinau, ką daugiau, kad tik galėčiau būti arti tamstos. Tamsta visa ko, gali reikalauti iš manęs!

Ponia pareikalavo įteikti jai čia pat esantį apsiaustėlį. Jai dabar šalta.

Iš dėkingumo jis norėjo dar kartą ir dar kartą ją pabučiuoti. Ir ją visą. Jis toks laimingas.

Bet ponia juo nesirūpino. Ji terūkė savo papirosą. Tokią valandą! Tarytum viena kambaryje būtų. Ar skaitė kurią knygą. Gyvenimo knygą. Tai nusidėjimas grožiui, tai šventvagystė. Buvo mandagi, kaip ir pirma, bet kažkokia kitokia. Atvėsusi. Bet ji buvo savo minčių įkarštyje.

* Kūrinys, padaras, kūryba (pranc.).

– Tamsta ką tik pasakei, kad aš būčiau – tamstos. Bet kaip aš tą galiu padaryti? Aš myliu tamstą!

– Tuomet viskas tvarkoje.

– Kaip tik netvarkoje. Sėskis tamsta. Ir sėskis patogiau. Aš tamstai kai ką pasakysiu. Aš buvau įsimylėjusi tamstą, kai tamsta pirmą kartą pasirodė Kaune. Jauna dar būdama, aš pasakiau sau: arba jis, arba niekas. Net savo vyrą tąsyk privedžiau, neseniai buvome susituokę, ir pasakiau: „Jis!“ Mano vyras buvo pakantrus ir mane suprato. Ne kiekvieną gi sekmadienį tokie dalykai galėjo įvykti.

– Žinai tamsta, aš dėl tamstos viską būčiau rizikavus, nuo visko atsisakiusi. Tik tamsta! Tamsta su manim kalbėjai, šokai su manim, kiek šalimais žvalgeisi į mano kuzenę.

Grauža nustebo.

– Kuomet tai? – iš tikrųjų jis klausėsi kaip kokios pasakos, kaip vaikas kad klausosi. Išsijungęs visai iš savo gyvenimo. Pasidarė kažkoks abstraktus.

– Visuomet. Pirmą kartą pamačiau tamstą per studentų balių. Tai buvo seniai, ar ne? Tamsta, žinoma, užmiršai tą momentą.

Grauža tylėjo visai tylutėlis. Laikas jam daugiau neegzistavo.

– Kai jaunas buvai, tamsta buvai toks patrauklus. Ir gražus.

– Gražus. To dar betrūko! Bet dabar – nepatrauklus daugiau?

– Ir apie „dabar“ bus. Na, žinoma, tamsta apie tą viską užmiršai. Net mano vyras susipažino su tamsta. Turėjo susipažinti su tamsta. Aš priverčiau jį. Žinai tamsta, kai moteriškė ko nori. Bet tai nebuvo banaliukai. Tai buvo pati gyvenimo rimtis. Ką moteriškė gali išnešioti savo širdyje.

– Dar ir dabar?

– Ne! Iki dabar.

– Iki? Gaila.

– Tamsta šokai su manim. Žavėjaisi manimi. Bet aš pati buvau vis nusiminusi, šokdama su savo princu. Tas paprastai įvyksta vieną kartą gyvenime, kaip su manim tuomet. Ir niekuomet nepasikartoja daugiau. Tai nereiškia, kad aš daugiau su vyrais nesusitikdavau. Bet ne tas! Tamsta prisakei man aibę komplimentų, bet savo žvilgsnį vis užmesdavai į mano kuzenę – šiandien po darbo ji ateis čia! Nepasotinamas tamsta toks. Bet man buvo vis vien. Aš buvau rimta. Aš buvau padegta, tą ugnį išnešiojau iki dabar. Žinai tamsta, kaip moteris kad nešioja po savo širdim kūdikį... Tamsta buvai man brangus. Žinoma, vėliau buvo progų susitikti su tamsta – Kaunas toks mažas. Bet aš likau visuomet tamstos vienuolė. Vyras nujautė ir buvo pakantrus, geras ir grynos sielos žmogus. Jis laukė.

– Bet tai baisu, ką tamsta sakai. Ir aš nežinojau. Taip dažnai susitikdavome. Bet aš irgi tamstą myliu. Klausyk tamsta – myliu! Dabar tik viską suprantu.

Jis dar nenorėjo rezignuoti. Pasiduoti. Jis matyte matė, kad jo „auka“ vėso, šalo ir sprukte spruko iš jo. Jis matė, kad jau nėra jokios priemonės iš tikrųjų ją gražinti. Šį kartą jis buvo iš tikrųjų nelaimingas. Ir gal mylėjo ją.

Bet ponias kaip ir nesidomėjo daugiau juo:

– Tamsta baigė mokslus, įsikūrei Kaune. Aš žinojau ir sekiau tamstos gyvenimą kaip mažai kas. Kodėl taip atsitinka? Pirmas meilės įkarštis praėjo, bet aš buvau visuomet tamstai ištikima. Tamstos.

Iš tikrųjų dabar jis norėjo priglauti ją prie savęs kaip didžiausią gyvenimo turtą, kaip brangią moteriškę, bet ji buvo bejausmė. Kas spaudžia prie savęs lavonus? Ji buvo įledijusi.

– Ir pagaliau tas turėjo įvykti. Ko aš daugiausia gyvenime bijojau. Tamsta, žinoma, „simpatizavai“ man, aš tą mačiau. Kuri moteris to nemato. Tamsta norėjai daugiau. Pergyvenimų! Ir įvyko! Ko aš taip bijojau. Tamsta buvai Kaune. Iš mano žodžių tamsta galėjai suprasti, kas aš. Ir kad aš tamstos. Bet tamsia slidinėjai paviršium! Šiandien ta, rytoj kita. Aš nenorėjau to. Per pigu. Kodėl aš turiu aukotis, kam?

– Vieną dieną aš nutariau prisipažinti, atvirai išsikalbėti su tamsta kaip šiandien! Ir tikrai mes būtume pasikalbėję, man atrodo, – kuriuo laiku, kokiomis priemonėmis ir kokiomis sąlygomis artėti savo idealo, o ne tolti nuo jo. Nesistebėk tamsta, aš daug galiu pakelti gyvenime. Aš nežinojau pagaliau, ar tamsta vedęs, bet žinojau, kad tamsta turi Kaune „garsonjerę“, kai į Kauną iš provincijos atvažiuoji

šautuvėliui pasistatyti. Kaip tamsta sakeisi.

– Gal buvo vienuolikta, gal buvo vidunaktis, iš tamstos butelio išskrido tokia išblyškusi ciocia. Besipudruodama...

– Tamsta žvalgei mane...

– Nė į mintį man neatėjo tamstą žvalgyti. Nė teisės pagaliau aš neturėjau skverbtis į tamstos gyvenimą. Aš planingai siekiau savo tikslo. Savo idealo. Be jokių ten „žvalgybų“.

– Bet kokia ten pas tamstą tų ponių registracija! Tą išblyškėlę aš mačiau jau ir anksčiau su tamsta. Tokia liekna. Veikiu griaučiai! Ponia ne mūsiško tipo. Turbūt artistė, pamaniau sau. Tamsta beeidamas į ausį jai šnibždėjai. Dangų jai lenkei. Tuomet irgi gal 12 val. – vidunaktis. Tamsta manęs nė nepastebėjai... Ponia blizgučiais nusagstyta vakarine šilko suknele. Dievaži kas vaikšto pas mus Kaune gatvėj vakarine suknele? Tik dvi virvelės per pečius telaikė, be jokio apsiaustėlio.

– Iš tiesų tai kino artistė. Svetimšaliams reikia įsiteikti ir introdukuoti bei informuoti. Tai mūsų pareiga!

Sutinku. Bet tie „žvynai“ Kauno gatvėmis. Kaip žuvelė. Tamsta gerai ją introdukavai. Man sakė vėliau (Kaunas toks mažas miestas!), ji net dvi dienas iš lovos negalėjo atsikelti. Mūsų klimatas jai, matyti, buvo per stiprus. Pagaliau ko norėti, moteriškės būta tokių silpnų kaulų ir sveikatos. Menas daug jėgų išseikvoja!

– Tamsta žiauri kartais gali būti.

– Ne, sakau sau, Stanislava! – mano vardas Stanislava, pavardę dabar tamsta žinai, – pirmą kartą graudžiai nusijuokė ponias. – Jei jis tave myli, tai vis tiek. Bet jis tavęs nemyli. Eik sau viena ramybėje. Ir užmiršk. Tai ir viskas.

– Bet jis „tave myli“. Ir ar negalima dar pataisyti? Aš prižadu... Tamsta! Nėra dar vėlu.

– Atrodo – taip. Vėlu. – Ji nebuvo nei sentimentali, nei banali. Bet vėl savimi pasitikinti ir susivaldanti moteriškė.

– Tai ir viskas!

Grauža liko išsiblaškęs ir savimi nepatenkintas. Be to, tas skubus galvojimas, prie kurio jis niekuomet nebuvo pripratęs, jį slėgė. Taip greitai reikia susiorientuoti. Tas galutinai jį priveikė. Jis buvo nuginkluotas.

Į butą įgriuvo kuzenė, iš karto matyti – juokuolė. Kaip per rūkus jis prisiminė, jie šoko su ja „studentų baliuje“. Su šia blondine. Dabar gyvenimas įpynę kelias baltas gijas į jos plaukus. Bet ji buvo tokia pati patraukli. Nesuspėjo nė atsidusti „inžinierius“ Jonas Grauža. Nė žodžio negavo su ja šnektelėti. Drauge su kuzene ėjo ponios Račienės vyras. Vyras dabar atrodė atviras, net kažkoks linksmas.

– Dievaži tu mano, ir tu čia! – taip sveikinosi su juo ponias Račienė. – Ponas Grauža dar pamany, kad į kokias pinkles aš norėjau jį įveltį. O aš prižadėjau jam, kad be tavęs šiandien apsieisime.

– Ne mano kaltė, kad traukinį iš Kauno išleidžia lygiai dvyliktą naktį...

Dabar vyras iš visko suprato, kad šį kartą jis, nors ir ilgai laukęs, bus laimėjęs. Iš tokio įsitikinimo net pasakė ir ponui Graužai porą širdingesnių žodžių.

Visų nuotaika buvo gera. Išskyrus gal pačią ponias Račienę. Ji liko liūdna.

– Saugokis tamsta šeiminkės! Ar tamsta nežinai, kad ji pavojinga. Šiandien – tas, rytoj – anas. Ir visiems ji sako vis tą patį. Kad tik jį vieną ji mylinti! Užveda vyrą pas save, ir – baigta. Uhm! – Matyti, tai būta sąmokslinkės. Ji karštai pabučiavo Račienę, žiūrėdama jai į akis, lyg klausdama: „Na, kaip?“

Atmosfera vienkart susidarė giliai nuotaikinga, visi buvo kaip ir pajaunėję. Kaip naujai suskirstytomis rolėmis ką tik sukurtos pjesės buvo susirinkę vaidinti. Į tas vaidybas buvo įtrauktas artistu ir ponas Grauža. Jis šaipėsi, kalbėjo, bet savyje pasijuto esąs gerokas idiotėlis, taip giliai įklimpęs...

– Tai tau „mažas miestelis“, kur niekuomet nieko neatsitinka! Ir „nesilinksminama“... Pasilinksmink!

Savyje jis nutarė tikrai „pasitaisyti“, dar ne vėlu reviduoti savo senąsias programas.

Grauža į provinciją pas savo žmoną negrįžo. Grauža buvo vedęs. Provincijoje jo laukė žmona su dviem vaikučiais, kuriuos jis mylėjo.

Grauža pasuko į Berlyną. Kur buvo, jam atrodė, tinkama vieta susikaupti ir išspręsti: „Kas toliau?“

RAUDONI BATUKAI

Ką pavasaris daro su žmonėmis! Žmonės pradeda siusti. Tegu aš, pavyzdžiui, jau nebejaunas žmogus, bet irgi išsisiūbuoju, ir apstingusį kraują kažkoks kipšas ima judinti. Kraujas verda. Tarytum aš būčiau jaunuolis, pirmąkart į studentišką kepurę įsivertęs. Koks drąsumas! Ir daug kvailybių galima pridaryti. Jos atrodo tuomet tokios drąsios, tokios logiškos ir tokios reikalingos. Bet iš tikrųjų tik žmones kartais imančios juokinti. Dėl to, kad jaunas.

Šiandien, sakysim, sekmadienis. Užuoat ėjęs į vaistinę, kur žmona su gydytoju yra mane pasiuntę, nes gyslos per blauzdas yra sutinusios, aš seku Kauno gatve vieną poniją, visai svetimą man ir nepažįstamą, tayloru apsivilkusią. Tokią sekmadienio „našlę“. Šiaip reikėtų jau eiti į bažnyčią. Aš esu apsirinkęs Katedrą, ten einu sekmadieniais, nes ten iškilmingiau. Ir kunigas savo pamokslus geriau suduria. Po to jau, kaip paprastai, sekmadienio pusryčiai ir vakarienė namie. Pusryčiai kiek iškilmingiau, vakarienė paprastai. Aš esu praktikuojantis. Tas mane patenkina. Bet ne uzurpatas. Kitokių nuomonių neslegiu. Šiaip esu pamanomai linksmo būdo. Mėgstu kartais net pats pasilinksminėti. Turiu omenyje tik kultūrinio pasilinksminimo būdus. Grįžtant prie ponijų, jokiomis „progomis“ nesinaudodavau. Esu vedęs.

Bet žmona išvyko, ir aš likau vienas namie, laisvas. Ne piktai laisvas. Bet tas miestas šiandien mane intriguoja. Kaip vaiką žaislas. Nors šiaip aš visai rimtas. Ir – nemažo rango tarnybos žmogus. Niekas nepatikėtų! Nes niekas nepajėgtų įžvelgti šį momentą į mano sielą. Šiaip, iš paviršiaus žiūrint, aš esu tvarkoje. Aš esu departamento vicedirektorius. Ne kas kitas. Ir ne mažiau. Dabar, iš apsiausto ir kaklaraiščio žiūrint, aš, kaip ir visi kiti, atrodau sekmadieniškai. Aš esu pastovus ir nefrivoliškas.

Atgimysiu žvilgsniu žvalgau gatvę. Nelygu būčiau atsidūręs Paryžiuje, kaip anais laikais. Kaip Paryžiaus kurioje tuščioje ir aprimusioje gatvėje, kaip paprastai ten sekmadieniais vasarą. Paskutiniu metu aš labai retai prisimenu Paryžių bei tą mano Sorboną, kurioje ėjau savo mokslus. Atsiminti dabar Paryžių kaip ir neįeina į mano tiesiogines pareigas. Aš turiu daug tiesioginio darbo savo biure, esu pasižymėjęs savo tarnybiniu uolumu, su žmonėmis išsišneku kaip reikiant ir ne vieną valdininką užlaikau po tarnybinio laiko. Kartais man net atrodo, kad be manęs nė valstybinis aparatas nesisuktų. Bet valdininkai nerūstauja, jie jaučiasi, kad jų labai aš įkinkau juos į darbą ir juos suinteresuoju darbu.

Šiandien, taip sakant, aš darau Paryžių. Aš, Sorbonos buvęs studentas. Nors ties manim tik rusų mums paliktas „Soboras“, kažkoks plytų gramėzdas.

„Našlė“, matau, kalbasi su vienu automobilio savininku. Automobilių mūsų miestelyje, tegu „laikinoji“ sostinė, nedaug.

Ir mes juos visus žinome beveik jau atmintinai. Bet jie tesikalba neilgai. Automobilis jau nudardėjo. Likusi viena, ji ilgai žiūri į krautuvių lubas. Kas gali būti paikesnio – sekmadienio rytmetys mieste. Kai visas miestas ruošias kažkokiai akcijai ir pilnas vilčių ir būsimosios dienos lūkesčių.

Pilkas stilingas sijonėlis aptempia jai maloniai užpakalio paduškaites. Vips vips, kai eina. Puikiai tekintos kojos broniruotos puikiomis kojineėmis. Kas gali būti gražesnio už moters šaunias kojas, tiek gundančias ir kartais į pražūtį vedančias! Kai esi ryžtingesnis. Pati aukštos statūros ir nekvailo tokio profilio. Dvi sidabrinės lapės, sunkiai užgulusios jos pečius. Tai jau visai įtikina žmogų ir jai suteikia *raison d'être**. Eina sau moteriškė, o iš po tayloro baltos bliuzelės liemenėlis kiek atsegtas. Et cetera. Et cetera.

Na, graži tu, ką čia jau ir sakyti. Dabar turbūt dar nusipirks sau duonos riekelę ir eis namo pusryčiauti.

– Labas! – Žodžių neištaria, bet pasako akimis. Bet aš veik išgirstu žodžius. Ir, galvos nepasukdama, praeina pro šalį. Ji gal jau bus pastebėjus, kad aš ieškau „Paryžių“ ir mentaliai kiek girgžtelėjęs.

Kas tai? Gal aš ją pažįstu? Klientė? Taip jaučiai ir taip rimtai ji bus pasielgusi su manim. Nesu dabar

* Buvimo prasmė, pagrindas (pranc).

tikras, ar nebūsiu kur susitikęs draugijoje, gal ministerijoje kada. Bet ji nueina. Nieko geresnio nesugalvodamas, nudūlinu, nustryčioju savo per blauzdas sutinusiomis kojomis. Nieko jai neatsakau, net nenusišypsau. Einu kaip kokia Dievo bausmė. Visas išraudęs. Net ponias dėl manęs liko išsiblaškęsi. Irgi nueina savimp ir paskuba pradingti.

– Kas jinai? Nejaugi lengvo žanro moteriškė...

Yra žmonių, kurie maltretuoja tokios rūšies moteriškes. Pinigų nesumoka ir šiaip užgauna. Paprastai jie stengiasi dar būti nemandagūs. Bet tik ne aš. Aš visuomet su visais mandagus. O tokius vyrus kaip anie reikia mušti ir jokių būdų jų nesigailėti. Kartais esama net aukštos hierarchijos žmonių. Mušti kuo pakliuvo – lazdomis ar nuodėguliais iš židinio.

– Patinusiais veidais alfonsai! Pareina namo ir žmonoms rankutes bučiuoja... Toks aš, žinoma, nesu.

Deivė jau bus pradingusi. Aš darasi sentimentalus ir skaitau pats sau lekcijas kaip iš pamokslų. Tas kažkoks religinis sekmadienio momentas ima nugalėti mane.

Vaistų aš nenusiperku. Motyvas: vaistinės uždarytos. Pareinu namo. Bet su tokiomis mintimis, tarytum apysakai rašyti. Iš pusiausvyros aš jau išstrenktas. Negi į ministeriją šiandien eisi...

Bet šiandien visur tokios išsipuošusios moterys. Nes pavasaris. Viskas šviesiau, skaisčiau. Aišku visur. Tarytum šitokioje drauguomenėje viskas jau sureguliuota ir taip lengva gyventi. Lietaus šiandien nebus. Jaunuomenė virste virto iš miesto, kaip kas pajėgė. Daugiausia dviračiais ir – pėsti. Visi nušvitę ir garsiai šūkauja, ir linksmi. Diena bus išgelbėta visiems. O gal kai kuriam – visam gyvenimui. Tokia nuotaika ir tokios moterys šiandien. Kai kurios, matyti, negali iškelti už miesto. Ar savo palydovų laukia. Lūkuriuoja. Bet joms visoms šiandien tylutėlės šypsenos. Ir plaukų šukuosenos rūpestingesnės šiandien dėl to, kad sekmadienis. Visos jos tokios išsimiegojusios ir patenkintos. Jų rūbai glosto kūnus, tokios visos patenkintos ir įdomios. Ir taip visos jos moka parodyti, kas yra rodytino ir ypač nerodytino. Tai visas mokslas mokykloje turbūt. Ta amžina koketerija.

Namie vienas. Nes žmona kuri diena išvykusi užsienin, kaip pridera mūsų besiformuojančiai diduomenei čia. „Kiek prablaivėti nuo šeimyninio gyvenimo“, – pasisakė. Nors mudu labai santūringai gyvename. Bet vis dėlto. Reikia prošvaisčių. Be to, sakėsi, apsipirkti reikia. Juk, kaip žinoma, pinigai užsienyje lengviau išleidžiamas. O per tą laiką suspėsianti ir manęs pasiilgti. Bet kur ir kuriuo tikslu, pati ji tikrai dar nenumatė. Kaip paprastai su moterimis atsitinka. Kol pakeliui sutiks tokią pat ciocę ir maršrutą bus galutinai nustatytas. O kai ji grįš, aš po senovei mindžiosiu savo departamento slenkstį, o ji ruoš drauge su kitomis Kauno poniutėmis labdarybės arbatas, kurios būtinai pas mus vadinosi *five o'clockais*. Ir mudviem seksis. Ir greit aš pasensiu. Kad daug emocijų būtų Kaune, to aš negalėčiau pasakyti. Į senatvę tikriausiai aš būsiu pasiekęs generalinio sekretoriaus vietą, kuris jau žymiai aukštesnis už vicedirektorių ir patį direktorių ir dažnai prilygsta pačiam ministeriui. Nors aš turiu ryšių politiniuose konservatyviniuose sluoksniuose, bet politika aš nesiinteresuoju. Į ministerius netaikau ir nesiruošiu niekuomet pakliūti. Tokios tai nuomonės aš esu apie save.

Bet kaip čia atsitiko, kad ir aš vienu šuoliu išvykstu dabar į užsienį... Ministerijos likau komandiruojamas į pasaulinę socialinės globos konferenciją Lozanoje. Konferencija, matau, gerai organizuojama. Daug svečių dalyvaus. Net iš Tolimų Rytų. Iš Indijos ir iš kitur. Aš irgi pasiruošiu gerai.

Bet kaip malonu keliauti. Niekas tavęs nežino, kas tu. Kaip koks lordas Faryfaxas ar dundendronas van Housenas dundi sau užsienio keliais. Tačiau tas pavasario kipšas, prilindęs andai Kaune, neatstoja ir dabar.

Turbūt atsisveikinimas su jaunatve? Kuris kurį nugalės? Tai turnyras. Rungtynės kokios. Majestotingos rungtynės, visų žiūrimos. Aš giliai pažvelgiu moterims į akis „Mitropoje“*, kiek svedelėdamas vagone pirmyn. Tyčia vyrus erzinu. Ar šviesesnę roželytę, ar jaukesnę gėlelytę į pavasariškų rūbų kilpą įsisegu. Štai jums! Kas man. Tą galiu daryti, kai žmogui sukako keturiasdešimt su geru kaupu. Važiuoju vienas. Jaunas, turtingas ir smalsus. O pats taip galvoju sau – o jeigu ir pasilikčiau dar iki pensijos

* Mitropa – taip sutrumpintai buvo vadinami miegamieji vagonai ir vagonai restoranai XX a. pr. Europoje.

net vicedirektoriumi, man ir to visai pakaks. Mažiau vargo, nes darbas įprastas. Skolų neturiu, o pinigų nestoka. Dvaro irgi neturiu; nesu niekadęs bandęs po žemės reformos respublikoje susigaudyti dvarelį, – pagal kitus konfrerus, iš proto išėjusius, – ir jį administruoti, sėdėdamas ministerijoje ir sukdamasis kėdėje, telefonu. Jie dabar visi, tie mano prieteliai, kaip vienas namie juodą duoną graužia, niekur neišlenda ir ramumo jokio neturi su tais savo dvarais. Supaikėję ir visai apsileidę! Nes visi lenda į didesnes skolas. Patys žemės nemylėdami ir jos patys nedirbdami. Ne! Arba žemę dirbti, arba žmonių negundyti. Aš bent kartais knygą pavartau. Senai seseriai, pasilikusiai ūkyje, – kad ir mokytoja – padedu. Tegu senatvėje mūsų ūkyje karšinas. Andai koklinę krosnį esu jai įsteigęs. Nieko aš iš jos nereikalauju. Ūkis kaip ir jos. Mes tokia tema: kieno? pagaliau niekuomet nekalbame. Ar ne vis vien. Ir, be to, viskas taip aišku. Visi juk mes iš ūkio esame kilę, nors visokiais būdais jo vengiamo ir išsižadame. Vaikų aš neturiu. Su žmona sutampu. Ko gi daugiau?

Kai grįžau šiandien iš kongreso patalpos, kongrese, o taip pat viešbutyje moterys mane intrigavo. Į viešbutį, kad ir vidunaktis, nutariau eiti pėsčias. Laisva sau ir linksma.

Jau per kongreso iškylas aš patyriau, kad per tuos kongresus žmones daugiausia tomis iškylomis tesirūpina bei valgo. Juo didesnis kongresas, juo daugiau šitokio sąmojo. Turbūt tų visų susitikimų tikslas. Moterys buvo prielankiai nusiteikusios. Prielankiai – susipažinti ir draugauti. Turbūt ir jos visos tokia pat pakilusia nuotaika, kaip ir aš, ir atsipalaidavusios čia atvyko. Savo naujai pasiūtais rūbais ir geriausiai parinktomis nuotaiomis. Mat svetur visi žmonės atrodo „lyg ne tie“.

Kongreso inauguracijos pradžioje kuluaruose dominavo viena jauna moteriškė, žurnalistė kokia, ar ką, atvilkusi svečiams knygą pasirašyti. Aš jai pasakiau, kad temoku tik eilėraščius į albumus ponioms rašyti.

– *Eh bien! En ce cas – poésie!**

– Bet ar neatrodo tamstai, kad tai vis dėlto pasenęs kiek dalykas... *Un petit peu démodé...***

Be savo pavardės, į knygą pabrėžiau dar tikrąjį inkarą.

Vadinasi, „viltis“.

Tas mano poniją nuteikė dar geriau. Ji dabar visai užmiršo mano žadėtuosius „eilėraščius“. Pati užsikabinusi už šio mano jai mesto inkaro.

– Dar, dar!

– Būtent?

– Nagi tamstos šalį.

– „Lituanie“ – įrašau. Bet, dėdamasis patriotu, pridėjau dar lietuviškai: „Lietuva“.

Ir dar:

– Jei tamsta toks raštingas, tai dar – motto, motto!

– Bet aš neturiu gyvenimo motto.

Žvilgterėjęs ir nusižiūrėjęs savo oficialinių popierių portfelyje, norėjau kopijuoti ir dar brėžti į albumą mūsų „Vytį“. Kuris iš esmės yra labai gražus ir karingas. Bet nuo svečių knygos buvau atstumtas kongreso minios.

Vienam viskas, kitam nieko! Kongresas turėjo dirbti.

Ir gerai, kad nepadariau. Kad nebūtų taip kaip prieš porą metų Vienoje, Praterijoje, kai įbrėžiau į paduotąją restorane įžymybių knygą laurų vainiką su dviem kaspinėliais, dviejų balandėlių laikomais. Po vienu kaip reikiant pasirašiau aš. Po kitu (kaspinėliu) buvo padėtas parašas „Mme Deveikis“. Laimingu supuolimu netikėtai sutikta mano užsienyje, ir man atrodė labai patriotiškas žygis piligrimus priglausti.

Nesuspėjau nė praverti namų durų, sugrįžęs namo, tuoj buvau sutiktas labai smalsaus žmonos veidelio:

– Na, kaip pavyko vakarienė su ponija Deveikiene?

* Na! Tebūnie poezija (pranc.).

** Bent kiek senamadiška (pranc.).

Nustebau tokiu moterišku susižinojimu.

– O kam tie du balandėliai?

– Tai vietos paprotys!

Netyčia, nuvogtu žvilgsniu, pastebėjau, kad mano žurnalistė mane zonduojanti. Na?! Jos žvilgsnyje galima buvo išskaityti: toks rimtas ir toks nerimtas... Tai buvo labai maža akimirka. Bet tokios labai mažos akimirkos dažnai gyvenime daug ką reiškia ir būna dažnai labai ilgos. Bet ji jau pradingo tarp svečių, tiek jos ir būta. Savo akyje dar ją suspėjau užfiksuoti, kad – kaip jūros banga jos plaukai į vieną šoną suversti, sušukuoti. Plaukai, į rausvumą kiek persimetę, užlieja jos galvą. Ji kaitri kaip arabų arklys. Išduodanti save judesiais ir savo kalba. Ir nesigailiu aš, pavartojęs savo mintyse tokį žodį kaip „arklys“. Tai ji! Kaitrioji. Pagaliau Lietuva juk „žemės ūkio šalis“!

Staiga vienas šveicarų delegatas, kaip kelmas į pilvą susimetęs, – tarptautinių socialinių klausimų įžymybė – užtat turbūt tokia ilga ir sunkia barzda, pastebėjo mano susidomėjimą kongreso organizatore:

– Tai mūsų garsioji poetė!

Kaip šiandien čia viskas poetinga.

Paskui estradoje šoko. Iš kaimo, matyti, sukviesti folkloringi žmonės šveicarai savo fatališkus šokius. Kitose grupėse žmonės dainavo.

Buvo plojama, gėrimasi ir kalbama. Kalbama. Tos prakalbos! Per suorganizuotą kongresiniam apetitui paskatinti rautą.

Jei aš norėčiau, paimčiau šią išdaigų pilną poniją, ir galbūt mudviem pavyktų kur nueiti į parką ar į mažą restoranėlį, mes tikriausiai puikiai susikalbėtume. Nors poetu aš niekuomet nesu buvęs – be bylų rašymo, nė vienos eilutės negalėčiau sumegzti. Ir laiškai mano, net ir į gimines, man blogai sekasi: „Aš sveriu aštuoniasdešimt kilogramų, o žmona išvažiavo į Šiaulius“. Tik su savo sesute našle, prisidėjusia dabar du našlaičius vaikus auklėti, aš atviresnis, ir mudu per laiškus pasikalbame smagiau.

Mano sesuo mano žmoną gerbia, prisilankydamos labai dažnai viena pas antrą. Kad ir įvairių interesų moterys, viena antrai, matyti, nekliudo.

Nei aš tą jaunuolę kviečiu, nei kalbinu! Kad ir žinias galėčiau pagilinti apie moderniąją šveicarų poeziją. Ji man prielankumą per kitų paskaitas savo šypsenuomis rodo.

– Kur tu dėsi ją, senas vilkas būdamas? Dar verksi vėliau. Tegu skraido ji pati apie ugnį ir tegu vozojasi savo bohemos papročiais su kitais.

Rimtas būdamas, pagalvojau apie žmoną, gal ir ne visai tokią jauną kaip ši.

Kongresas gilesnių socialinių studijų dėlei buvo kviečiamas į laivą paplaukioti Lemano ežeru ir pasižiūrėti nakties metu fejerverkų. Aš atsisakiau ir nuėjau gulti. Kaip pridera gerai išauklėtam piliečiui ir tam ramsčiui, ant kurio laikosi visa dabar restauruojama tėvynė. O nakties studijos kitiems.

Bet iš tikrųjų kaip žmogus gali tokiam amžiuje, kada dar nesenas, bet daugiau jau ir nebejaunas, pats išsižadėti to miesto fejerverko ir blizgučių. Juk blizgučiai ir fejerverkai – tai gyvenimo rimitis. O toji naktis! Moterų akių sužaišavimai. Tokia rudūnė, kažkokiu, kaip ir murzinuotu veidu, tiekdamą man pakeliui alaus bokalą, prieš pat dvyliktą nakties ir prieš patį knaipės uždarymą, ir ji tajį moteriškąjį prielankumą rodo.

Vėl gatvėj sutinku vieną simpatinę japonę iš mūsų kongreso. Laiba pati, tokiais patraukliais ir moteriškumo pilnais veido bruožais. Ir, žinoma, su patemptom į viršų kaip šniūreliais akimis. Kokios japonės geros ir podraug naivios moterys. Vienos gatve einančios tokiu metu. Bet ją pasiveja meksikietė ir naujazelandietė. Turbūt visos į viešbutį skuba. Aš manau sau, prisivysiančios! Šypsosi kaip broliai. Kad aš arčiau su jomis susipažinčiau, būtų daug pelno, ir aš savo gyvenimo žinias papildyčiau. Malonu būtų susipažinti ir su tokia malonia ir simpatinga japonė ir pasikeisti nuomonėmis, kad ir po pirmos valandos nakties. Kur visos jos gyvena? Aš nežinau. Mes visi išsklaidyti po visus miesto viešbučius. Aš riteriškai nusilenkiu joms – mes, pasirodo, sugriūvame į tą patį viešbutį. Visi. Pirmenybės palmę vis dėlto atiduodu savo laibajai japonėi su tokiomis gudriomis, nuolat besišypsančiomis kaip ir vaiko akimis. Kokios jos gudrios gali būti, tos japonės, kaip ir šioji. Nes kaip matai gali suvaldyti vyrą savo šeimyninio gyvenimo

patrauklumu, ištikimybe, nuolaidumu ir moterišką poeziją, kurios ji tikriausiai turi neišsemiamus šaltinius.

Aš namie, viešbutyje. Galvoje maišatis. Tarytum Štrauso valsio neseniai dar aidėję ir dabar nuaidėję ir tik užklydę garsai. Ramu. Kaip po kokio baliaus. Tarytum neseniai tokį senovišką ir tokį drąsų kankaną būtum matęs.

Raišioju bandažais savo koją, patinusių ir nebekokią. Kompresuoju. Galima ir užmigti. Išstatau batus, per dieną tiek mane vedžiojusius po svetimą miestą.

Bet išstatyti batus didmiesčio viešbutyje ne toks jau lengvas daiktas. Tai jau visa istorija. Kur žmonės kažin ko yra suvažiavę ir vienas antro nepažįsta. Arba pažinti nenori. Arba tyčia ieško progos susipažinti. Jei tik geležinkelio bilietas neverčia išsinešdinti iš viešbučio.

Visi batai gretomis stovi. Alpinistiški, kad ir – moterų. Stambūs. Kaip moterys gali nešioti tokias klumpes, ir dar vasaros metu mieste. Turbūt ekskursijos. Ten vėl šeimyninių porų batai, padorūs. Bet priešais mano numerį – raudoni batukai! Kontrastiški, elegantiški, nukapotais galais. Bet tvarkingai sustatyti stovi. Vadinas, poniam rimta, neišsidraikėlė. Ir visi batai rytojaus laukia.

– Tai – japonės!

Jei įeitum – ji, savo šilko pižamas apsigobusi, su tokiais baltais ir dideliais ibiais, – ji turbūt nenusistebėtų, nešauktų isteriškai. Galėtų būti dar blogiau, kai imtų šaukti visai nesuprantama samurajų kalba. Bet, priešingai, ji visai rimta, nieko neįtardama, ramutėliausiai pasižiūrėtų į žmogų.

– *Renseignement?** – ar ko paklaustų. Ji dar nemiega. Telefonu – susisiekti.

O jei ir miega, kokios skaistybės. Aš suduodu sau per kaktą, net statomieji valyti batai man išbilda iš rankų. Ir nueinu gulti. Bet japonės jau negaliu užmiršti. Nors per naktį tik sapnuoju baidyklėmis duriančius velnius. Tuos pačius didžiausius specialistus, kurie paprastai savo civiliniame gyvenime darbuojasi arčių arčiausia krosnių. Matyti, likerių per ne mier prisiuostęs ar ko užvalgęs.

Iš ryto vėl kojos. Šįkart – mano. Sopa. Po akim raukšlės. Pasiilgstu kiek žmonos. Kur ji? Kad čia atvažiuotų. Bene susipras. Argi moterys susivoks kada. Kai vyrai vieni dirba... Dėl žodžio „dirba“ vis dėlto susilaikau. Ji visai ne „sena“ – kas čia dabar prasimanė – ir greta kitų elegantiškai atrodytų.

Rytas. Viešbučio salonas.

Puošniame viešbučio salone aš ir dar keli tūnome. Puselėjame, nežinome, kuo pradėti dieną. Vis kongreso žmonės. Kiek jų čia. Visi ruošiasi ir atrodo labai užimti.

Viena buka, lyg pono Dievo buvo priplota, kai ji buvo drebiama iš molio. Susiplojusi tokia ir sutrumpėjusi. Kai Dievas neturėjo ko geresnio veikti. Arba kaip artistas koks, pavargęs lipdyti savo molio statulą, drėbtelia iš delno likusio molio gurvolą kur pakliuvo ir pats ima atsigaiivinti. Taip ir jai veido priešakyje dabar mėsingos nosies guzulas. Takšt! Tekis! Buvo mėsų nosis.

Ji pati veikia panaši į vyrą. Stambių tokių pečių, labai trumpomis kojomis. Bet labai vykusiai ir skoningai sušukuotais plaukais, kas suteikia jai daug moteriškumo.

Aš ją mačiau kongrese pirmiau, bet dabar neatsimenu, kurios šalies. Ji ypatingai ruošiasi dienai, užgulusi vietos ir užsienio laikraščius, net kažkokius vadovus ir savo mokyklinį sąsiuvinį, kuriame daug pabraižų ir pastabų. Vyrų nematyti, ar jie bus kur išėję į miestą, ar dar nekėlę. Tik ponios vienos. Bet aš, dar iš namų iškeliaudamas, nutaręs esu nuosekliai sekti kongreso darbus, nevengiu ir dabar moterų metodų ir jų darbų. Žmogus niekuomet nežinai, iš kur gali būti inspiruojamas.

Dar antrai poniam, sėdinčiam salone, tarnas atneša vandens rytmetiniams vaistams gerti. Tokia baisiai išbalus, bet stilinga ir aukšta. Ji irgi užgulusi savo rytmetinę korespondenciją, turbūt čekius rašo. Bet tokia kieta, veikia galėtų priminti vyrą. Argi ji turi širdį? Nors ir nusišypso tarnui labai oficialiai. Argi šioji ir anoji, tokios dvi, galėtų dėvėti batukus? Ne? Aš nenorėčiau, kad tai įvyktų.

Bukoji moteris avi tikrus vyriškus batus. O toji, su savo čekiais, liesoji, vis pataiso per krūtinę savo rezginėlius, kurie jai nušliaužia per kaulų liesumą. Tikra anglė. Ji užsako sau arbatos su pienu, kaip ir

* Žinia, informacija. Čia: „Na ko jums?“ (Pranc.)

pridera gerai anglei. Veidas jos per žiauną, matyti, kitados buvo įskeltas. Per autokatastrofą ar besileidžiant jai *ski* per kalno staigumą, ji bus prasiskėlusiai sau veidą. Nemaža tikriausiai kraujo nuvarvynusi snieguose. O tai dėl to turbūt, kad suliesėti norėjo. Ar kad mokėsi moderninio *ski* sporto, pati netvirtų kojų būdama. Dabar ji tikriausiai nesportuojanti. Veidas pavargęs, kad ir gražiai po pavykusios operacijos sutvarkytas. Krūtinė kiek įdubusi, nors pati elegantiška. Nieko sau tokia. Argi ji būtų pelenė tiems užburtiems batukams? Nei Ji dėvi kitokius. Visai patogius ir paprastus. Ji tikriausiai nežinanti, ko daugiau siekti gyvenime. Angliškai liūdna. Nors konversuoti su ja tikriausiai būtų įdomu. Ne! Tai ne ji.

Į salę įeina japonė. Augalota tokia ir skaisti. Visiems besišypsanti. Kaip ir vakar, ją palydi naujazelandietė ir meksikietė. Koks malonumas man! Per salės didumą aš bėgu į ją pasitikti. Ką rūpi man kitos!

Ir *bonjour*, ir „kaip sekasi“, be galo. Ak, kokios ištikimos moters akys! Man maloni toji pažintis, ir japonė tikrai intriguoja mane, ir ji pati interesuojas daugiau sužinoti iš manęs.

– Na, matai tamsta, kaip lengva prie Tolimųjų Rytų pasaulio prieiti! – sakau poniai, įtikėdamas savo kažkokia antžmogiška galia.

Naujoji Zelandija ir Meksika išsinešdina, kad mudviejų nekliudytų, į miestą apsipirkti. Kai mes aptarėme visą Lietuvos ir Japonijos geografiją, namų ir šeimos santvarką bei politiką, – kalbėjome greitai ir be sistemos, – mano dama irgi užsimanė išeiti į miestą apsipirkti. Bet kur aš su ja eičiau! Vaikščioti su moterimis po krautuves – tai žemina žmogų.

Beje, batukai! Aš visą laiką buvau įsitikinęs be jokio ten žiūrėjimo. Tai ji! Bet kur ten, ji rėžia dabar gatve savo pačiais madingais ir visai neraudonais.

Visai ne mano pelenė, toji skaisčioji princesė.

Aš ėmiau sirgti batų liga, kai pagalvodavau, kur tie mistiški batai. Kaip detektyvas koks. Pelenę reikia surasti.

Aš liekuos salėje. Salė apytuštė. Prasideda antroji kongreso diena. Dar viena moteriškė! Šioji užgulusi laikraštį laiko. Lyg kito darbo neturėdama. Net valgo protarpiais beskaitydama. Taylora kostiumas, pats madingas. Dvi lapės ant pečių ryto mergelei. Stambi tokia. Bet veido nematyti. Aš direktorišku tempu ir direktorišku taktu prieinu arčiau šios įdomios moteriškės, rytmetinį laikraštį belaikančios ir, be abejo, politika besiinteruojančios.

Ba! Raudoni batukai. Kaip tai galima? – Tai jinai.

Pagaliau.

Ir kokios dievinos kojos! Batukai batukais, pagaliau tai ne taip jau svarbu man. Bet kas gali būti skaistesnio per moters gražiai išryškintas kojas! Puiku! Aš pradėdu būti visai patenkintas savo studijomis. Kad ir miestas čia, bet pavasaris kaišo savo snapą kiekvienoje krautuvių vitrinoje ir reiškiasi kiekviename gatvės metre.

Ak, tie raudoni batukai... Aš patenkintas savo uosle. Aš trinu iš džiaugsmo rankas. Kiekvieno doro darbo doras atpildas! Aš jaučiuos detektyvas, aptikęs pagaliau tą recidyvistą.

Einu ieškoti tokio pat kaip jos skaitomas laikraščio. Man, žymiam konferencijos dalyviui, jis reikalingas. Uolumas pateisina priemones!

Laikraščio ieškojimas buvo gana uolus. Ponia, pastebėjusi svetimą žmogų, besitrainiojantį taip įkyriai šalimais, savo laikraštį nubloškė į šalį, pati žvilgterėjo šaltai ir atsidėjusi. Toks brovimasis! Tai būta labai reprezentacinės ir visai gražios moteriškės. Valandėlę aš stovėjau iš nusistebėjimo visai praverta burna ir nieko nesakiau. Toks įsižiopliojimas mano vis dėlto galėjo reikšti: „A-a-a?“

Tai buvo mano žmona.

Ponia prašneko:

– Pagaliau suradau tave... – Ji numetė visai savo laikraštį ant žemės.

– Tu čia! O aš maniau – japonė.

– Japonė? Aš visuomet sakiau, kad žmonėms kongresai į sveikatą neišeina.

– Bet kokiū būdu tu čia?

– Kaip matai.

– Bet tas „kaip matai“ man nieko nesako.

– Tu labai nuvargęs, mano kongresmene.

Ji artinosi prie manęs. Aš irgi labai džiaugiausi, ją sutikęs.

– Apie kokią japonę tu kalbi? Kokia japonė? Argi aš būčiau panaši į japonę?

– Ne, aš maniau – batukai.

Žmona žvalgo savo batukus.

– Tau patinka mano batukai? Stebėtina, kad tu toks galantiškas pasidarei. Kaune tu nė nepastebėtum, nors ir tuziną batukų prisipirkčiau.

– Bet jie – tokie nepaprasti.

– Iš tikrųjų tu manai, nepaprasti? Nieko čia nepaprasto. – Ta naujiena ją džiugino. Bekraipydama ir iškeldama savo skaisčias kojas kiek aukščiau kelių, žvalgė jas. Aš net susikūpinau ir susikompromitavau.

– Žmonės... Atsargiau!

– Kokie čia „žmonės“. Juk tau rodau kojines. Ir pirkinius. Kiekvienas doras vyras turi rūpintis savo žmonos kojomis. Ir pirkiniais.

– Kojos priklauso juk tau!

– Vis dėlto – ne žmonėms.

Žmona ilgai kalbėjo apie privalumą pirkti daiktus užsienyje. Aš nieko neginčijau, galvojau vis dar apie poniją su raudonais batukais. Ausyse buvo tikras *chanson sans paroles*^{*}, bet galėjo būti įvykęs ir koks šmoteliukas tragikomedijos!

– Kaip tu čia atsiradai? – neišėjo vis man iš galvos.

– Visai paprastu būdu, paėmiau taksi ir atvykau.

– Ne! Būtent čia, aš manau, – Lozanoje?

– Irgi paprasčiausiu susisiekiimo būdu. Traukiniu antra klase iš Leipcigo. Gailiuosi nepaėmusi lėktuvo.

Ji žaidė. Jis jautė, kad jis turės irgi pereiti į daugiau frivolišką ir atpalaiduotą toną. Kaip pridera turistinei dienai užsienyje. Su moterimis negalima rimtai.

– Bet man atrodė, tu, būdama dar namie, norėjai keliauti kitur.

– Och Alfredai... Be Alfredo man ne gyvenimas.

– Bet kad aš Lozanoje, kaip sužinojai?

– Kartais ir ministerijoje išduoda nepaprastai didelių įvykių paslaptis. Ir painformuoja suinteresuotų valdininkų žmonas, kad jie yra išvažiavę į kongresą. Reikia tik mažo gabumo. Visi žemai lenkiasi tau. Prašo neskubėti. Matyti, įgrisai.

– Ir sustojai būtinai mano viešbutyje? – negalėjau nurimti.

– Čia tai jau sutapimas!

– Ir batukai...

– Žinoma, truputį rizikinga išstatyti batukus priešais savo vyro numerį... Bet džiaukis, kad ne dvi poros.

Vyriausybė mano kongreso darbais liko patenkinta.

Jurgis Savickis, *Raštai I*, Vilnius: Vaga, 1990, p. 27–29, 29–33, 33–44, 78–83, 84–91, 94–102, 118–157, 299–304, 304–318, 330–342.

* Daina be žodžių (pranc.)